

Marko Juntunen, Karin Creutz-Sundblom & Juha Saari-
nen

Suomesta Syyrian ja Irakin konfliktikentäl- le suuntautuva liikkuvuus

Lokakuu 2016

Valtioneuvoston selvitys-
ja tutkimustoiminnan
julkaisusarja 43/2016

KUVAILULEHTI

Julkaisija ja julkaisuaika	Valtioneuvoston kansia, 14.10.2016		
Tekijät	Marko Juntunen, Karin Creutz, Juha Saarinen		
Julkaisun nimi	Suomesta Syyrian ja Irakin konfliktikentälle suuntautuva liikkuvuus		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 43/2016		
Asiasanat	Väkivaltanen radikalisoituminen, vierastaistelijat, jihadismi, nuoriso, muslimit		
Julkaisuaika	Lokakuu, 2016	Sivuja 69	Kieli Suomi

Tiivistelmä

Tutkimuksessa selvitetään miksi ja miten Syyrian ja Irakin konfliktikenttien ja siellä toimivien aseellisten järjestöjen – erityisesti Isisin – on onnistunut houkutella toimintansa piiriin suomalaislähtöisiä muslimi-nuoria. Tutkimus perustuu konfliktialueelle suuntautuvaan liikkuvuuteen kytköksissä olevien henkilöiden haastatteluihin sekä heidän viestintäänsä sosiaalisessa mediassa.

Tutkittavat samaistuvat voimakkaasti konfliktikentillä kärsivien ”todellisten muslimien” kanssa. Syyrian ja Irakin konfliktien vetovoima syntyi ennen kaikkea tarpeesta puolustaa ”muslimiveljiä” ja ”-sisaria”. Tutkimusteemaa taustoittavassa osiossa tarkastellaan kuinka ajatus ”muslimien puolustamisesta” globaalissa kentässä rakentuu ja kuinka se sijoittuu suhteessa suomalaisten muslimiyhteisöjen järjestäytymisen historiaan aina 1980-1990 lukujen taitteesta alkaen.

Empiirisiin aineistoihimme perustuvassa osuudessa tarkastellaan vierastaistelijajailmiön taustatekijöitä, konfliktikentälle suuntautuvan liikkuvuuden luonnetta sekä sieltä takaisin Suomeen matkustaneiden henkilöiden elämäntilanteita. Tutkimukseen osallistuneet jakavat unelman muslimien globaalista yhtenäisyydestä, mutta ovat samalla tietoisia moniäänisten muslimiyhteisöjen keskuudessa vallitsevista erimielisyyksistä, jotka koskevat strategioita ja toiminnan tapoja, joilla tavoitella yhtenäisyyttä. Syyriaan matkustaminen näyttäytyykin tämän tutkimuksen valossa yhtenä välietappina prosessissa, jossa nuoret etsivät vastauksia itseään askarruttaviin kysymyksiin sekä rakentavat ja uudelleenmäärittelevät uskonnollisia kantojaan. Palanneisiin kohdistunut turvallisuuspoliittinen huomio on tuottanut vakavia muslimiyhteisöjen sisäisiä jännitteitä ja niiden välistä kilpailua, koska terrorismin torjunnan varjolla voidaan suunnata rahoitusta, marginalisoida tiettyjä tahoja ja voimistaa toisia. Tilanne on tuottanut vakavan luottamuspuolan ja vaikenemisen kulttuurin, joka heijastuu niin järjestäytyneisiin muslimi yhteisöihin kuin ystäväpiireihinkin.

Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2015 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa (tietokayttoon.fi).

Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare & utgivningsdatum	Statsrådets kansli, 14.10.2016		
Författare	Marko Juntunen, Karin Creutz & Juha Saarinen		
Publikationens namn	Suomesta Syyrian ja Irakin konfliktikentälle suuntautuva liikkuvuus		
Publikationsseriens namn och nummer	Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 43/2016		
Nyckelord	radikalisering, utländska krigare, jihadism, ungdomar, muslimer		
Utgivningsdatum	Oktober, 2016	Sidantal 69	Språk finska

Sammandrag

Forskningsprojektet fokuserar på rörligheten mellan Finland och konfliktområdena i Irak och Syrien. Vi studerar varför och hur militanta grupper, som Isis, har lyckats dra till sig muslimska ungdomar från Finland till konfliktzonen. Materialet består av intervjuer med unga vuxna muslimer, som på ett eller annat sätt har att göra med rörligheten till och från konfliktzonen och kommunikationen mellan dem i sociala medier.

Intervjupersonerna i studien identifierar sig med lidande "verkliga muslimer" i Irak och Syrien. De föreställer sig att beslutet att fara från Finland innebär att försvara "lidande bröder och systrar". I kapitel tre redovisas bakgrunden till studien. Kapitlet behandlar hur de muslimska samfundens organiserades i Finland i slutet av 1980-talet och senare.

Det beskriver vidare uppkomsten av så kallade neo-fundamentalistiska sunnimuslimska trender, som betonade behovet av att försvara muslimers rättigheter globalt. Kapitel fyra redogör för forskningsdata. I kapitlet diskuteras bakgrunden, dynamiken i resorna till konfliktområdet, livssituationer och integrationen bland dem som har återvänt från konfliktområdet. De intervjuade delar drömmen om en muslimsk enhet, samtidigt som de är medvetna om hur heterogena de muslimska samfundens är, hurdana spänningarna är mellan olika religiösa tänkesätt och strategier för att främja enighet bland muslimer. Deltagandet i konflikten i Syrien och Irak framstår i våra data som en milstolpe i en process där unga män och kvinnor skapar och granskar sin religiösa uppfattning. Vår forskning visar således att det är felaktigt att se resor till Syrien och Irak som en indikation på radikalisering av de ungas våldsbenägenhet.

De som återvänder från konfliktområdet har i stort sett betraktats som en säkerhetsrisk i Finland. Undersökningen har visat att säkerhetsåtgärderna har ökat spänningen inom och mellan de finska muslimska samfundens, eftersom policier mot terrorism och radikalisering lätt kan leda till marginalisering av vissa muslimska grupper och godkännande av andra. Många intervjupersoner berättar att brist på förtroende, misstänksamhet och självcensur har ökat både inom muslimska organisationer och mellan enskilda muslimer och i deras sociala nätverk.

Den här publikation är en del i genomförandet av statsrådets utrednings- och forskningsplan för 2015 (tietokayttoon.fi).

De som producerar informationen ansvarar för innehållet i publikationen. Textinnehållet återspeglar inte nödvändigtvis statsrådets ståndpunkt

DESCRIPTION

Publisher and release date	Prime Minister's Office, 14.10.2016		
Authors	Marko Juntunen, Karin Creutz & Juha Sarinen		
Title of publication	Suomesta Syyrian ja Irakin konfliktikentälle suuntautuva liikkuvuus		
Name of series and number of publication	Publications of the Government's analysis, assessment and research activities 43/2016		
Keywords	Violent radicalization, foreign fighters, jihadism, youth, Muslims		
Release date	October, 2016	Pages 69	Language Finnish

Abstract

This research focuses on the mobility between Finland and the conflict zones in Iraq and Syria. It studies the reasons why militant jihadist groups, such as Isis, have managed to attract dozens of young adults resulting in their travel to the region. The research data consists of interviews among people connected with the mobility in various ways, and their communication in the social media.

The subjects of this study identify themselves with the suffering "real Muslims" in the conflict zones. They conceptualize their decision of departing from Finland in terms of the urge to defend the suffering Muslim "brothers" and "sisters" in Syria and Iraq. The background for the study (chapter 3) demonstrates the ways in which the heterogeneous Muslim communities were organized in Finland from the late 1980s onwards. The chapter furthermore follows the emergence of the so called neo-fundamentalist trends of Sunni Islam in Finland, which emphasize the need to defend the rights and interest of Muslims in the global scale. Chapter 4 is based on our empirical data and it discusses the background, and dynamics of the mobility to the conflict zone and the life situations and reintegration processes of those who decided to return to Finland.

While our informants share the dream of the global unity of Muslims, they are simultaneously aware of the heterogeneity of Muslim communities, the tensions between different trends of religious thought and the contesting strategies by which different Muslim organizations attempt to enhance the unity of Muslims. Participation in the conflict in Syria and Iraq appears in our data as a milestone in a process in which the young men and women build and constantly review their religious perceptions. Our research thus indicates that it is highly erroneous to see the mobility to Syria and Iraq simply as an indication of violent radicalization.

The returnees from the conflict zone have been largely treated as a security question in Finland. The study indicates that the security measures have increased tensions within and between the Finnish Muslim communities, largely because counter terrorism and counter radicalization policies can easily lead to the marginalization of certain Muslim communities and authorization others. Numerous interviewees report that lack of trust, suspicion and self-censorship have increased both within Muslim organizations but also between individual Muslims and their social networks.

This publication is part of the implementation of the Government Plan for Analysis, Assessment and Research for 2015 (tietokayttoon.fi).

The content is the responsibility of the producers of the information and does not necessarily represent the view of the Government.

SISÄLLYS

1. Johdanto	3
2. Käsitteistö, aineistot ja tutkimusmenetelmät.....	9
2.1 Keskeiset käsitteet	9
2.2 Tutkimusaineistot	10
Verkkoaineistot	11
Haastattelu- ja havainnointiaineistot	11
3. Tutkimuksen tausta	15
3.1 Järjestäytymisen kehityskulkuja.....	15
3.2 Islamin digitalisoituminen.....	16
3.3 Oikeusopillisten kantojen hajaannus	18
3.4 Vastauksia auktoriteettien kriisiin	18
3.5 Neofundamentalismi	21
Neofundamentalismin ilmiösujuja Suomessa.....	23
3.6 Jihadismin sukupolvet ja Isis	27
3.7 Mobilisoituminen ja radikaalijärjestöt	29
Syyrian sisällissodan uskontokunta-kohtainen ulottuvuus.....	32
Jihadistijärjestöjen paikallinen rekrytointi.....	33
4. Empiirinen tutkimus	36
4.1 Tutkittavien yhteiskunnallinen asema.....	36
4.2 Umman hajanaisuus	37
4.3 Identifioituminen globaalina muslimina.....	39
4.4 Tiedon ja tietämisen paradokseja	40
4.5 Islamofobia ja kaksinaismoraali	41
4.6 Liikkuvuus Syyrian konfliktialueelle	44
4.7 Verkostoituminen	46
4.8 Sosiaalinen media ja mobilisoituminen.....	51
4.9 Jihad ja aseellisen toiminnan oikeutus	52
4.10 Viranomaistoiminta	54
4.11 Turvallistamisen seurauksia	55

5. Yhteenveto ja politiikkasuositukset	57
5.1 Keskeisimmät tutkimustulokset.....	58
Muslimiyhteisöjen voimaannuttaminen, mutta millä keinoin?	58
Syyriaan matkustaminen ja sosiaaliset verkostot	59
Epäily toiminnan oikeutuksesta ja paluu	59
Keskustelun tarve ja vaikenemisen pakko.....	60
5.2 Poliitiikkasuositukset.....	61
LÄHTEITÄ JA TAUSTA-AINEISTOJA	63

1. JOHDANTO

Elokuussa 2014 Ramadan paastokuukauden päätyttyä Isis-järjestö julkaisi Syyriassa kuvatun propagandavideon, joka oli otsikoitu sanoin ”Eid¹- terveisiä kalifaatin maasta”. Syyrian konfliktialueelle eri puolilta maailmaa saapuneiden henkilöiden ohella kameran eteen asettui somalialaistaustainen nuori suomalaismies, joka esiteltiin videolla taistelijanimellään Abu Shu’ayb as-Somali. Hän julisti jokseenkin sujuvalla suomen kielellä Amerikassa, Euroopassa ja Suomessa asuville uskonveljilleen ja sisarilleen kutsun matkustaa ”kalifaattiin”, jonka Isis oli perustanut kuukautta aiemmin Syyrian ja Irakin alueilta valtaamalleen vyöhykkeelle: *”Tulkaa tekemään hijra (muuttomatka) teidän perheen kanssa, älkää pelätkö. Täällä on kalifaatti, joka auttaa meitä rahalla, kaikella... ..Täällä kalifaatti huolehtii sua (sic).”*

Abu Shu’ayb on tiettävästi ensimmäinen jihadistiryhmän propagandavideolla esiintyvä suomalainen kautta historian ja hän herättikin runsaasti kiinnostusta maamme mediassa. Viranomaislähteiden mukaan Abu Shu’aybin tavoin vähintään seitsemänkymmentä aikuista ja kymmeniä lapsia oli matkustanut Syyrian ja Irakin konfliktialueelle vuoden 2015 loppuun mennessä. Aikuisista matkaan lähtijöistä valtaosan arvioitiin pyrkineen liittymään Isisin ohella muihin konfliktialueella toimiviin aseellisiin ryhmiin. Abu Shu’aybin ohella valtaosa matkaan lähtijöistä oli nuoria aikuisia.

Tässä laajaan haastattelu-, havainnointi- ja verkkoaineistoon perustuvassa tutkimuksessa pyrkimyksemme on vastata kysymyksiin miksi ja miten juuri Syyrian ja Irakin konfliktikenttä sekä erityisesti Isis ovat onnistuneet vetämään puoleensa suomalaisia ja Suomessa asuvia musliminuria.

Ilmiö viestii uusista tuulista suomalaisessa yhteiskunnassa. Ilmiössä on Suomen kohdalla huomionarvoista se, että Isisin kaltaisiin jihadistijärjestöihin kiinnittyvä liikehdintä on ollut varsin marginaalista maamme muslimiväestön parissa ennen Syyrian kansannousun kehittymistä sisällissodaksi vuonna 2011. Suomessa ei tähän päivään mennessä ole tehty jihadismin motivoimia väkivallantekoja, eivätkä turvallisuusviranomaiset ole raportoineet pitkälle viedyistä suunnitelmista terrori-iskun toteuttamiseksi. Suojelupoliisin mukaan ennen Syyrian sisällissodan puhkeamista vain muutamat henkilöt olivat matkustaneet Suomesta ulkomaille päämääränään liittyminen jihadistisiin ryhmiin tai niiden tarjoamaan aseelliseen koulutukseen. Syyrian konfliktin alkuvaiheessa Suomessa ei myöskään arvioitu toimivan sellaisia radikaaleja verkostoja tai organisaatioita, jotka olisivat luoneet väyliä rekrytoinnille, kuten monissa muissa Länsi-Euroopan maissa.

Syyriaan ja Irakiin suuntautuvalla liikehdinnällä on joka tapauksessa, jollei turvallisuuteen, niin ainakin turvallisuuden tunteeseen heijastuvia vaikutuksia maassamme. Taistelukokemuksista saaneiden ja konfliktialueelta palanneiden henkilöiden vaikutus väkivaltaiseen liikehdintään alkuperämaissaan on todennettu eri puolilla Eurooppaa, Lähi-itää ja Pohjois-Afrikkaa. Palanneita on osallistunut useisiin Euroopan maaperällä toteutettuihin terrori-iskuihin ja erinäisistä syistä toteutumattomiksi jääneiden iskujen suunnitteluun etenkin Ranskassa, Belgiassa sekä Iso-Britanniassa viimeisten kolmen vuoden aikana. Isisin riveistä palanneiden aikaansaannoksia olivat niin Pariisissa marraskuussa 2015 kuin Brysselissä maaliskuussa 2016 toteutetut terrori-iskut. Supon mukaan maassamme toimii parhaillaan toisiinsa kytköksissä olevia henkilöitä, joiden piirissä on Syyrian sisällissodassa hankittua sodankäyntiin liittyvää osaamista.

¹ Ramadan paastokuukauden päätösjuhlaa (Eid al-Fitr) vietettiin vuonna 2014 heinäkuun 28. päivä.

Tämän tutkimuksen aineisto perustuu vierastaistelijailemiin ja konfliktialueelle suuntautuvaan liikkuvuuteen eri tavoin kytköksissä olevien henkilöiden haastatteluihin ja heidän viestintäänsä sosiaalisessa mediassa. Kaikki tutkimukseemme osallistuneet henkilöt identifioivat itsensä muslimiksi, jotka samaistuvat voimakkaasti konfliktikentällä kärsivien ”todellisten muslimien” kanssa. Heidän maailmankuvallensa on tunnusomaista näkemys, jossa uskotaan kiinni pitäviin muslimeihin katsotaan kohdistuvan väkivaltaa, vainoa ja torjuntaa niin paikallistasolla kuin koko globaalissa järjestelmässäänkin. Heidän näkemyksensä mukaan Syyrian ja Irakin konfliktien kansainvälinen vetovoima syntyy ennen kaikkea tarpeesta puolustaa ”muslimivieljiä” ja ”sisaria”.

Tutkimuksen taustoittava osa pyrkii selvittämään kuinka tämän kaltainen uskonnollinen identifiointi rakentui maassamme viimeisten kahden vuosikymmenen aikana. Aluksi tarkastellaan Suomen monimuotoisten muslimiväestöjen uskonnollista järjestäytymistä ja uskonnollisten näkemysten hajanaisuuteen liittyviä haasteita. Lukuisia opillisia suuntauksia, poliittisia näkemyksiä ja ylläpitäviä yhteyksiä ylläpitävissä läntisissä muslimiyhteisöissä, Suomi mukaan lukien, pyrittiin vastaamaan islamin opillisen hajanaisuuden tuottamiin ristiriitoihin rakentamalla yhteisöllisyyttä, joka perustuu ajatukselle palaamisesta islamin uskon peruskysymysten äärelle. Tavoitteena näillä ns. neofundamentalistisilla islamin suuntauksilla oli irtautua muslimiväestön alkuperämaiden perinteiden sanelemasta kulttuurisesta ja uskonnollisesta vaikutuspiiristä ja tuottaa tyystin globaalia yhteenkuuluvuutta, johon jokaisen muslimin taustastaan riippumatta toivottiin samaistuvan. Neofundamentalistiset suuntaukset hyödynsivät niin Suomessa kuten muuallakin tehokkaasti internetin tarjoamia mahdollisuuksia, tosin suuntaukset olivat kehittyneet poliittisilta strategioiltaan hyvin erilaisiin suuntiin jo vuosia ennen tietoverkon syntyä. Neofundamentalististen suuntausten piirissä oli sekä jyrkästi väkivallan tuomitsevia tahoja että väkivaltaan kannustavia jihadistisia järjestöjä.

Ristiriitainen ja moniääninen internetin aikakauden poliittisuskonnollinen keskusteluavaruus ympäröi tähän tutkimukseen osallistuneita henkilöitä. He pyrkivät muodostamaan jännitteisessä islamiin kytkeytyvän puhunnan kentässä uskonopillisia näkemyksiään ja pohtimaan kantojaan aikamme polttaviin kysymyksiin, kuten Syyrian konfliktiin, Isis-järjestöön ja sen toimintatapoihin. Osion lopussa huomio kohdistuu Suomesta Syyrian konfliktialueelle suuntautuneiden matkojen erityispiirteisiin sekä kyseisen konfliktin vetovoimatekijöihin niin Suomessa kuin muuallakin länsimaissa.

Tutkimuksen toinen osa perustuu hankkimimme empiirisiin tutkimusaineistoihin. Niistä ensimmäinen kohdentuu Suomi – Syyria akselilla tapahtuvaan liikehdintään sosiaalisen median näkökulmasta käsin. Tutkija Juha Saarinen loi hankkimansa verkkoaineiston perusteella tietokannan, joka käsittää kahdeksantoista Suomesta Syyrian konfliktikentälle matkustanutta henkilöä. Aineisto avaa mahdollisuuden hahmottaa etenkin sosiaalisten verkostojen merkitystä konfliktialueelle matkustaneiden kohdalla. Tietoverkosta kerätyllä aineistolla on kuitenkin rajoitteensa, sillä se tarjoaa vain niukalti tietoa vierastaistelijoiden maailmankuvasta ja elämäntilanteista.

Verkkoaineiston rajoitteiden vuoksi täydensimme näkökulmaamme laajalla haastattelu- ja havainnointiaineistolla, jonka tutkija Karin Creutz keräsi Suomi-Syyria-Irak akselin liikehdintään kiinnittyneiden henkilöiden parissa eri puolilla Suomea syyskuusta 2015 alkaen. Tutkimuksen luettavuutta helpottaaksemme kaikki empiiriset aineistot (verkkoaineistot sekä haastattelu/havainnointiaineisto) on nivottu yhteen tutkimusaineiston analyysiosuudessa, joka sijoittuu raportin lukuun 4.

Konfliktialueella toimivien tai sinne matkustaneiden vierastaistelijoiden haastattelu ja havainnointi osoittautuivat tässä tutkimuksessa mahdolliseksi tehtäviksi tutkimuksemme aihepiirin turvallisuuspoliittisen arkaluontoisuuden vuoksi. Haastatteluihin osallistuneet henkilöt koostuivat vierastaistelijoiden omaisista ja lähipiiristä, terrorismirikoksista epäillyistä henkilöistä ja vierastaistelijoina lähteneiden kanssa samankaltaisissa olosuhteissa ja viitekehysissä varttuneista nuorista, jotka syystä tai toisesta pidättäytyivät matkustamasta Syyrian konfliktialueelle. Tutkimusta varten kuulumme myös aihepiiriin parissa toimivia nuorisotyöntekijöitä ja poliisiviranomaisia. Haastatteluaineisto tarjoaa näkökulmia väkivaltaiseen radikalisoitumiseen kytkettyihin mekanismeihin, asenteisiin ja arvoihin.

Isisin kaltainen jihadistiryhmän keskeisimpänä haasteena on saada potentiaaliset kannattajat samaistumaan ryhmän ymmärrykseen identiteetikategorian 'muslimi' merkityksestä. Ketä voidaan pitää "puhtaan uskon" edustajana ja kuka on harhaan johdettu? Mitä uskon ja muslimien puolesta toimiminen käytännössä tarkoittavat, ovat Isisillekin kriittisen tärkeitä kysymyksiä. Ryhmän on edelleen pystyttävä tuottamaan potentiaalisen kohdeyleisön kannalta vakuuttava tulkinta konfliktista, jonka katsotaan uhkaavan identiteetikategoriaa 'muslimi'. Aineistomme osoittaa, että monet tutkittavistamme kokevat velvollisuudekseen osallistua toimintaan kaukana kotimaastaan muslimien puolustamiseksi, mutta tämä ei suinkaan tarkoita uskontoon kytkeytyvien kantojen lopullista muotoutumista. Lukuisat tutkimuksen kohdehenkilöistä palasivat Syyriasta Suomeen juuri toiminnan oikeutukseen liittyvän pohdinnan seurauksena; Syyrian kriisin epäselvät, ajoittain kaotitiset rintamalinjat, äärimmäinen siviileihin kohdistuva väkivalta ja Syyrian kapinallisryhmien keskinäinen valtataistelu saivat monet epäilemään, oliko omalle osallistumiselle uskonopillisessa mielessä kestävä perustetta. Suomeen palattuaan he kokivat, että vallitsevassa turvallisuuspoliittisessa ilmastossa Syyrian kriisistä, vierastaistelija ilmiöstä ja omista syistä lähteä ja palata oli mahdotonta puhua tuttavapiirille, moskeijan imaamille, saati laajemmalle yleisölle. Palanneilla on yhä tarve toimia muslimien kärsimyksen poistamiseksi mutta monet keskeiset uskonopilliset kysymykset ovat yhä matkakokemuksen jälkeen vailla lopullista vastausta. Tutkimusaineistomme viittaa siihen, että Syyriaan suuntautuva liikkuvuus ei tulisi tulkita yksiselitteisesti väkivaltaisen radikalisoitumisen päätepisteenä. Useimmille kohdehenkilöillemme on tunnusomaista oman toiminnan, arvojen ja uskonkäsityksen jatkuva pohdinta ja punniskelu. Tässä mielessä aineistomme viesti on positiivinen; oikean kaltaisilla poliittisilla ja sosiaalisilla toimenpiteillä näiden henkilöiden tulevaisuuden kulkuun voidaan vaikuttaa myönteisesti, sillä Syyrian kokemuksen jälkeenkään eivät ole valinneet lopullista tietään. Raportin loppupuolella esittelemämme aineistomme puolesta viestii siitä minkälaista vahinkoa huonosti suunnitellulla ennalta ehkäisevällä viranomaistoiminnalla ja turvallisuuspoliittisella seurannalla voidaan tehdä muslimiyhteisöjen ja ympäröivän yhteiskunnan suhteelle. Pallo on siis viimekädessä yhä poliittisen järjestelmämme käsissä.

Kuten verkkoaineistonkin kohdalla todettiin, myös haastatteluaineistolla on omat rajoitteensa. Haastateltavat jäsentävät omaa asemaansa maailmassa erilaisten ulkoisten haasteiden ja uhkien kautta ja tarve toimia kumpuaa tästä asetelmasta. Kohtaamamme henkilöt puhuivat tutkimuksen kuluessa hyvin niukalti oman uskonkäsityksensä taustalla olevista oppineista sekä niistä islamilaisen teologisen keskustelun maastoista, joissa he liikkuvat sekä reaalielämässä että tietoverkossa. Aineisto ei siis juurikaan valaise mistä islamin sisäisistä keskusteluista tutkittavat ammentavat aineksensa maailmankuvaansa. Laajalti pimentoon jää myös se miksi ja millaisia muslimiyhteisöjen välisiä jännitteitä syntyy erilaisen uskonkäsityksen omaavien henkilöiden välillä. Näitä avoimeksi jääneitä kysymyksiä ja aineiston sisältämiä hiljaisuuksia pyritään esittelemään olemassa olevan tutkimuskirjallisuuden valossa tutkimuksen taustoittavassa osassa.

Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden näkemykset muslimeista torjunnan, vainon ja virheellisen stereotypisoinnin kohteena ovat toki ymmärrettäviä: kaikkialla Länsi-Euroopassa islamiin ja muslimeihin kohdistuneet ennakkoluulot sekä suorat aggressiot ovat lisääntyneet kansainvälisen terrorismin pelon, järjestäytyneen rasismien, vuoden 2015 pakolaisaallon sekä Euroopan lähialueiden veristen konfliktien sävyttämässä turvallisuuspoliittisessa tilanteessa. Islamofobia – islamiin kohdistunut pelko ja vieroksunta – on kiistämättä osa tämän päivän muslimiväestöjen arkista todellisuutta kaikkialla Euroopassa. Monet tutkimukseen osallistuneista henkilöistä katsovat islamofobian, terrorismin torjunnan, poliisitoimien ja polarisoituneen yhteiskunnallisen ilmapiirin ruokkivan monin tavoin yleisen ilmapiirin radikalisoitumista; yksilöitä kannustetaan valitsemaan leirinsä.

On kuitenkin syytä muistuttaa, että asenteiden polarisoitumisessa on kyse paitsi islamiin kohdistuvasta vihamielisyydestä niin myös muslimimaailman sisäisistä historiallisista ja monesti hyvin jännitteisistä kehityskuluista. Läpi islamin historian käsitykset profeetta Muhammadin välittämää Jumalan sanomaa seuraavasta uskovien yhteisöstä Ummasta sekä sen puhtautta vaarantavista muslimiyhteisön sisäisistä ja ulkoisista uhkista ovat olleet läsnä. Asetelmaan kytkettyään islamilaiseen käsitteistöön on vedottu hyvin erilaisissa yhteiskunnallisissa ja poliittisissa konteksteissa jo vuosisatojen ajan. Vahvasti latautuneisiin uskonnollisiin symboleihin ja käsitteisiin vedoten on pyritty aktivoimaan erilaisia poliittisia ja yhteiskunnallisia liikkeitä läpi islamin varhais historian, ja asetelma toistui niin Mongoli-invaasion kuin Ristiretkien yhteydessä. Samankaltainen poliittisuskonnollinen retoriikka kiinnittyi monin paikoin kolumialismin vastaisiin kamppailuihin sekä läntisen demokratian, imperialismin, kapitalismin, kommunismin ja sotilasmahtien geopolittisten intressien vastaisuuteen muslimimaailmassa. Omana aikakautenaamme islamofobiasta on puolestaan muodostunut termi, johon reagoimalla jotkut islamilaiset järjestöt, muslimi-ideologit ja yksityishenkilöt legitimoivat omaa toimintaansa Umman puolustamiseksi. Näin toimivat ilmiselvästi monet tähänkin tutkimukseen osallistuneista.

Profeetta Muhammad teki hijran, migraatiomatkan Mekasta Medinaan vuonna 622, koska Umma oli Mekan heimojen vihamielisyyden vuoksi vaarassa tuhoutua. Monet tämänkin tutkimuksen kohdehenkilöt puhuvat aiemmin esitellyn Abu Shu'aybin tavoin matkastaan Isinin hallinnoimille alueille Syyriaan hijrana, irtiottona islamofobian ja torjunnan sävyttämästä Euroopasta. Islamilaisen oikeusopin ja teologian parissa toimi jo vuosisatoja sitten ajattelijoita, joiden näkemyksissä korostuivat käsitteet 'iman' (usko) ja 'kufr' (vääräuskoisuus). Käsitteisiin vedoten perusteltiin erilaisia yhteiskuntaa jakavia, joskus äärimmäisiäkin sosiaalisia ja poliittisia käytäntöjä.

Monille tämän päivän jihadisteille viholliskuvat ja vastakkainasettelut rakentuvatkin juuri kufrikäsitteen varaan; eräs Isinin videolla esiintynyt nuori mainitsee elävänsä Syyriassa profeetta Muhammadin esimerkin, sunnan mukaisesti, eikä kufrin ympäröimänä kuten läntisissä kotimaissaan.

Pyrkimys puolustaa puhdasta uskoa on tuottanut jo vuosisatojen ajan muslimimaailman sisäisiä (ja sisäsyntyisiä) jännitteitä. Historiallisesti juurtuneisiin käsitteisiin kuten oikeaan johdetut muslimit (salih), tekopyhät muslimit (munafiq), syntiset muslimit (faziq), vääräuskoiset muslimit (murtadd) ja vääräuskoiset (kafir) vedoten on tuotettu erimuotoisia muslimiyhteisöjen sisäisiä jännitteitä eri aikakausina ja käsitteet ovat yhä näkyvästi läsnä etenkin väkivaltaisten järjestöjen ja toimijoiden retoriikassa. Puhtaan uskon vaaliminen on johtanut tänä päivänä, kuten historian saatossa aiemminkin, muslimiyhteisöjen sisäiseen polarisoitumiseen niin Suomessa kuin muuallakin. Toisille matka Syyriaan Isinin riveihin on Umman puolustamista, toisille se merkitsee Umman ajautumista yhä vakavampien ristiriitojen syöveriin.

Islamilla on tänä päivänä hyvin monenlaisia sisältöjä Suomessa. Vaikka vierastaistelija-ilmio onkin huolestuttava ja Syyrian kriisi on tuonut terrorismin uhkan Euroopan maaperälle tyystin uudenlaisessa muodossa, on muistettava, että vain noin 0,07% Suomen muslimiväestöstä on hakeutunut Syyrian konfliktialueelle. Tämä tutkimus ei siis missään nimessä edusta Suomen muslimiväestön ”valtavirran” mielipiteitä muslimien tilasta ja heitä ympäröivistä olosuhteista. Tutkimus kohdentuu ainoastaan henkilöihin, jotka ovat joko osa seitsemänkymmenen konfliktialueelle Suomesta matkustaneen joukkoa tai edustavat heidän läheisiään ja tuttavapiiriään.

Suomen muslimiväestöjen edustajat tuottavat monenkirjavia ja usein keskenään kilpailevia käsitteitä uskonnon ja yhteiskunnan suhteista, jotka eroavat monessa tapauksessa jyrkästi tämän tutkimuksen kohderyhmän mielipiteistä. Osa maahanmuuttajataustaisista henkilöistä Suomessa katsoo olevansa muslimi ainoastaan syntymänsä perusteella, tehden eron traditioon ja etniseen sekä kansalliseen taustaan kiinnittyvän uskonnon ja valinnaisen neofundamentalismien sävyttämän vakaumuksellisuuden välillä. Osa on puolestaan voimakkaasti etenkin järjestäytyneen ja politisoituneen uskonnollisuuden vastaisia ja joukossa on myös niitä, jotka ovat omaksuneet islamofobian värittämän kuvan islamilaisen maailman uskonnollisesta kehityksestä. Nykypäivän Suomeen kuuluu sekin, että kymmenet muslimitaustaiset henkilöt kääntyvät vuosittain kristityiksi tai valitsevat uskonnottomuuden. Jopa suurempi lukumäärä muiden uskontokuntien ja maailmankatsomuksien edustajista kääntyy puolestaan vuosittain islaminuskoon.

Jotkut näkyvimmistä vakaumuksellisista islamilaisiin järjestöihin kiinnittyneistä henkilöistä esiintyvät puolestaan mielellään ”muslimiväestön” intressien julkittajina ja ”muslimikulttuurin” edustajina ja käyvät dialogia suomalaisen yhteiskunnan kanssa ”muslimiyhteisöä” koskettavista asioista. Jotkut henkilöt maamme muslimiväestöstä siis tukevat identiteettien uskonnollistamista toisten kamppaillessa kiivaasti sitä vastaan.

Entä nuoriso? Edellä kuvattu monimuotoisuus koskee luonnollisesti myös nuoria. Kohdistettaessa huomio erityisesti vakaumuksellisiin ja uskonnon kautta identifioituviin nuoriin käy ilmi, että näiden nuorten valtavirrassa on tällä hetkellä käsillä selkeä kulttuurinen murrosvaihe. Tuhannet suomalaiset musliminuoret ovat selvästikin irtautuneet traditioista mutta omaksuneet tyystin erilaisen tavan suhtautua globaaliin todellisuuteen kuin tätä tutkimusta varten havainnoidut henkilöt. Kulutuskuulttuuri, islam ja modernia individualismia korostava moniarvoisuus ovat tuottaneet kaikkialla lännessä kulttuurisen kuvaston, joka toimii vastavoimana jyrkästi politisoituneille ja muslimien oikeuksien puolustamiseen keskittyville näkemyksille islamin roolista aikamme maailmassa. Myös Suomessa tämän kaltainen uusi urbaani islamilainen kulttuurinen kuvasto on tullut näkyviin. Sitä voi havainnoida kaikkialla maamme kasvukeskusten kaduilla ja ostoskeskuksissa. Tälle kuvastolle on keskeistä taloudellisen hyvinvoinnin, terveyden ja spirituaalisen hyvinvoinnin liitto islamin nimissä. Kyseinen ”life style” -uskonnollisuus on värikästä, nuorta, ’coolia’ ja kilpailukykyistä.² Näiden uusien muslimi-identiteettien taustalla on pyrkimys mahdollistaa omanarvontuntoinen, ja joustavasti läntiseen kulttuuriseen viitekehykseen istuva vakaumuksellisuus. Neofundamentalistisen uskonnollisuuden tavoin kyse on vakaumuksellisen yhteisöllisyyden korostamisesta mutta tämä kulttuuri ei millään tavoin samaistu Isisin kaltaisiin järjestöihin, jotka pyrkivät rakentamaan utopiaansa ihanneyhteiskunnasta väkivallan keinoin. Värikäs ja urbaani uskonnollisuus on kiinnittynyt joustavasti kapitalistiseen markkinamekanismiin.³ Islam tarjoillaan muodikkaana uskontona, joka aukaisee integraatiomahdollisuuksia läntiseen julkiseen tilaan. Muslimeille suunnatun vaatemerkin, Muslim Gearin tunnuslauseeseen kiteytyy oleellinen viesti: ”Believe in what you

² Boubekour, Amel (2005) Cool and Competitive: Muslim Culture in the West. ISIM Review 16, 12–13.

³ Wright, Robin (2012) Rock the Casbah: Rage and rebellion Across the Islamic World. Simon & Schuster, New York.

wear” (Usko siihen mihin pukeudut). Tämä on kovin erilainen kehoitus kuin Isisin Dabiq-julkaisussaan tarjoama sanoma: ”Jokaisen on joko matkustettava dar al-Islamiin (Muslimien hallinnoimille alueille) ja liityttävä siellä taistelijoihin tai ryhdyttävä jihadiin millä tahansa käsillä olevalla keinoilla; veitsillä, aseilla, räjähteillä. On tapettava ristiretkeläiset ja muut epäuskoiset ja vääräuskoiset, mukaan lukien *kufria* harjoittavat imaamit, jotta he tarjoaisivat esimerkin muille.”⁴

⁴ <https://www.clarionproject.org/docs/Dabiq-Issue-14.pdf>

2. KÄSITTEISTÖ, AINEISTOT JA TUTKIMUSMENETELMÄT

2.1 Keskeiset käsitteet

Radikalisoituminen

- Viittaa tässä tutkimuksessa prosessiin, jonka aikana henkilö omaksuu valtavirtayhteiskunnan vastaisia näkemyksiä, torjuu olemassa olevan sosiaalisen järjestyksen ja haluaa korvata tämän uudella, täysin erilaisella järjestelmällä.

Mobilisoituminen

- Viittaa prosessiin, jonka seurauksena henkilö päätyy osallistumaan kollektiiviseen toimintaan tietyn poliittisen/yhteiskunnallisen tavoitteen saavuttamiseksi.⁵
- Mobilisoitumisen seurauksena henkilö liittyy väkivaltaa harjoittamaan ryhmään. Mobilisoituminen kytkeytyykin usein henkilön radikalisoitumiseen.

Mobilisoitumisväylät

- Ryhmätason mekanismit, joiden kautta henkilö mobilisoituu (sekä mahdollisesti radikalisoituu).
- Mekanismit voivat olla 1) sosiaalisia verkostoja (ystäviä, tuttavuuksia, omaisia), jotka edesauttavat ryhmään liittymistä tai 2) rekrytoinnin, informaation ja materiaalsen avun verkostoja, jotka edesauttavat ryhmään liittymistä

Vierastaistelija⁶

- Syyrian/Irakin konfliktialueella toimiviin sunnalaisiin jihadistiryhmiin liittynyt henkilö, jolla ei ole aiempia siteitä sinne esimerkiksi kansalaisuuden tai sukulaisuussuhteiden vuoksi.
- Liittymisen taustalla on identiteettisidonnaisia ja ideologisia syitä.
- Liittymisen tarkoituksena on osallistuminen Syyrian ja/tai Irakin keskushallintoja vastustavaan aseelliseen ryhmään.
- Ryhmät osallistuvat suoraan taistelutoimintaan tai ovat aseellista toimintaa tukevassa roolissa.

⁵ Holman, Timothy (2016) Gonna get myself connected: The Role of Facilitation in Foreign Fighter Mobilizations, Perspectives on Terrorism 10:2

⁶ Termillä vierastaistelija viitataan tutkimuskirjallisuudessa tavallisimmin henkilöön, joka matkustaa konfliktialueelle osallistuakseen aseelliseen konfliktiin valtiossa, jonka kansalainen hän ei ole. Tämä määritelmä ei kuitenkaan erota vierastaistelijoita toimijoista (esim. palkkasoturit, kansainväliset terroristit, diasporisista yhteisöistä alkuperämaihinsa matkustaneet taistelijat) joiden motiivit matkustaa konfliktialueelle sekä siellä tapahtuva toiminta saattavat erota vierastaistelijoiden toiminnasta.

Jihadismi

- Joukko ideologioita, jotka peräänkuuluttavat radikaaliin islamintulkintaan perustuen poliittisen entiteetin, hallinnon tai yhteisön rakentamista ensisijaisesti aseelliseen kamppailuun tukeutumalla. Jihadismin globaalit suuntaukset, etenkin al-Qaida sekä Isis paikallisjärjestöineen, pyrkivät luomaan ylikansallisen/globaalin islamilaisen poliittisen järjestelmän. Järjestöjen aseelliseen toimintaan kuuluu poliittisen väkivallan lietsominen tai kohdistaminen länsimaihin sekä niitä symbolisesti edustaviin kohteisiin länsimaiden ulkopuolella.⁷

Jihadismin tukija

- Henkilö, joka on matkustanut konfliktialueelle identiteettisidonnaisista tai ideologisista syistä.
- Henkilö joka on antanut uskollisuudenvalan (*bay'a*) jihadistiryhmälle, ja tukee sitä tavoilla, jotka eivät suoranaisesti ole sidoksissa ryhmän aseelliseen toimintaan.⁸

2.2 Tutkimusaineistot

Yleisesti saatavilla olevan tiedon rajallisuus on laajamittainen ongelma erityisesti terrorismin mutta myös jihadismin tutkimuksessa.⁹ Jihadistiseen liikehdintään osallistumiseen liittyy usein rikosoikeudellisia seurauksia, jotka korostavat henkilöiden tarvetta toimia salassa. Asetelma puolestaan korottaa liikehdintään osallistuneiden tai lähipiiriin kynnystä puhua tutkijoille.

Jihadismia ja sen lieveilmiöitä torjuvat turvallisuusviranomaiset ovat myös enimmäkseen haultomia jakamaan tietojään tutkijoiden kanssa, useimmiten turvallisuuteen tai yksilönsuojaan liittyvistä syistä johtuen.

Suomen tapauksessa tutkimukselliset haasteet ovat erityisen korostuneita. Maassamme ei ole jihadistista liikehdintää käsittelevää aiempaa akateemista tutkimusta tai virallisia raportteja, joilla olisi tutkimuksellista arvoa. Liikehdintään osallistuneiden henkilöiden lukumäärä, muutama kymmentä, on vähäinen eikä heidän taustoistaan ja yhteiskunnallisesta asemastaan ole saatavilla tilastollista tietoa. Kolmanneksi, maamme muslimiväestön pienuus korostaa tarvetta vaalia henkilöiden yksityisyydensuojaa erityisellä huolella. Tämä puolestaan vaikeuttaa myös avoimesti saatavilla olevan tiedon käyttöä tutkimustarkoituksiin. Neljänneksi, monet viralliset tiedonlähteet, kuten esimerkiksi oikeudenkäynteihin sekä esitutkimusmateriaaleihin liittyvät asiakirjat, eivät ole Suomessa tutkijoiden saatavilla, toisin kuin monissa muissa Euroopan maissa.

⁷ Jihadistisen liikehdinnän länsivastainen strateginen ulottuvuus vaikuttaa keskeisesti siihen, miksi tässä ideologisessa viitekehyksessä vierastaistelija-ilmiö sekä kansainvälinen terrorismi ovat toisiinsa liittyviä ilmiöitä. Katso esimerkiksi Hegghammer, Thomas (2010) Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad, *International Security* 35:3 sekä Hegghammer, Thomas (2013) Should I stay or should I go? Explaining Variation in Western Jihadists' Choice Between Domestic and Foreign Fighting, *American Political Science Review* 107:1

⁸ Tällaisia tapoja ovat esimerkiksi propagandan levittäminen verkossa, rekrytointi- ja fasilitointitoiminta, sekä jihadistiryhmien mahdollisiin hallinnointi- tai terveydenhuoltotoimintoihin osallistuminen.

⁹ Schuurman, Bart ja Eijkman, Quirine (2013) Moving Terrorism Forward: The Crucial Role of Primary Sources, ICCT Background Note, June 27.

Verkkoaineistot

Jihadistinen materiaali on laajalti läsnä sosiaalisessa mediassa. Pitkäkestoinen käyttäjäprofiilien seuraaminen on mahdollistanut jihadismiin myötämielisesti suhtautuvien suomalaisprofiilien identifioinnin.

Tässä tutkimuksessa käytettyä verkkoaineistoa on koottu vuodesta 2013 alkaen. Pyrkimyksenä on ollut identifioida konfliktialueelle matkustaneita henkilöitä niin sanotulla snowball sampling – tutkimusmenetelmällä. Tutkimusmenetelmää käytetäänkin yleisesti pyrittäessä identifioimaan erilaisia pienryhmiä laajemmista väestökokonaisuuksista, ja sitä on sovellettu aiemmin vierastaistelija maailmion tutkimisessa.¹⁰ Menetelmällä identifioitiin kahdeksantoista konfliktialueen jihadistiryhmiin liittyntä henkilöä, ja samalla kartoitettiin myös yksilöiden välisiä sosiaalisia siteitä sekä mobilisoinnin taustalla olevia motiiveja.

Aineiston hankinta muuttui vuoden 2014 syksyllä huomattavasti aiempaa vaikeammaksi, sillä Isisiin liittyneiden sekä sen strategista viestintää edistävien henkilöiden profiileja suljettiin Facebookissa ja Twitterissä. Palvelujentarjoajat ovatkin kohdanneet alati kasvavaa julkista painetta jihadistista propaganda levittävien käyttäjien poistamiseksi, etenkin kansainvälisten sotilaallisten toimien kohdistuttua Isisin toimialueelle Syyriassa ja Irakissa. Useat aktiiviset profiilit ovat sulkeutuneet tai muuttuneet passiivisiksi ja monissa tapauksissa tilien yksityisyysasetuksia on kiristetty, mikä on tehnyt niillä tapahtuvan kommunikaation seuraamisen tutkimuseettisesti perustelluin menetelmin mahdottomaksi.

Haastattelu- ja havainnointiaineistot

Aineiston hankinnassa pyrittiin saavuttamaan mahdollisimman laaja näkemys tekijöistä, jotka selittävät matkustamista konfliktialueelle Suomesta käsin. Julkisuudessa on luotu mielikuva siitä, että valtaosa lähteneistä olisi vierastaistelijoita, mutta todellisuudessa ilmiö on huomattavan monimuotoinen. Matkustaneet voidaan luokitella seuraavasti:

- Jihadististen ja muiden järjestöjen aseelliseen toimintaan osallistuneet.
- Sotilaallisen toimintaan osallistuneiden puoliset.
- Jihadististen järjestöjen sosiaalisen ja yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuneet.
- Konfliktikentällä toimivien islamilaisten järjestöjen humanitaariseen toimintaan osallistuneet.

Haastattelu- ja havainnointiaineisto koostuu seuraavien henkilöryhmien parissa kerätystä materiaalista. Kaikki tutkimukseen osallistuneet henkilöt ovat muslimeja.

Ryhmä I

- Syyrian konfliktikentälle matkustaneiden eri puolilla Suomea asuvat omaiset (vanhemmat ja sisarukset) sekä läheiset ystävät.
- He ovat eri ikäisiä ja eri kansallisuuksia edustavia miehiä ja naisia.

¹⁰Katso esimerkiksi Clausen, Jytte (2015) Tweeting the Jihad: Social Media Networks of Western Foreign Fighters in Syria and Iraq, *Studies in Conflict and Terrorism*, 38:1 sekä Neumann, Peter, Maher, Shiraz ja Carter, Joseph (2014) “#Greenbirds: Measuring Importance and Influence in Syrian Foreign Fighter Networks,” *ICSR Insight*, 15.4.2014.

- Joukossa on myös etnisesti suomalaisia islamiin kääntyneitä henkilöitä.

Ryhmä II

- Henkilöt, joiden tausta ja sosiaaliset piirit ovat samankaltaiset kuin Syyriaan matkustaneilla, mutta syystä tai toisesta he eivät lähteneet konfliktialueelle.

Ryhmä III

- Suomessa asuvat eri ikäiset ja eri etnisyyksiä edustavat jihadististen järjestöjen kannattajat.

Ryhmä IV

- Nuorison ja syrjäytymisen parissa toimivat henkilöt.

Ryhmä V

- Terrorismirikoksista Suomessa tai ulkomailla tutkitut tai pidätetyt henkilöt.

Tutkimusaineisto koostuu sekä haastatteluista, ryhmäkeskusteluista että osallistuvasta havainnoinnista. Aineistot on kerätty syksyn 2015 ja kevään 2016 aikana. Haastateltavia lähestyttiin aluksi Facebookin kautta ja heille ilmoitettiin selkeästi tutkimuksen vastuutahoista ja tutkimuksen päämääristä. Haastattelujen pituus vaihteli yhdestä neljään tuntiin. Aineisto sisältää lisäksi pitkiä puhelinkeskusteluja ja Facebookissa, WhatsAppissa, Viberissa ja Telegramissa käytyjä keskusteluja sekä henkilökohtaisia tapaamisia. Osa havainnoista tehtiin yhdessäolon lomassa kodeissa, kahviloissa, ja erilaisissa joukkotilaisuuksissa. Osa informanteista lähestyi tutkijaa myös kirjoittamalla erimittaisia tekstejä. Havainnot tutkija tallensi muistikirjoihin.

Kuten edellä totesimme vierastaistelijoiden suora haastattelu ja heidän elämäntilanteidensa havainnoiminen osoittautuivat ylivoimaiseksi haasteeksi. Syyriaan (ja Irakiin) siirtyneiden henkilöiden tavoittaminen oli ensinnäkin hyvin vaikeaa; tutkimukseen osallistuneet henkilöt ilmaisivat, että etenkin Isis on alkanut kontrolloida tarkasti toimipiiriinsä saapuneiden yhteyksiä ulkomaailmaan. Vaikka vierastaistelijoita olisikin tavoitettu tutkimukseen, ei heidän näkökulmansa olisi välttämättä antanut ilmiöstä totuudenmukaisempaa kuvaa, sillä turbulenttia elämänvaihetta läpikäyvät ihmiset saattavat uudelleentulkita elämänsä historiaansa merkittävästi. Kaikki haastatellut henkilöt ovat viettäneet vuosia vierastaistelijoina lähteneiden kanssa ja jakavat tässä tutkimuksessa havaintojaan omien kokemustensa perusteella.

Haastatteluissa käsiteltiin neljäntoista henkilön vaiheita, joista kolmesta oli liittynyt Isis-järjestöön ja yksi oli matkustanut Syyriaan jo ennen Isisin ilmaantumista konfliktikentälle. Näistä henkilöistä ainakin neljä on menehtynyt. Tutkimusaineisto avaa siis näkökulman miltei viidennekseen Syyrian konfliktiin Suomesta matkustaneista henkilöistä. Tuttavaverkostojen sisällä suhtautuminen Syyrian konfliktiin aseellisiin vastarintaryhmiin vaihtelee kuitenkin suuresti, ja verkoston henkilöiden välillä onkin jännitteitä ja ristiriitoja. Yhtäkään näistä henkilöistä ei ole tuomittu terrorismiin liittyvistä rikoksista, ja onkin tärkeää painottaa, että he ovat siten rikoslain näkökulmasta syyttömiä. Kaikki rikostutkintaan joutuneet haastatellut ovat miespuolisia ja iältään 25-40 -vuotiaita. Ryhmä on etnisiltä taustoiltaan kirjava, ja mukana on myös islamiin kääntyneitä henkilöitä.

Aineistojen perusteella Suomesta Syyrian konfliktiin matkustaneista henkilöistä voidaan tehdä seuraavat laadulliset havainnot:

- He edustavat eri kansallisuuksia.
- He ovat asuneet eri puolilla Suomea.
- Joukossa on sekä muslimitaustaisia että islamiin kääntyneitä henkilöitä.
- Osa on syntyperäisiä suomalaisia ja osa on taustaltaan vierasmaalaisia.
- Osa on lähtenyt matkaan yksin, osa perheinä ja osa ystävän kanssa.
- Joukossa on sekä koulutettuja että vain vähäistä koulutusta saaneita.

Koska tutkimuksessa on käsitelty arkoja teemoja, on ollut äärimmäisen tärkeää turvata tutkittavien anonyymiys. Aineistonkeruu on tältä osin ollut haastavaa. Anonyymiyden turvaaminen ja keskustelujen salassa pitäminen on ollut ajoittain lähes mahdotonta, sillä lukuisat osallistujat epäilivät vahvasti, että heidän viestintäyhteyksiään seurataan viranomaisten toimesta; jotkut jopa epäilivät, että heidän asuntoihinsa on asennettu kotietsintöjen yhteydessä sala-kuuntelulaitteistoja. Viranomaiset ovat takavarikoineet monilta tutkimukseen osallistuneilta puhelimia ja tietokoneita, joten on mahdollista, että henkilöiden viestintää seurataan. Joidenkin kohdalla viranomaiset ovat vaatineet henkilöiden tunnuksia ja salasanoja erilaisiin tietoverkon sovelluksiin.

Haastattelujen luottamuksellisuus on pyritty takamaan mahdollisimman tarkoin. Koska monet haastateltavat olivat huolissaan puhelimiensa ja kannettavien tietokoneiden seurannasta ja etähallinnasta, niitä ei otettu mukaan haastattelutiloihin. Tutkimuksen edetessä olimme yhteydessä tietoturva-asiantuntijoihin ja palvelujen tarjoajiin mutta lopulta oli hyvin vaikeaa hahmottaa mitkä aineiston hankintaan ja hallintaan liittyvistä varotoimista olivat välttämättömiä ja mitkä huolenaiheet olivat perusteettomia.

Haastateltavien epäluulo viranomaisia ja ympäröivää yhteiskuntaa kohtaan on ollut toisaalta tutkimusta rajoittava tekijä mutta samalla tutkittavien varautuneisuus auttaa hahmottamaan oleellisia seikkoja heidän asemastaan aikamme suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimuksen analyysiosuudessa kiinnitetäänkin runsaasti huomioita näihin seikkoihin.

Tutkittaville vakuutettiin, että tutkittavien henkilöys säilyisi ainoastaan tutkija Karin Creutzin tiedossa, eikä hänen hankkimansa aineisto olisi kokonaisuudessaan tutkimusryhmän muiden tutkijoiden käytössä. Tutkittaville ilmoitettiin myös, ettei kukaan tutkimukseen haastatelluista olisi tunnistettavissa tähän tutkimusraporttiin päätyvissä havainnoissa ja sitaateissa. Tutkittavat toki tiedostavat, että tutkimuksen kohderyhmä Suomessa on hyvin pieni ja siten jotkut viranomaistahot saattavat pystyä tunnistamaan tutkimukseen osallistuneita henkilöitä. Aineisto on tallennettu turvallisesti, eikä sen käsittelyyn käytettävä laitteisto ole ollut kytköksissä Internetiin. Aineisto on luokiteltu salaiseksi 60 vuodeksi.

Tutkimusetiikkaan liittyvien seikkojen vuoksi tutkittavien henkilökohtaisia historioita, sosiaalista ympäristöä, ihmissuhteita ja tämänhetkisiä olosuhteita ei avata tässä tutkimusraportissa etnografiselle kirjoittamiselle tunnusomaisella rikkaalla yksityiskohtiin, tunnelmiin ja kehityskulkuihin kiinnittyvällä kuvauksella. Sama koskee haastateltavien näkemyksiä ja puhetta; tässä raportissa henkilöiden puhunutta ympäröivät vuorovaikutustilanteet on tietoisesti häivytetty pois.

Haastattelusitaattien yhteydessä ei mainita paikkoja, puhujan sukupuolta, ikää eikä etnistä taustaa. Henkilöille ei ole annettu peitenimiä, jottei heitä voisi tunnistaa yhdistämällä sitaatteja. Puhekieliset ilmaisut on muutettu kieliasultaan yhteneväisiksi ja turhia toistoja ja välisanoja

on poistettu, jotta haastateltaville tyypillinen puhetapa jää näkymättömiin. Muilta osin kieliasuun ei kajottu.

On epäilemättä selvää, että haastattelu- ja etnografisperustaisilla tutkimusmenetelmillä ei vastaisuudessaakaan tavoiteta radikalisoituneimpia ja vakavimman turvallisuuspoliittisen huolen aiheuttavia henkilöitä. Samalla nämä menetelmät aukaisevat kuitenkin rikkaan näkökulman siihen kognitiiviseen ja maailmankatsomukselliseen viitekehykseen, jonka puitteissa konfliktialueelle matkustaneet henkilöt ovat toimineet. Tämän kaltainen aineisto myös välittää tietoa muslimiväestöön kohdistuneen turvallisuuspoliittisen huomion aiheuttamista seurauksista muslimiyhteisöissä.

Tutkimus perustuu vapaisiin haastatteluihin ja keskusteluihin. Vuorovaikutuksessa esiin nousseet teemat syntyivät spontaanisti ja aihepiirien systemaattinen jaottelu tehtiin vasta analyysivaiheessa. Aineisto käsittää miltei koko elämän kirjon arkisista asioista aina syväisiin eksistentiaalsiin pohdintoihin. Myös tällä metodisella valinnalla on sekä vahvuuksia että rajoitteita. Vapaamuotoiset keskustelut avaavat laajan näkökulman henkilöiden kokemusmaailmaan. Samalla kyseinen tutkimusmenetelmä pystyy valaisemaan ainoastaan viitteellisesti radikalisoitumisprosessiin kytkeytyviä kiistanalaisia, ristiriitaisia ja jännitteisiä elementtejä. On myös syytä todeta, että tutkittavat voivat tämän kaltaisessa myötäelävässä tutkimusasetelmassa olla taipuvaisia välineellistämään tutkijaa omiin poliittisiin tai ideologisiin päämääriinsä. Näiden rajoitteiden minimoimiseksi aineistoa hankittiin mahdollisimman laajalta aihepiiriin kytkeytyneeltä ihmisjoukolta.

3. TUTKIMUKSEN TAUSTA

Miksi monien Suomessa ja muualla Länsi-Euroopassa varttuneiden siirtolaistaustaisten sekä islamiin kääntyneiden nuorten uskonnollisuus alkoi viime vuosikymmenien saatossa yhä korostuneemmin tukeutua ajatukseen islamista vakaumuksena ja henkilökohtaiseen valintaan perustuvana universaalina uskontona? Tässä osiossa huomiomme kohdentuu etenkin musliminuorten uskonnollista identifiointumista muokkaaviin ulottuvuuksiin. Aluksi tarkastelemme läntisten muslimiyhteisöjen järjestäytymisen logiikkaa, islamin teologisen ja ideologisen puolen hajanaisuutta sekä muslimiyhteisöjen pyrkimyksiä vastata ideologiseen hajanaisuuteen. Osan lopussa esittelemme vakaumuksellisten ”neofundamentalististen” uskontulkintojen erilaisia suuntauksia henkilökohtaista rituaalista ja moraalista puhtautta vaalivista suuntauksista aina Isisin kaltaisiin jihadistisiin suuntauksiin. Kuinka nuoret risteilevät erilaisten uskontulkintojen ilmapiirissä ja mistä Syyrian ja Irakin konfliktin vetovoima heidän kokemuksessaan syntyy, ovat tätä tutkimuksen osaa jäsentäviä kysymyksiä.

Suomen noin 60 000 henkilöstä koostuva muslimiväestö on sekä etnisesti, kielellisesti, kulttuurisesti että uskontulkintatraditioiltaan hyvin monimuotoinen.¹¹ Maahanmuuttajataustaisten väestöjen siirtolaisuuden historia, saapumisen olosuhteet ja yhteiskunnallinen asema Suomessa ovat myöskin hyvin kirjavia. Oli kyseessä islamiin kääntyneet etnisesti suomalaiset (n. 2000 henkilöä) tai maahanmuuttajataustaiset henkilöt, niin he ovat jatkuvasti vuorovaikutuksessa globaalissa todellisuudessa tuotettuihin käsityksiin ja keskusteluihin, jotka koskettavat Islamia, uskonnon ja yhteiskunnan suhteita sekä muslimina olemista aikamme maailmassa. Tänä päivänä onkin mahdotonta tarkastella Suomessa rakentuvaa islamia ja sen kehityskulkuja tiivistä kansalliseen tai eurooppalaiseen viitekehykseen rajattuna.

3.1 Järjestäytymisen kehityskulkuja

Muslimiyhteisöjen järjestäytyminen tapahtui Suomessa miltei kaksi vuosikymmentä aktiivista työvoiman värväämispolitiikkaa harjoittaneita Länsi- ja Keski-Euroopan maita myöhemmin. Läntisessä Euroopassa islamin järjestäytyminen koettiin pääosin 1960–1980-luvuilla siirtolais- ja pakolaisperäisen muslimiväestön luodessa julkista tilaa uskonnon harjoittamiseen valtioiden tarjoamissa puitteissa. Kehityskulku tapahtui varhaisimmin laajaa siirtotyöläisten värväämispolitiikkaa (n. vuosina 1960–1973) harjoittaneissa maissa. Asetelman seurauksena Ranskaan, Länsi-Saksaan, Iso-Britanniaan, Belgiaan ja Hollantiin muodostui jo 1970-luvulle tultaessa merkittävät pakistanilais-, turkkilais- ja pohjoisafrikkalaisyhteisöt. Pohjoismaiset muslimivähemmistöt alkoivat kasvaa, Suomea lukuun ottamatta, 1970-luvun alkuvuosina turkkilaisten, marokkolaisten ja Jugoslavian alueen muslimien saapuessa Ruotsiin ja Tanskaan sekä etenkin pakistanilaistaustaisten siirtyessä Norjaan. Suomessa muslimiväestö oli lukumäärältään vähäinen läpi 1980-luvun ja muslimiväestön näkyvämpi järjestäytyminen alkoi maassamme vasta 1990-luvulla.

Muslimiyhteisöjen järjestäytyminen tapahtui eri puolilla Eurooppaa hyvin yhdenmukaisesti. Yhden tai muutaman etnisen ryhmän dominoimat paikallisjärjestöt ja niiden vähitellen muodostamat alueelliset tai kansalliset federaatiot toimivat aluksi koko muslimiväestön kokoontumisen foorumeina. Teologiset, kulttuuriset, etniset, kielelliset ja henkilökohtaiset ristiriidat

¹¹ Suomen muslimiyhteisöjen demografisia, etnisiä sekä uskonkäsityksiin kytkeytyviä ulottuvuuksia on käsitelty mm seuraavissa teoksissa Hussein, Muhammad (2011) Yhtä erilaiset: Islam ja suomalainen kulttuuri Teos. Martikainen, Tuomas & Sakaranaho, Tuula ja Juntunen, Marko & (toim.) (2008): Islam Suomessa: Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

johtivat kuitenkin pian järjestöjen jakautumiseen.¹² Ruotsissa paikallisjärjestöjen perustaminen ja niiden laajempi verkostoituminen tapahtui pääosin 1970–1980-lukujen taitteessa. Järjestörintama monipuolistui voimakkaasti 1990-luvulle tultaessa uusien siirtolais- ja pakolais-taustaisten muslimien saapuessa maahan ja vanhojen islamilaisten järjestöjen jakautuessa. Suomessa jo 1800-1900 lukujen taitteessa saapuneen tataariväestön perustamat moskeijat saattoivat yhteen hyvin vähälukuista muslimiyhteisöä aina vuoteen 1987, jolloin joukko arabi-taustaisia maahanmuuttajia perusti Suomen Islamilaisen Yhdyskunnan. Järjestöjen lukumäärän merkittävämpi kasvu tapahtui Suomessa vasta 1990-luvulla.

Islamilaisten järjestöjen rakenteellinen, etninen, kielellinen ja teologinen ja poliittis-ideologinen kirjavuus ovat tuottaneet Suomessa, kuten kaikkialla Länsi-Euroopassa, vuolaan muslimiyhteisöjen sisäisen keskustelun uskonnon opillisten auktoriteettien rakentumisesta. Islamilaiset internetsivustot, taivaskanavien keskusteluohjelmat ja tuhannet uskonoppineet ovat osallistuneet viime vuosina kiivaaseen teologiseen keskusteluun opillisen auktoriteetin hajaantumisen. Muslimiväestöjen kasvaessa ja monimuotoistuessa myös Suomessa keskustelu muslimi-identiteetistä, muslimieja edustavista poliittisista elimistä sekä integraatiosta ja sen haasteista on lisääntynyt huomasti. Samalla on kuitenkin huomattava, että Suomessa rakentuva islamilainen keskustelu heijastelee globaalissa tilassa virtaavia vaikutteita, joiden sisältöä on lopulta mahdotonta paikantaa maantieteellisesti. Helsingin keskustassa katulähe-tystyötä tekevä muslimijärjestö voi toimia tänä päivänä monenkirjavia etnisiä ryhmiä edusta-vien maahanmuuttajataustaisten henkilöiden mutta myös etnisesti suomalaisten islamiin kääntyneiden henkilöiden voimavaroilla. Järjestön suomenkieliselle yleisölle suunnattu esite voi kytkeä yhteen saudiarabialaisen rahoittajan ja karibialaistaustaisen islamiin kääntyneen oppineen, jonka englanninkieliset kirjoitukset ovat kulkeutuneet Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian kautta Ruotsiin. Ruotsalainen järjestö on puolestaan tuottanut tekstin katulähe-tystyöhön soveltuvaksi lehtiseksi, josta Suomen kentälle on muokattu suomenkielinen ja suomalaiseseen viitekehykseen sopiva käännös.

Maassamme käytävällä islamilaisella keskustelulla ei siis ole yhtä keskusta vaan se heijastelee aikakautemme globaalia muslimitilaa, johon osallistutaan Teheranista, Pariisiin, Tukholmasta Torontoon ja Helsingistä tietoverkkoon.¹³ Islam on irtaantunut niin Suomessa kuin muuallakin Länsi-Euroopassa siirtolaisuuden tuottamista juuristaan. Maassamme varttuu pian kolmas sukupolvi Suomessa syntyneitä siirtolaistaustaisia muslimieja ja lisäksi islamiin kääntyneiden etnisesti suomalaisten henkilöiden määrä kasvaa jatkuvasti.

3.2 Islamin digitalisoituminen

Islamin ja tietoverkon 1990-2000 lukujen taitteessa syntynyt kytkös merkitsi uutta vaihetta Suomeenkin suuntautuneiden ja alati monimuotoisempien uskonnollisten virtausten leviämisessä. Islamin digitalisoitumisen historia käynnistyi kun tuhannet etenkin vauraiden Persianlahden maiden opiskelijat siirtyivät pääosin yhdysvaltalaisiin tietotekniikan oppilaitoksiin internetin vallankumouksen varhaisvaiheessa 1980–1990-lukujen taitteessa.¹⁴ Opiskelijat vastasivatkin keskeisten uskonnollisten tekstien kuten Koraanin, pyhien perimätietojen (hadith), ja keskeisten teologisten tekstien varhaisimpien digitaalisten versioiden tuottamisesta. Islamilai-

¹² Juntunen, Marko (2008) Eurooppalaisen islamin järjestäytyminen ja auktoriteettien hajaantuminen, teoksessa Tuomas Martikainen, Tuula Sakaranahao ja Marko Juntunen & (toim.): Islam Suomessa: Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

¹³ Katso esimerkiksi: Cooke, Miriam ja Lawrence, Bruce (toim.) (2005), Muslim Networks: From Hajj to Hip Hop. The University of North Carolina.

¹⁴ Bunt, Gary (2003): Islam in the Digital Age: E-Jihad, Online Fatwas and Cyber Islamic Environments. Lontoo: Pluto Press.

sen internetin kehittyminen alkoi välittömästi tietoverkon yksityiskäytön yleistyessä. Opiskelijat loivat etenkin diasporista muslimielämää käsitteleviä sivuja, jotka kierrättivät uskonopillisia tekstejä sekä läntisille muslimiväestöille suunnattua informaatiota rukoushuoneista ja järjestöistä muslimille tarjottaviin palveluihin. Internet synnytti myös hyvin nopeasti hybridisointuneen islamilaisen keskustelun, jonka keskeisimmäksi kieleksi nousi pian arabiankielisin teologisin termein höystetty englanti. Tämän retorikan ymmärtäminen ilman islamilaisen käsitteistön ja arabian tuntemusta muodostui pian mahdottomaksi. Oheinen Koraanin resitointia opettavalla englanninkielisellä internetsivustolla¹⁵ esitetty kysymys kuvastaa osuvasti tätä jo vuosia sitten rakentunutta ilmiötä:

"In aayah 4 of Surat-al-Muzammil, Allah subHanahu wa ta'aala says: "Wa-rttil al- Qur'ana tartil-an. Does this mean to read the Qur'an with tajweed?"¹⁶

Tietoverkon käyttäjämäärän kasvaessa sisällöntuotto kytkeytyi alati tiiviimmin läntisten muslimivähemmistöjen viitekehykseen. Uusi, informaatioteknologian mahdollisuudet omaksunut musliminuorten sukupolvi alkoi tuottaa uskonnollista sisältöä, joka haastoi monin tavoin aiempaa islamilaista keskustelua. Internet tarjosi siis jo varhain valtaviirran keskusteluille vaihtoehtoisten muslimiänten julkituomisen. Kansainväliset toimijat hyväntekeväisyysjärjestöistä poliittis-islamilaisiin liikkeisiin oivalsivat – joskin useita vuosia diasporisten sivujen ilmaantumisen jälkeen – internetin tarjoamat mahdollisuudet. Länteen siirtyneiden opiskelijoiden sivujen ohella avattiin järjestöperustaisia sivustoja ja siten historiallisesti juurtuneiden opillisten keskustusten Kairon al Azharista Saudi Arabian Fiqh-akatemiaan oli siirryttävä digitaalikaan. Opilliset keskuksat puolestaan saivat islamin paikallisia, traditionaalisia ja kansallisia muotoja kritisoivat vastadiskurssit aktivoitumaan. Jo vuoteen 2000 tultaessa tietoverkko oli häivyttänyt maantieteelliset rajat, sillä sivustot alkoivat linkittää globaalissa tilassa tuotettua sisältöä.

Marraskuuhun 2007 tultaessa Google-hakukone tunnisti 110 miljoonaa kohdetta hakusanalle islam ja vuonna 2016 lukema oli paisunut 218 miljoonaan. Eräs varhaisimmista internetin mahdollisuudet oivaltaneista uskonoppineista on egyptiläistäustainen ja vuonna 1961 Qatarin siirtynyt Yousuf al Qaradawi (s. 1926). Hän katsoi, että internet tarjosi kanavan etenkin aikakautemme da'walle (islamiin kutsumiselle). Qatarin valtion tuella vuonna 1997 avattu Islam Online-portaali muodostui keskeiseksi tiennäyttäjäksi laajoille islamilaisille sivustoille, jotka yhdistivät teologian, viihteen, uutisoinnin ja sittemmin sosiaalisen median mahdollisuudet.¹⁷ Islam Onlinen vanavedessä myös suuret Persianlahden maiden rahoittamat projektit kuten Islamtoday ja Islam Question and Answer alkoivat tuottaa samankaltaisia palveluja. Rutiinimaiseksi muodostui se, että portaaleilla oli rinnakkaisia palveluja eri kielillä. Sisältö koostui teologiasta, islamin historiasta, audiovisuaalisesta materiaalista, kuten oppineiden ja populaarisarnaajien luennoista ja islamiin liittyvistä uutisista. Islam Online toimi pioneerinä myös tuottaessaan Internetiin ensimmäisen islamin uskonopillisten lausumien, fatwojen konsultaation tarkoitetun palvelun. Kuka tahansa sivuston seuraaja saattoi hakea uskonoppineiden lausuntoja, joko aihepiireittäin (islamin rituaalinen harjoittaminen, sosiaaliset suhteet, perhe, sunna, seksuaalisuus, avioliitto, matkustaminen jne.) tai sivuston noin 320 uskonoppinutta käsittävästä tietopankista. Vuoteen 2008 mennessä sivuston arabiankielinen tietopankki käsitti jo n. 6000 uskonoppineiden antamaa lausuntoa mitä kirjavimpiin aiheisiin. Tämän kaltaisista suurista portaaleista muodostui monille islamista kiinnostuneille läntisille nuorille ensimmäinen kanava tutustua digitalisoituneeseen islamilaiseen keskusteluun. Monilla sivustoil-

¹⁵ <http://www.abouttajweed.com/mqamay.htm>

¹⁶ "Jumala, olkoon ylistetyin, sanoo Vaippaansa kääriytyneen suuran 4. jakeessa "resitoi Koraania rytmisen resitaation mukaisesti" tarkoittaako se Koraanin lukemista melodisesti lausuen?"

¹⁷ Katso esimerkiksi Gräf, Bettina (2007) Sheikh Yusuf al-Qaradawi in Cyberspace", Die Welt des Islams 47:3-4.

la olikin Islam Onlinen tapaan oma informaatiopankki muille kuin muslimitaustaisille käyttäjille.

3.3 Oikeusopillisten kantojen hajaannus

2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä internetistä oli mahdollista löytää laaja kirjo oppineiden tuottamia keskenään ristiriitaisia lausumia. Vastauksia kysymyksiin kuten ”onko islamin mukaan sallittua äänestää demokraattisissa vaaleissa?” tai ”onko naisen sallittua käyttää internetiä ilman mahramin (miespuolisen lähisukulaisen) valvontaa?” sateli sivustosta riippuen laidasta laitaan. Asetelma luonnollisesti tuotti islamin digitalisoitumista seuranneille läntisille nuorille runsaasti hämmennystä ja päänvaivaa. Kuinka muodostaa perusteltu islamilainen kanta tiettyyn kysymykseen? Kuinka elää muslimina Suomen kaltaisessa länsimaassa? Ymmärrettävästä syystä monet arabiankielisen muslimimaailman oppineet olivat tulleet siihen tulokseen että islamin oikeusopillista keskustelua kuvasti termi fawda, kaaos. Khaled Abou el Fadl, Kalifornian yliopistossa toimiva islamin tutkija ja oikeustieteen professori esittikin, että islamilainen lainopillinen keskustelu oli muuttunut ”pelikentäksi, jossa mellastavat kompuroiva oppineisuus, poliittiset iskulauseet ja ideologiset demagogit”.¹⁸ Erityisen ongelmallista läntisten muslimiyhteisöjen kannalta oli se, että 1990-2000 lukujen taitteessa vanhemman sukupolven muslimiauktoriteetit olivat vailla syvempää läntisten yhteiskuntien ja kielten tuntemusta. Esimerkiksi vuonna 2003 Ranskan järjestäytyneissä moskeijoissa toimivista imaameista vain noin puolet oli ranskantaitoisia ja alle kymmenes maassa toimivista imaameista oli syntyperältään ranskalaisia.¹⁹

Läntisen liberalismiin ja individualismiin katsottiin useissa tutkimuksissa aiheuttaneen runsaasti nuoria askarruttavia normatiivisia ongelmia, jotka perinteinen oppineisto on usein sivuuttanut. Nuoret osoittivatkin olevansa taipuvaisia hakemaan vastauksia riveistään nousseilta ”katu-uskottavilta” muslimivaikuttajilta.²⁰ Samalla imaamit olivat läpi läntisen Euroopan kasvavan turvallisuuspoliittisen huolen kohteena. Ranska karkotti vuosien 2001 ja 2004 välillä yhteensä 27 muslimisaarnaajaa. Saksassa yksinomaan Baijerin alueella karkotettiin vuosina 2004 ja 2005 13 imaamia.

3.4 Vastauksia auktoriteettien kriisiin

Sitten 2000-luvun taitteen maailmanpoliittinen tilanne, radikalisoitumiseen kytkeytyvien ilmiöiden ilmaantuminen eri puolilla Eurooppaa ja huoli musliminuorison tulevaisuudesta ovat synnyttäneet Suomen ohella monissa EU-maissa samankaltaisen reaktion. Kansallisvaltioiden sekulaarit instituutiot pyrkivät ottamaan kantaa islamin asettamiin globaaleihin haasteisiin. Läpi Euroopan pyrkimykset tuottaa paikallisia kotoutettuja versioita islamista kävivät 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä yhä ilmeisemmiksi.²¹ Aloitteet syntyivät paitsi poliittisista ja kulttuurisista myös niin myös kielellisistä haasteista. Muslimien odotettiin omaksuvan eurooppalaiset normit ja kielet sekä assimiloituvan yhteiskuntaan. Monin paikoin pyrkimykse-

¹⁸ Johnson, Ian 2005: Islamic Justice Finds a Foothold in Heart of Europe, The Wall Street Journal August 4, 2005.

¹⁹ Peter, Frank 2003: Training Imams and the Future of Islam in France, The International Institute for the Study of Islam in the Modern World (ISIM) Newsletter 13/2003.

²⁰ O'Neill, Sean ja Gregory, Daniel 2006: The Suicide Factory: Abu Hamza and the Finsbury Park Mosque. Harper Perennial.

²¹ Guyot-Réchar, Bérénice 2006: Radical Islam in France: Internal Problems and External Linkages. IPCS Research Paper 6 October 2006. New Delhi: Institute of Peace and Conflict Studies.

nä oli organisoida läntinen islam kristillisten kirkkojen tarjoamien mallien tavoin. Islamin tulla liberaalia, esimerkillistä ja maltillista.

Euroopan muslimien parissa ilmaantui pian kirjavia reaktioita. EU-maista etenkin Ranskassa, Hollannissa ja Englannissa pyrkimykset välittävien islamilaisten instituutioiden luomiseksi saivat voimakkainta poliittista painoarvoa mutta ponnistelut eivät ole suinkaan edenneet kriittittä. Taivaskanavien ja internetin vanhoillisimmat muslimitahot katsoivat jo pian Yhdysvaltoihin kohdistuneiden syyskuun 11. 2001 terrori-iskujen jälkeen että terrorismin vastainen sota oli tuottamassa eräänlaista "hampaatonta" tai "väärennettyä" islamia, jota rakennettiin lännen poliittisten tarpeiden sanelemana. Monien mielestä kansallisista järjestöistä oli pyrkimys tuottaa muslimien lojaalisuuden mittareita valtiota kohtaan: jos et kuulu järjestöön, olet eurooppalaisia arvoja vastaan.

Kansallisen kattojärjestön synnytykset tuottivat esimerkiksi Ranskassa keskustelun siitä kenen toimielimestä vuonna 2003 perustetussa Conseil français du Culte Musulman (CFCM) -järjestössä on itse asiassa kyse. Tulisiko järjestön ajaa ensisijaisesti muslimiyhteisön asioita vai jokaisen muslimin yksilöllisiä etuja? Puolustaisiko se myös sekulaareja tai uskontonsa jättäneitä muslimitauksaisia – kärsivähän he usein samanlaisista syrjinnän muodoista kuin uskontoaan aktiivisesti harjoittavat muslimit.

Espanjassa islamin kansallinen järjestäytyminen sen sijaan toi ilmi nuorison voimakkaan vieraantuneisuuden maan muslimiyhteisön vanhemman polven johtajista. Kansallinen kattojärjestö Comisión Islámica de España on vanhemman marokkolaistaustaisen maahanmuuttajasukupolven hallinnoima, ja järjestö ylläpitää vahvoja sidoksia perinteisiin uskoninstituutioihin Marokossa. Espanjan musliminuoriso sen sijaan tuntee olevansa huomattavasti lähempänä suurkaupungeissa toimivia ja paikalliskontekstit hyvin tuntevia korttelisaarnaajia. Keskusjärjestön johtajisto ei puolestaan ylläpidä suhteita tähän muslimivaikuttajien piiriin.²²

Suomessa pyrkimykset kansallisen islamilaisen neuvotteluelimen perustamiseksi kulmineituvat Suomen islamilainen neuvosto ry:n perustamiseen marraskuussa 2006, joka tapahtui vähemmistövaltuutettu Mikko Puumalaisen myötävaikutuksella. Yhdistyksen tavoitteena oli saavuttaa edustavuus ja kattavuus suomalaisessa muslimikentässä sekä luoda keskustelufoorumi, joka pyrkii yhteisiin päätöksiin muslimiä koskeissa kysymyksissä sekä organisoimaan muslimien yhteistyötä viranomaisten kanssa. Perustavassa kokouksessa oli läsnä 22 uskonnollista yhdyskuntaa (Suomessa oli tuolloin 25 rekisteröitynyttä islamilaista yhdistystä ja runsaat 70 järjestöä).

Elimen luomiseen liittyvät jännitteet olivat läsnä Suomessakin. Yhdistyksen johtotehtävät menivät vahvasti "samaa piiriin" hallituksen puheenjohtajaksi valittiin lääketieteen kandidaatti Anas Hajjar Suomen islamilaisesta yhdyskunnasta ja yhdistyksen johtajaksi valittiin Ahmedani Mohamed, sisarjärjestöstä Turun Islamilaisesta Yhdistyksestä.

Järjestö rekisteröitiin maaliskuussa alussa 2007. Länsi-Euroopasta tuttu debatti kuului Neuvostonkin perustamiseen. Osa ulkopuolelle jääneistä islamilaisista ryhmistä ei ollut rekisteröitynyt virallisesti ja osa järjestäytyneistäkin päätti jättäytyä pois neuvoston toiminnasta. Konservatiivinen ja pääosin Persianlahden opillisiin auktoriteeteihin tukeutuva Al-ikhlas - verkkolehti²³ tuomitsi otsikolla "Valehtelija ja tietämätön" Mohamed Ahmedanin lausunnot suomalaismedioille hieman SINEn perustamisen jälkeen ilmaisten, että järjestöllä ollut oikeut-

²² Munoz, Gema 2003: Muslims in Spain: An Archetypical Contradiction between Conflict and Reality. <<http://64.207.171.242/PDFs/gemaPuca.pdf>>

²³ www.geocities.com/ikhlaasfi/

ta edustaa Suomen muslimiväestöä koska se kieltäytyi hyväksymästä riveihinsä rekisteröimättömiä järjestöjä.

Monissa EU-maissa vastausta auktoriteettien hajaannuksen tuottamiin sosiaalisiin ongelmiin haettiin myös pyrkimyksillä kouluttaa paikalliskontekstit tuntevia integraatiomyönteisiä uskonoppineita Euroopassa. Esimerkiksi Alankomaiden hallitus suhtautui erittäin suopeasti kansallisen imaamien koulutusohjelman luomiseen ja alan ensimmäinen akateeminen instituutti aloitti toimintansa Amsterdamin Vrije Universiteit -yliopistossa syksyllä 2005. Hollanti ilmoitti pyrkivänsä eroon ulkomaisista imaameista vuoteen 2008 mennessä. Ranskassa kolme keskeistä islamilaista federaatiota tekivät tahoillaan yrityksensä imaamikoulutuksen yhdenmukaistamiseksi, mutta ohjelmat joutuivat ponnistelemaan asemansa vakiinnuttamiseksi ranskalaisten muslimien parissa.²⁴ Vuosituhannen taitteen jälkeen myös lukuisat ranskalaiset yliopistot loivat islamilaisen teologian koulutusohjelmia imaamien kouluttamiseksi.²⁵ Suomessa Helsingin ja Turun yliopisto alkoivat tarjota mahdollisuuksia islamin kouluopettajaksi pätevoitymisessä. Toistaiseksi, vuonna 2016, vain runsas Suomen kouluissa toimivista islaminopettajista on pätevoitynyt kyseisissä koulutusohjelmissä, syynä alhaiseen lukumäärään oli ilmeisimmin se, että vuoden 2009 jälkeen pääsyvaatimuksena erillisinä opintoina suoritettavaan kokonaisuuteen on ollut ylempi korkeakoulututkinto. Ennen vuotta 2009 myös alempi korkeakoulututkinto takasi pitkään opettajana toimineille mahdollisuuden osallistua opetusohjelmaan.

Imaamien ja islamin opettajien kouluttamista Euroopan maaperällä ryhdyttiin kuitenkin jo vuosikymmen sitten kritisoimaan runsaasti. Internetin aikakaudella on perusteltua kysyä, kuinka keskeinen rooli moskeijalla ja imaamilla ylipäänsä on läntisten muslimien uskonläämän kannalta? Kuinka mielekästä oli pyrkiä hallinnoimaan globaalia uskontoa kansallisiin koulutuspoliittisiin ratkaisuihin? Toisaalta moskeijoiden havaittiin useissa tutkimuksissa muuttaneen muotoaan – aivan kuten kristillisten järjestöjenkin kohdalla – eräänlaisiksi sosiaalisten palvelujen keskuksiksi, joilla oli mitä kirjavimpia toiminnan muotoja.²⁶ Imaamit työskentelevät alati monimuotoisemmassa ja vaikeammin hallittavassa muslimiyhteisössä, johon kohdistui sekä paikallistason järjestöjen harjoittamia toiminnan ja auktoriteetin muotoja mutta myös tyystin epämuodollisia, taivaskanavien ja internetin välittämiä globaaleja vaikutteita. Kaikkein pessimistisimmät muslimitahot katsovat valtiollisten koulutusohjelmien synnyttämisen ilmaisevan ainoastaan sitä mikä on länsieurooppalaisten hallitusten kannalta toivottavaa poliittista kehitystä islamin kentässä.

Tämän tutkimuksen empiiriseen aineistoon perustuvassa osiossa kaikki edellä mainitut auktoriteettien hajaantumiseen, islamin digitalisoitumiseen ja poliittisesti ohjattuun järjestäytymiseen liittyvät taustatekijät ovat vahvasti läsnä tutkimuksen kohdehenkilöiden puhunnassa ja heidän kauttaan avautuvissa näkökulmissa, jotka koskevat Suomen muslimiyhteisöjen kohtaamia haasteita. Suomessa, kuten muissakin Länsi-Euroopan maissa musliminuorison tilanne muistuttaakin suunnistamista hyvin monimuotoisessa, erilaisten uskon auktoriteettien tuottamassa islamilaisen puhunnan kulttuurissa. Osallistuminen kollektiiviseen uskonnon harjoittamiseen sisältää joidenkin tahojen tarjoamien mielipiteiden hyväksymistä ja omaksumista, mutta toisaalta toisten tahojen kieltämistä ja haastamista. Islamin oppia tulkitaan hyvin kirja-

²⁴ Laurence, Jonathan & Vaisse, Justin 2006: *Integrating Islam: Political and Religious Challenges in Contemporary France*. Washington: Brookings.

²⁵ Guyot-Réchar, Bérénice 2006: *Radical Islam in France: Internal Problems and External Linkages*. IPCS Research Paper 6 October 2006. New Delhi: Institute of Peace and Conflict Studies.

²⁶ Katso esimerkiksi: Kahel, Akel Ismail (2008) *Deconstructing the American Mosque: Space, Gender, and Aesthetics*. University of Texas Press sekä Pieri, Zacharias (2015) *Tablighi Jamaat and the Quest for the London Mega Mosque: Continuity and Change*. Palgrave Macmillan.

vista uskonto- ja koulukuntaakohtaisista perspektiiveistä sekä erilaisista kulttuurisista ja kielellisistä perustoista käsin.

3.5 Neofundamentalismi

Vuosituhanneen taitetta lähestyttäessä Pohjoismaissa oli käsillä järjestäytyntä islamia koskeva laadullinen muutos, jota Ranska ja Britannia olivat todistaneet runsas vuosikymmen aikaisemmin. Osa islamilaisista järjestöistä alkoi osoittaa yhä selkeämmin pyrkimyksiä irtaantua siirtolaisuuden taustalla olevista lukuisista paikallisten ja kansallisten islamin traditioiden sanelemista juuristaan. Muslimiyhteisöjen parissa syntyi alati globalisoituvaa yhteisöllisyyttä, johon jokaisen muslimin taustastaan riippumatta toivottiin samaistuvan.²⁷ Muslimien yhteisöllisyyden rakentamista globaalien haasteiden edessä peräänkuulutettiin etenkin palaamalla uskon peruskysymysten äärelle. Islamin monimuotoisuutta pidettiin yhä korostetummin muslimiyhteisöä, Ummaa hajauttavina seikkana.²⁸ Tästä asetelmasta kumpusivat niin sanotut neofundamentalistiset uskontulkinnat ja ne saivat vastakaikua etenkin selkeitä vastauksia hakevilta siirtolaistaustaisten perheiden musliminuorilta ja valtaväestön parista tulleilta islamiin kääntyneiltä henkilöiltä.²⁹ Uususkonnollisten kristillisten liikkeiden tavoin islamilaiset neofundamentalistiset suuntaukset propagoivatkin sanomaansa hyvin konkreettisella ja pelkistetyllä retoriikalla. Yksilön elämä syntymästä kuolemaan, ruokailusta seksuaalisuuteen ja puukeutumisesta puhumiseen ritualisoidaan ja sitä säännellään Profeetta Muhammadin toimintaan palautuviksi tulkituilla säännöksillä.

Ranskalainen islam-tutkija Olivier Roy viittaa neofundamentalismi-käsitteellä vanhoilliseen islamin suuntaukseen, joka korostaa kaikkien muslimien universaalia yhteisöllisyyttä perustuen konservatiiviseen tulkintaan islamilaisesta *shariasta* jumalallisena lakina.³⁰ Islamilaista neofundamentalismia ei Royn mukaan voi pitää jäsentyneenä uskonnollisena oppina, vaan pikemminkin kyseessä on erityinen suhtautuminen uskontoon ja ympäröivään globaaliin todellisuuteen, jonka piirteitä on havaittavissa kaikissa suurimmissa maailmanuskonnoissa. Neofundamentalismi korostaa islamin kohdalla uskonnon universaalia luonnetta, sen kaiken kattavaa elämänmallia sekä uskonnon irrottamista sen vuosisataisista kulttuurisista ja etnisistä erityispiirteistä. Islamin uudistumisen katsotaan edellyttävän kollektiivista paluuta uskon peruslähteille, eli Koraaniin, profeetta Muhammadin elämänmalliin, sunnaan sekä kolmen ensimmäisen muslimisukupolven (as-salaf as salih – oikeaan ohjatut esi-isät) omaksumaan oppiin. Neofundamentalistiset suuntaukset ilmenevät aikamme islamissa lukuisien eri termien alla. Tutkimuskirjallisuudessa neofundamentalistisia sunnalaisia suuntauksia kutsutaan tavallisesti salafismiksi. Hyvin monet tämän kaltaisen uskonasenteen omaksuneet välttävät kuitenkin kategorisoimasta millään tavoin edustamaansa käsitystä uskonnosta. Islamin universalismia ja Umman yhdistymistä peräänkuuluttavat järjestöt ja toimijat pyrkivät luonnollisesti suuntaamaan sanomansa mahdollisimman laajalle yleisölle ja tästä syystä he katsovat, kuten monet tähänkin tutkimukseen osallistuneista henkilöistä, edustavansa yksinkertaisesti ”todel-

²⁷ Stemmann, Juan (2006) Middle East Salafism's Influence and Radicalization of Muslim Communities in Europe, *Middle East Review of International Affairs*, 10 (3), Roy, Olivier (2004) *Globalised Islam: The Search for a New Ummah*. Lontoo: Hurst and Company.

²⁸ Wiktorowicz, Quintan (2005) *The Salafi Movement: Violence and the Fragmentation of Community*. Teoksessa Miriam Cooke & Bruce Lawrence (toim.), *Muslim Networks: From Hajj to Hip Hop*. The University of North Carolina, 208–234.

²⁹ Vidino, Lorenzo 2006: The Danger of Homegrown Terrorism to Scandinavia, *Terrorism Monitor*, 4 (20) 2006, 5–7.

³⁰ Roy (2004) 1–6.

lista islamia” tai ”puhdasta islamia” ja ”seuraavansa Profeettaa”.³¹ Salafismi on lisäksi hyvin monitulkintainen termi, sillä viitataan niin 1800-luvun lopun sunnalaisiin reformistisiin liikkeisiin, joiden taustalla oli pyrkimys voimaannuttaa Umma palaamalla uskon ydinkysymysten äärelle. Toisaalta Salafismi kytketään keskeisesti Saudi-Arabian niemimaalta alkuunsa saaneen konservatiivisen sunnalaisuuden Wahhabismin globalisoituneihin muotoihin. Salafismi termin monitulkintaisuuden vuoksi viittaamme tässä tutkimuksessa kyseisen kaltaisiin sunna-islamien suuntauksiin termillä neofundamentalismi.

Neofundamentalistinen uskonasenne tarkoitti sunnalaisen islamin viitekehyksessä sitä että islamista muotoutui läntisissä konteksteissa yhä enemmän yksilöllinen ja valittu vakaumus. Siirtolaistaustaisten nuorten vanhempien ja isovanhempien sukupolville islam oli osa yhteiskunnan jaettuja sosiaalista järjestystä, sekä traditioita paikallisine ja kansallisine versioineen. Nyt uskonto tarjottiin etenkin valinnaisena vakaumuksena, jonka kuka tahansa saattoi omaksumaan taustastaan ja kulttuurisista traditioistaan riippumatta. Yksilön oli kysyttävä etenkin mitä uskonto tarkoittaa minulle, ei niinkään sitä mistä uskonto koostuu opillisena rakenteena tai historiallisina traditioina. Tämä asetelma puolestaan tarkoitti korostuneesti sitä, että yksilöiden oli löydettävä yhteisöllisyytensä uudestaan. Asetelma oli vahvasti näkyvissä useiden merkittävien eurooppalaisten uskonnollisten auktoriteettien mielipiteissä. Esimerkiksi Larbi Kechat, Pariisissa toimivan Dawa-moskeijan johtaja katsoi, että lännen muslimit ovat onnekkaita, ”sillä erilaisista taustoistaan huolimatta he saavat olla mukana luomassa uutta globaalia islamilaista identiteettiä. Siirtolaisuuden ja diasporan myötä *umma* on nyt mahdollista määrittellä tyystin uudella tavalla.”³²

Miksi nuorista muodostui keskeisin voima keskusteltaessa muslimi-identiteetin, etenkin neofundamentalismin, kehityksestä länessä? Varsinkin nuorten kohdalla korostui ympäri Euroopan ajatus siitä, että läntinen yhteiskunta antaa monia vaihtoehtoja mutta silti yksilö valitsee islamin. Rationaali omakohtainen valinta taas tuottaa joukon reaktioita ympäristössä. Vakaumuksensa valinnut joutuu vastaamaan kysymyksiin käsityksistään, toiminnastaan ja vakaumuksensa ulkoisista seurauksista. Tämä puolestaan johtaa siihen, että vakaumuksellisen yksilö on tiedettävä ja tunnettava vastaukset. Asetelma tuottaa keskusteluja ja uusia tiedon auktoriteetteja, jotka ovat nuorten mielestä kompetentteja kommentoimaan heidän kokemiinsa käytännön realiteetteja. Monien nuorten mukaan järjestäytyneisiin uskonnollisiin yhteisöihin kiinnittyneet ja usein iäkkäämmät imaamit eivät pysty tarjoamaan tyydyttäviä vastauksia. Siten internet, etenkin sosiaalinen media, on erityisen soveltuva foorumi vaihtoehtoisten islam lukutapojen julkituomiselle. Juuri kaipaus selkeistä vastauksista ja unelma oppineesta ja muslimieja yhdistävästä hahmosta on vahvasti läsnä tähän tutkimukseen haastateltujen henkilöiden puhunnassa, kuten saamme raportin aineistoa käsittelevässä osassa havaita.

Euroopassa rakentuneessa sunnalaisessa neofundamentalismissa voidaan jäljittää seuraavat tunnuspiirteet:³³

- Vakaumukselliset yksilöt korostavat yhteistä ”muslimikulttuuria” joka on irrotettu paikallisista kulttuurisista traditioista muslimimaailmassa. Asetelma koskee niin pukeutumista, tapakulttuuria, uskonnollisia rituaaleja, folklorea, taiteita, kuin suullistakin perinnettä. Monia paikallisia traditioita – esimerkiksi pyhimysten (wali) haudoilla tapah-

³¹ Katso esimerkiksi Roy, Olivier 1995: *The Failure of Political Islam*. Cambridge: Harvard University sekä Kepel, Gilles (2003) *The War for Muslim Minds: Islam and the West*. Belknap 241–287

³² <http://www.aljazeera.net/NR/exeres/7455D9A7-AF8F-4FFD-BEEA-864E69F5921F.htm>.

³³ Roy, Olivier (2004) 232–287.

tuva rituaalista toimintaa tai vastaavasti profeetta Muhammadin syntymäpäivän (mawlid) juhlimista pidetään harhaoppina.

- Uudella muslimikulttuurilla on tässä mielessä ajasta ja paikasta irrotettu ulkoasu.
- Uskonnosta muodostuu identifioitumisen keskeisin perusta.
- Uskonnollistettu identiteetti liitetään kaikkiin muslimeihin etnisestä taustasta ja kulttuurisista juurista riippumatta.

Neofundamentalismin ilmiäsuja Suomessa

Kaikki edellä kuvatut neofundamentalistisen uskonkäsityksen piirteet ilmaantuivat näkyvämmiin suomalaiseseen julkiseen tilaan jo vuosituhanteen taitteessa. Monet islamilaiseen lähetystyöhön, dawaan keskittyneet järjestöt, epäformaalit rukouspiirit, internetin islamilaiset keskustelupalstat, MSN-ryhmät ja verkkolehdet alkoivat Suomessakin osoittaa selkeitä merkkejä kyvystä luoda siltoja kielellisten, etnisten ja sukupolvien välisten rajojen yli perustuen neofundamentalismin sävyttämään yhteisöllisyyteen. Sekä ideologisesti, että kannattajakuntansa sosiaaliselta profiililta tämän kaltaiset yhteisöt alkoivat muistuttaa liikkeitä, joita uskontosociologiassa on tapana nimittää uusiksi uskonnollisiksi liikkeiksi.³⁴ Kannattajakunta koostui näissä liikkeissä, niin Suomessa kuin muuallakin länsimaissa, nuorista siirtolaistaustaisista muslimista sekä korkeasti motivoituneista käännyttämisistä. Liikkeillä on käytössään runsaasti voimakkaan vakaumuksellisia ja usein varsin lyhyen teologisen opintien omaavia yksilöitä. Uskonnon ”löytämistä” kuvataan paitsi ravintona sielulle niin myös kokemuksena, jossa yksilö kiinnittyy sosiaalisen tuen ja avunannon yhteisöön, joka koostuu ”veljistä” ja ”sisarista”.³⁵

Neofundamentalistista uskonasennetta edistettiin keskeisesti suomenkielisten internetsivustojen kautta ja sisältö oli pian huomattava, jopa dominoiva suomenkielisillä islamilaisilla sivustoilla ja etenkin MSN keskustelupalstoilla. Vuonna 2005 noin 300 jäsentä kattanut Sunnisiskot-ryhmän sivustolla tyypillinen uskonopillinen keskustelu lähti liikkeelle moderaattorin avaa- masta käytännönläheisestä kysymyksestä, johon tarjottiin vastaus Saudi-Arabiassa toimivalta tai siellä oppinsa saaneelta opilliselta auktoriteetilta. Esimerkiksi Sunnisiskot -palstalla keskusteltiin vuolaasti naisen velvollisuudesta totella aviomiestään vuonna 2007. Keskustelu lähti liikkeelle saudin oppineen Salih Bin Fawzanin arabiankielisestä teoksesta ”Ohjeita säännöistä, jotka koskevat musliminaisia”.

Totuuden tie ja Iqra-yhdistys³⁶ -järjestöt suomensivat ja julkaisivat tietoverkossa jo runsas vuosikymmen sitten Persianlahden alueella toimivien oppineiden tai siellä oppinsa saaneiden kansainvälisten oppineiden teoksia, jotka olivat muodostuneet suosituiksi auktoriteeteiksi läntisessä Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Totuuden tie -järjestö ilmaisi koko toimintansa ”peruskirjan” palautuvan saudiarabialaisen oppineen, tässä tapauksessa Muqbil ibn Hadeen kirjoituksiin.

³⁴ Katso esimerkiksi: Introvigne, Massimo (2001) *The Future of Religion and the Future of New Religions*. Centre for Studies on New Religions sekä Partridge, Christopher (toim.) (2006) *Uusien uskontojen käsikirja: Uudet uskonnolliset liikkeet, lahkot ja vaihtoehtoisen hengellisyuden muodot*. Helsinki: Kirjapaja.

³⁵ Sardar, Ziauddin (2004) *Desperately Seeking Paradise: Journeys of a Sceptical Muslim*. Granta Books; Husain, Ed: *The Islamist: Why I joined Radical Islam in Britain, What I Saw Inside and Why I Left*. Penguin.

³⁶ Iqra (Lue!) on koraanin vanhimman, Hyytyneen veren suuran ensimmäinen sana.

Uskonopillisessa konsultaatiota varten järjestö tarjosi kymmenien oppineiden puhelinnumeroita pääasiassa Saudi-Arabiaan, Kuwaitiin ja Jordaniaan. Järjestöön kytköksissä oleva keskustelupalsta, Salafifoorumi puolestaan tarjosi suoria konsultaatiokanavia pääosin saudiarabialaisiin oppineisiin oikeusopillisia kantoja hakevien kysymyksissä. Suomen islam yhdistyksen julkaisema al-Ikhlās verkkolehti tukeutui uskonnollisessa keskustelussaan lähes yksinomaan Persianlahden maissa toimiviin uskonoppineisiin. Vuosien 2005 ja 2008 välillä lehti ilmoitti toistuvasti Persianlahdelta saapuneiden oppineiden vierailuista islamilaisissa tilaisuuksissa eripuolella Suomea.

Vuosina 2007 ja 2008 runsaasti julkisuutta suomalaismedioissa saanut Islamin aika -järjestö esitti pyrkimyksiä järjestäytyä islamilaiseksi puolueeksi. Järjestö osoitti, että Persianlahden opillisten auktoriteettien muokkaama uskonkäsitys ei tarkoittanut väistämättä tukevaa asennetta Saudi-Arabian valtiollista uskontopoliittikkaa kohtaan. Kuten monissa muissa Länsi-Euroopan maissa Persianlahden oppineiden tai siellä koulutettujen populaarisaarnaajien muokkaama uskonkäsitys oli tuottanut paikallisiin konteksteihin integroituvia muuntautumiskykyisiä neofundamentalismien muotoja. Liikkeet, kuten Islamin aika, toimivat kuitenkin alustoina opiskelijavaihtoon ja useita suomalaisia opiskelijoita siirtyikin esimerkiksi Medinan Islamilaiseen yliopistoon, joka oli kouluttanut useita kymmeniä keskeisiä Länsi-Euroopan ja etenkin anglo-amerikkalaisessa maailmassa tunnetuksi tulleita oppineita kuten Bilal Philips, Abdallah Hakim Quick ja Abu Ussama. Osa Medinan kouluttamista, lännessä toimivista oppineista, kuten Ali al-Tamimi tuomittiin vankeuteen väkivaltaan kannustavista kannoistaan. Samasta opinahjosta valmistui myös Syyrian vastarintaliikkeisiin kuuluneen Jaysh al-Islam-liikkeen johtaja Zahran Alloush.

Yhteisöllisestä luonteestaan huolimatta neofundamentalistinen islam saattaa toimia sosiaalisesti hajaannuttavana voimana perheiden, sukujen ja ystäväpiirien kohdalla.³⁷ Suomenkieliset MS-keskusteluryhmät, kuten Sunnisiskot, sisälsivät vuonna 2005 kymmeniä omakohtaisiin kokemuksiin perustuvia kuvauksia sosiaalisista kriisitilanteista, jotka seuraavat vakaumuksen löytämistä. Monet hiljattain kääntyneet esittivät sivustoilla toiveensa, että sukulaiset tai perheenjäsenet löytäisivät islamin. Sunnisiskot-keskusteluryhmässä ilmoitettiinkin vuosikymmen sitten yksityiskohtaisesti eri puolilla Suomea tapahtuneista kääntymisistä ja uusia muslimeja onneltiin päätöksestä liittyä Ummaan.

Neofundamentalistisen uskonasenteen leviämistä Suomessa on kuitenkin virheellistä tulkita merkinä uskonnollisen kentän radikalisoitumisesta. Ympäri Eurooppaa, kuten myös Suomessa, osoittautui pian, että neofundamentalistinen uskonasenne saattoi tuottaa hyvin kirjavaa poliittisyhteiskunnallisia toiminnan strategioita poliittisesta aktivismista ”puhdasta islamia” vaaliviini hiljaisiin sisäpiireihin.³⁸ Neofundamentalismi, hajanaisuudestaan huolimatta, juurrutti Suomenkin muslimiyhteisöjen moniääniseen kenttään ajatuksen uudenlaisesta globaalista yhteenkuuluvuudesta. Ainoastaan tältä perustalta saattoi syntyä ajastus toiminnasta muslimien oikeuksien puolustamiseksi missä tahansa päin maailmaa.

Erottautuessaan vahvasti muslimiväestön valtaenemmistöstä sekä kantaväestöstä neofundamentalistisen asenteen omaksuneista muodostui helposti perusta torjuville stereotypisoinneille ja alati järjestäytyneemmän islamofobian vihareaktioille kaikkialla Euroopassa. Polari-soituvaa ilmapiiri tuotti poliittisia vastareaktioita muslimijärjestöjen kentässä; jo 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä oli nähtävissä, että neofundamentalistisen uskonasenteen omaksuneet henkilöt toimivat aktiivisesti mukana keskustelussa kuinka suomalaisen yhteis-

³⁷ Van Nieuwkerk, Karin 2004: Veils and Wooden Clogs Don't go Together. *Ethnos*, 69 (2)

³⁸ Katso esimerkiksi: Meijer Roel (toim.) (2009) *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*. Columbia University Press

kunnan instituutioiden kuten koulujen, päiväkotien, terveydenhuollon ja vankiloiden tulisi suhtautua ”muslimiväestöön”. Asetelma niin Suomessa kuin muulla Länsi-Euroopassa vaikutti muslimeja koskevien stereotyyppien rakentumiseen; syntyi mielikuva, että kaikki muslimit ovat tietynlaisia ja heillä on pitkälti yhdenmukaisia yhteiskunnallisia vaatimuksia. Neofundamentalismille vaihtoehtoisten muslimi-identiteettien rakentumismahdollisuudet kapenivat vaikka valtaosa Suomessa asuvista muslimeista ei tukenutkaan tämänkaltaista uskonnollisuutta. Läpi vuosituhannen taitteen alkuvuosien neofundamentalistiset tahot eripuolilla Eurooppaa, etenkin Hollannissa, Ranskassa ja Britanniassa, hyötyivät vastakkainasettelujen voimistumisesta. Järjestöjen retoriikassa muslimeihin kohdistuvat vihareaktiot ja sosiaalinen marginalisoituminen käännettiin ideologiseksi värväysstrategioiksi; muslimien oli pidettävä yhtä uhkien edessä.³⁹

Neofundamentalistisen uskonkäsityksen sisäistäminen tapahtui vielä vuosituhanteen taitteeseen tultaessa monien nuorten kohdalla asteittain.⁴⁰ Sen sijaan Syyrian konfliktiin osallistuneiden nuorten kohdalla viranomaisten huomiota ovat herättäneet etenkin tapaukset, joissa ”herääminen” ja motivoituminen suoraan toimintaan tapahtuvat tavattoman nopeasti, joissain tapauksissa ainoastaan muutamassa kuukaudessa. Palaamme näihin kysymyksiin Isis-järjestöä koskevassa osiossa. Ensin on kuitenkin syytä tarkastella tarkemmin uskonasenteen omaksumisprosessin eri ulottuvuuksia.

Erottautumalla ympäröivästä yhteiskunnasta arvojen, asenteiden, käyttäytymisen ja monesti myös ulkoisen olemuksen (vaatetus, huivi, parta ym.) tasolla yksilö alkaa kokea itsensä erilaiseksi. Väärällä tiellä olevia ei saa hyväksyä, vaikka he kuuluisivat omiin läheisiin. Välikot perhepiirin ja heräämistä edeltäneen sosiaalisen verkoston kanssa tulkitaan ainoastaan osaksi jumalan uskovalle asettamaa testiä.

Erottautujalle prosessi synnyttää voimakkaan solidaarisuuden ja moraalisen ylemmyyden tunteen. Uskonnosta muodostuu hallitseva tekijä, joka määrittelee yksilön julkisessa tilassa. Asetelma leimaa nuorten sosiaalista kanssakäymistä. Näissä puitteissa nuoret keskustelelevat uskonnon sisällöstä, jakavat islamilaista lähdemateriaalia, ja haastavat sekä tukevat uskonoppineiden, vanhempien, internetin ja islamilaisen kirjallisuuden tarjoamia ajatuksia. Uskonnollisen auktoriteetin rakentuminen paljastuu hyvin monisäikeiseksi kysymykseksi. Käsitystä ”oikeasta islamista” muokataan klassisten islaminoppineiden tulkinnoilla pyhästä ilmoituksesta, modernin islamismin oppi-isien teoksilla, kilpailevien järjestöjen johtohahmojen ja vanhempien järjestöaktiivien sekä kokeneempien ikätoverien käsityksillä.⁴¹ Perinteisten instituutiokeskeisten auktoriteettien, kuten imaamien asema sijoittuu nuorten kokemuksessa ainoastaan osaksi tuota auktoriteettien kirjoa. Kuuliaisuus, oppineempien muslimiveljien ja sisarten kunnioitus ja sanoman sekä retoristen taitojen omaksumiskyky ovat kriteerit järjestöhierarkiassa nousemiseen.

Sitoutuminen järjestöjen päämääriin tapahtui vuosituhanteen taitteessa vähittäin opintopiireissä ja etenkin da’wa-työssä, lähetystoiminnassa. Yksilö sitoutuu, koska ei halua näyttäytyä moraalisesti löyhempänä ja vähemmän muslimina kuin muut. Sosiaalinen ryhmäpaine on keskeinen osa asenteiden rakentamista. Yksilöt omistautuvat taustayhteisönsä hyväksymän uskonnollisen lähdemateriaalin opiskeluun, kehittävät retorisia kykyjään ja harjaantuvat puo-

³⁹ Katso esimerkiksi: Wagemakers, Joas (2008) Framing the ”threat to islam”: al Wala’ wa al bara’ in Salafi discourse. Arab Studies Quarterly, Vol. 30, No. 4

⁴⁰ Katso esimerkiksi: Husain, Ed: The Islamist: Why I joined Radical Islam in Britain, What I Saw Inside and Why I Left. Penguin, London 2007. Gartenstein-Ross, Daveed: My Year Inside Radical Islam: Memoir. Jeremy P. Tarcher, New York 2007.

⁴¹ Katso esimerkiksi: Sardar, Ziauddin (2004): Desperately Seeking Paradise: Journeys of a Sceptical Muslim. Granta Books

lustamaan sanomaa sitä haastavilta hyökkäyksiltä. Da'wa syntyy asetelmasta, jossa kaikki sanomaa haastavat toimet ja käsitykset katsotaan vääriksi. Nimenomaan da'wan puitteissa monien uskonkäsitys politisoitui. Yksilö tuntee ymmärtävänsä jotakin mitä muut eivät ole oivaltaneet tai ovat tarkoituksella sivuuttaneet.⁴²

Vaikka sunnalaisten neofundamentalististen suuntausten perusasetelma, pyrkimys yhdistää Umma palaamalla uskon peruskysymysten äärelle, onkin yhteinen, poliittisten strategioiden tasolla suuntauksat ovat hyvin erilaisia. Globaalia salafismia käsittelevä kirjallisuus jakaa liikkeet tavallisimmin reformisteihin ja jihadistiteihin. Reformistit, katsovat, että nyky-realiteettien vallitessa väkivalta ei ole uskonnollisessa mielessä sallittua vaan se on Umman kannalta jopa tuhoisaa. Reformistit kannattavat yksilön/yhteisön spirituaalista uudistumista koulutuksen seremonioiden kautta ja sanoman levittäminen, da'wa työn puitteissa onkin heidän tärkein välineensä. Reformistit tuomitsevat kategorisesti väkivallan terrorismista aseelliseen toimintaan. Ainoa oikeutettu väkivallan muoto on puolustautuminen ulkoista hyökkäystä vastaan.

Jihadistit puolestaan katsovat, että väkivaltainen aktiivinen jihad islamin puolustamiseksi ei ole pelkästään kannatettavaa, vaan myös jokaista yksilöä koskeva velvoite. Liikkeiden strategiset käsitykset vaihtelevat tulkinnoissa, jotka koskevat muslimien ”puolustamista”. Joillekin legitiimi toiminnan kenttä on paikallinen aseellinen konflikti, jossa muslimiyhteisön koetaan olevan ulkoisen aggression kohteena. Toisessa ääripäässä puolestaan ovat Isisin kaltaiset liikkeet, joiden maailmankuva perustuu eronteolle ”todellisen islamiin” ja kaiken sen ulkoisen välillä. Kaikki todellisen islamin ulkopuolelle jäävä on oikeutettua väkivallan kohdetta.

Pyrkiessään valjastamaan nuoret mukaan jihadistiseen toimintaan radikaalijärjestöt ovat pyrkineet iskostamaan yksilöihin käsityksen aseellisesta jihadista uskon keskeisimpänä imperatiivina. Asetelmassa läntiset nuoret asettuvat kaksinaismoraalin kenttään, joten osallistuminen väärin johdettuun yhteiskuntaan muodostuu jatkuvaksi kilvoitteluksi. Monet lännessä toimivat järjestöt esittävätkin kysymyksen miksi yksilö suostuu elämään yhteiskunnassa, joka on väärin johdettu.

Länsi-Euroopassa jihadististen järjestöjen vetovoima on ollut erityisen suurta seuraavien sosiaalisten ryhmien parissa:⁴³

- Toisen sukupolven nuoret miehet, joiden perheet ovat alkuaan etenkin Pohjois-Afrikasta.
- Nuoret miehet, jotka ovat saapuneet Eurooppaan Pohjois-Afrikasta ja Lähi-idästä työskennelläkseen tai opiskellakseen.
- Sosiaalisesti marginalisoituneet islamiin kääntyneet henkilöt (etenkin Ranskassa ja Britanniassa).

Monet radikalisoituneet nuoret puhuvat täysin sujuvasti eurooppalaisia kieliä, he ovat Länsi - Euroopan maiden kansalaisia, tai avioituneet eurooppalaisen puolison kanssa. Joillakin toinen vanhemmista kuuluu kantaväestöön. Lähes poikkeuksetta kaikki radikalisoituneet, oli kyse muslimitaustaisista tai islamiin kääntyneistä, voidaan mieltää jonkinasteisen uskonnolli-

⁴² Juntunen, Marko (2009) Nuoren muslimin tunnustukset: katsaus muslimiaktivistien elämäkerralliseen kirjallisuuteen. Nuorisotutkimus 27.

⁴³ Roy, Olivier (2007) Islamic Terrorist Radicalization in Europe. teoksessa European Islam: Challenges for public policy and society. Amghar, Samir, Boubakeur, Amel, Emerson, Michael (Toim) . Centre for European Policy Studies, Brussels.

sen heräämisen kokeneiksi. Miltei kaikissa Länsi-Euroopassa pidätetyissä jihadistisoluissa on ollut mukana ainakin yksi islamiin kääntynyt henkilö. Radikalisoituneet muslimitaustaiset yksilöt ovat lähes poikkeuksetta irtautuneet vanhemman sukupolven traditionaalisen islamilaisen/Lähi-idän kulttuurin arvoista ja islamiin kääntyneille tämän kaltainen uskonnollisuus on jäänyt tyystin vieraaksi.⁴⁴

3.6 Jihadismin sukupolvet ja Isis

Arvostettu jihadismin tutkija Fawaz Gerges on esittänyt, että jihadismia tulisi tarkastella kuten mitä tahansa alati muutoksen alla olevaa sosiaalisen liikehdinnän muotoa. Hän jakaa jihadistiset järjestöt kolmeen ”sukupolveen”.⁴⁵

- Jihadismin ensimmäinen sukupolvi (vuosina 1950-1990) kohdisti vastarinnan muslimimaiden hallintoa kohtaan.
- Toiselle sukupolvelle (1990-luku) oli tunnusomaista iskeminen ”kaukaista vihollista kohti”. Keskeistä oli tuottaa ajatus kaukaisista konflikteista, jotka edellyttivät sotilaallista toimintaa kärsivien muslimiveljien ja sisarten puolesta.
- Kolmas sukupolvi puolestaan rakentui vuoden 2001 jälkeisen terrorisminvastaisen sodan ja Irakin miehityksen kehyksessä. Tässä vaiheessa jihadismi globalisoituu ja järjestöjen väkivalta suuntautuu myös ”harhaan johdettuun” muslimiväestöön.

Jordanalaisen politiikan ja jihadismin tutkijan Khalid Abu Rummanin mukaan Isis edustaa monessa mielessä jälleen uutta vaihetta modernien jihadististen liikkeiden evoluutiossa.⁴⁶ Samalla sen peruskysymys on kuitenkin jihadismille hyvin perinteinen: kuinka yhteiskuntaa johdetaan? Aikamme jihadistisille liikkeille on ollut tunnusomaista käsitys johtajuudesta (hakimiya), jonka tulee perustua vain ja ainoastaan jumalalliseen ilmoitukseen. Ihmisen tehtävä ei ole säätää lakeja tai määrittää yhteiskunnallisia normeja, sillä nämä asiat ovat Jumalan ilmoituksessaan säätämiä. Yhteiskunta voi muuttua Jumalan ohjaamaksi ainoastaan aseellisen taistelun kautta, eikä muutokseen tule pyrkiä demokratian, saati lähetys- ja sosiaalityön keinoin. Uutta Isisissä Abu Rummanin mukaan onkin käsitys taistelun päämäärästä: Isis on ennen kaikkea kalifaatti, islamilaisen shariatulkintansa mukaisesti hallittu valtio.

Isisin ideologisen ytimen voi tiivistää seuraaviin kohtiin⁴⁷:

- Todellisella muslimilla on ainoastaan yksi poliittisen lojaalisuuden (wilaya) suunta – islamilainen, rajaton valtio. Pikemminkin kuin maantieteellinen alue, valtio edustaa jatkuvaa ja laajentumaan pyrkivää sotilaallista projektia, jonka tarkoitus on ottaa haltuun koko globaali tila. Ajatus on selkeästi läsnä Isisin virallisen tiedottajan syyrialaisen Abu Muhammad al-Adnanin lukuisissa puheissa; taistelu jatkuu, kunnes muslimit palvovat Jumalaa kaikkialla maailmassa. Sama ajatus toistuu kerta toisensa jälkeen myös Isisin propagandavideoissa. Järjestön videomateriaalia levittävällä Twitter-

⁴⁴ Roy, Olivier (2007)

⁴⁵ Gerges, Fawaz (2006) *Journey of the Jihadist: Inside Muslim Militancy*. Harcourt, London.

⁴⁶ <http://www.alaraby.co.uk/opinion/c2c162e1-7384-4891-9f2b-8346cb9c0d56#sthash.isKShBv.78kIASfq.dpuf>

⁴⁷ Oheinen tiivistelmä perustuu Isisin Dabiq julkaisujen sekä järjestön virallisen tiedottajan Abu Muhammad al Adnanin arabiankielisten puheiden analyysiin. Lähteet ovat saatavilla seuraavista osoitteista: <http://www.clarionproject.org/news/islamic-state-isis-isil-propaganda-magazine-dabiq>, <https://pietervanostaeyen.com/2015/01/26/audio-statement-by-is-spokesman-abu-muhammad-al-adnani-as-shami-say-die-in-your-rage/>

sivulla kanadalainen vierastaistelija lausuu: ”Me saavuimme tänne yhdestä ainoasta syystä: Syyrian jälkeen Irak, sen jälkeen Persianlahti, sitten tulemme kannoillesi Barack Obama”. Useilla Isisin mediatalon Furqan-median tuottamilla videoilla vierastaistelijat polttavat näyttävästi kotimaidensa passeja osoituksena lojaalisuudestaan valtiota kohtaan. Esimerkiksi vuonna 2013, jo ennen kalifaatin julistamista tuotetulla arabiankielisellä videolla eräs vierastaistelija lausuu:

”Islamin viholliset jakoivat muslimit kansoihin ja valtioihin, ripottelivat tyranneja muslimien maihin, jotka sotivat muslimeja vastaan. Rakastamme ainoastaan niitä, jotka kantavat kansalaisuuttamme ja identiteettiämme. Kaikkia muita vastaan taistelemme. Julistamme yhteenkuuluvuuttamme polttamalla passimme. Meitä ei hallitse kukaan muu kuin Jumala. Julistamme maailmalle, että on vain yksi islamilainen valtio”.

- Jokaisen yksilön on valittava tunnustaako hän Isisin johtajan Omar al-Baghdadin aseman valtio-projektin johtajana vai asettuuko häntä vastaan. Jokainen valtion vastustaja, muslimi tai ei muslimi, etnisyydestä ja taustasta riippumatta katsotaan legitimiä väkivallan kohteeksi. Siten Isisin käsitys jihadista ei noudata täysin 1990-luvun islamilaisten radikaaliliikkeiden, saati al-Qaida järjestön tulkintoja. Al-Qaida pyrki symbolisiin iskuihin pääosin ”pehmeitä” läntisiä, ja etenkin Yhdysvaltojen imperialistisia pyrkimyksiä edustavia kohteita vastaan. Isisille väkivalta ei ole symbolista; se on sodankäyntiä valtion laajentamiseksi. Isisin Dabiq-lehden mukaan:

”On joko matkustettava islamin alueelle (dar al islam), liityttävä taistelijoihin tai ryhdyttävä jihadiin resurssiensa mukaisesti (veitset, aseet, räjähteet jne.) tappamalla ristiretkeläisiä, muita epäuskoisia ja vääräuskoisia, mukaan lukien kufr- (vääräuskoiset) imaamit. Heistä on tehtävä esimerkki, sillä he ovat perusteltuja ja välttämättömiä sharian mukaisia kohteita, lukuunottamatta heitä, jotka avoimesti katuvat kufriaan, ennen kuin heidät asetetaan vastuuseen .”

- Naisten tehtävä valtionrakentamisprojektissa on tukea taistelua ja kasvattaa seuraava taistelijoiden sukupolvi.
- Isisin maailmankuva rakentuu jyrkälle kahtiajaolle islamin ja epäuskon, (kufr) välille. Valtaosa maailman muslimeista katsoo Koraanin tunnustavan kirjanuskonnot perustuen mm. Koraanin kohtaan 109:6 ”Teillä on uskontonne ja minulla on uskontoni”. Isis puolestaan korostaa Koraani kohtaa 2:19 ”Uskonto Jumalan mukaan on islam”. Kufriin lasketaan kuuluvaksi kaikki muut uskonnot kuin islam mutta myös Jumalan ilmoituksesta poikkeavat ideologiat sekä uskomus- ja arvojärjestelmät. Kufria on siten yhtä lailla demokratia, liberalismi, ihmisoikeudet, pasifismi, kapitalismi kuin sosialismikin, koska ne edustavat ihmisen astumista normien säätäjän, Jumalan asemaan.
- Muslimiudessa ei ole kyse yksilön omasta halusta identifioitua muslimiksi. Oikeaan ohjatuksi muslimiksi voidaan katsoa ainoastaan henkilö, joka välttää kufria ja täyttää toiminnallaan äärimmäiset puhtasoppisuuden kriteerit. Henkilö, joka kutsuu itseään muslimiksi mutta harjoittaa katumatta kufria, esimerkiksi juo alkoholia, ei ole Isisin filosofiassa ainoastaan tekopyhä (munafiq), kuten keskeisessä osassa sunnalaista teologiaa, vaan vääräuskoinen (murtadd). Järjestön määritelmässä tekopyhäksi katsotaan henkilö, joka toimii julkisesti uskon mukaisesti mutta harjoittaa kufria salassa. Paljastuessaan hän katuu ja tunnustaa tekonsa; tämän kaltaista henkilöä ei tule rangaista. Vääräuskoinen on puolestaan itseään muslimina pitävä henkilö, joka harjoittaa tietoisesti ja katumatta kufriksi katsottuja tekoja. Tuomio tämän kaltaisesta toiminnasta on kuolema, jollei henkilö julkisesti kadu tekojaan.

- Isisin harjoittamaan puhtasoppisuuden vaalimiseen kuuluu siis jyrkkä vastakainasettelu harhaanjohtettujen ja todellisten muslimien välillä. Isis kieltääkin jyrkästi rukoilemisen ”harhaoppisissa moskeijoissa” ja tuomitsee kymmeniä muslimioppineita, yhteiskunnallisia vaikuttajia ja järjestöjä vihollisikseen. Erityisen vaarallisina Isisin filosofiassa näyttäytyvät muslimijärjestöt ja -toimijat, jotka pyrkivät uskontojen ja islamin suuntausten väliseen vuoropuheluun ja vuorovaikutukseen esim. läntisten yhteiskuntien kanssa ja katsovat, että demokratia ja osallistuminen julkisiin poliittisiin ja hallinnollisiin instituutioihin on kanava edistää muslimien asioita.

3.7 Mobilisoituminen ja radikaalijärjestöt

Länsimaissa 1990-luvulla radikalisoituneiden nuorten elämäntarinoihin liittyy monesti uskonnollinen herääminen, joka, kuten edellä esitimme, näyttäytyy osana pitkällistä prosessia. Musliminuorten kohdalla tämä tarkoittaa tavallisesti vähittäistä irtiottoa perhepiirin ja vanhempien arjesta ylläpidetystä uskonnollisuudesta henkilökohtaiseen politisoituneeseen vakaumukseen. Heräämiskokemukseen kuului aiemmin myös se, että nuori samaistaa itsensä samankaltaiset poliittiset päämäärät jakavaan sosiaalisten kontaktien verkoston kanssa. Islam tarkoittaa vähitään syntyvää vakaumuksellisuutta ja sen päämääränä on kannustaa toimintaan yhteiskunnan muuttamiseksi. 1990-luvun sukupolven kokemukselle on tyypillistä myös se, että radikalisoitumisprosessiin kiinnittyi oleellisesti joukko avainhenkilöitä, joiden uskonnollisilla käsityksillä oli keskeinen merkitys prosessin kulun kannalta.⁴⁸ Uskonnollisten käsitysten kehitys tapahtui osana avainhenkilöiden edustamaa yhteisöä. Yhteisöjen puitteisissa todellisuutta tarkastellaan arvioimalla tukeeko se jumalasuhteen rakentumista. Oikean ja väärän määrittelijöitä eivät ole ihmiset vaan Jumala. Vähitellen vakaumuksellinen yksilö alkaa tehdä selkeää pesäeroa harhautuneisiin, joiden joukossa voi olla myös erilaisin poliittisin ja teologisin painotuksin toimivia ja keskenään kilpailevia islamilaisia järjestöjä. Valitessaan toimintansa suuntaa ja strategiaa nuoret usein punnitsevat uskon auktoriteettiin liittyviä kysymyksiä: kuka lopulta edustaa oikeaa islamia? Tämä asetelma puolestaan ruokkii nuoria hakemaan selkeitä ja kirkkaampia kantoja, mikä taas selitti kirjaimellisten neofundamentalistien uskonkäsitysten viehätystä etenkin nuorten parissa.

Isisin kohdalla sekä journalisteja, tutkijoita että turvallisuusviranomaisia ovat askarruttaneet etenkin tapaukset, joissa radikalisoituminen ja mobilisoituminen vaikuttaisivat tapahtuvan tavattoman nopeasti – joskus ainoastaan muutamassa kuukaudessa. Yllättävää näissä tapauksissa on myös ollut se, että radikalisoituminen on saattanut tapahtua vailla selkeitä avainhenkilöitä, toisin sanoen reaalielämän sosiaalista yhteisöä.⁴⁹ Isisin riveihin on todistettavasti hakeutunut myös henkilöitä, jotka eivät ole käyneet kertaakaan moskeijassa eivätkä osaa ainoatakaan koraanin lausetta ulkoa.

Sosiaalisissa suhteissa tapahtuva erottautuminen ”harhaanjohtetuista muslimista” saattaa heidän kohdallaan tapahtua vasta Syyriaan saavuttua. Johdannossa esittelemämme Abu Shu’ayb kävi vielä Syyriaan lähdettyäänkin Facebookissa keskusteluja kantasuomalaisen, ei muslimista koostuneiden ystäviensä kanssa. Eräs välirikko käy ilmi hänen keskusteluistaan ystävänsä kanssa. Abu Shu’ayb katsoi, ettei voi olla enää tekemisissä kafirin kanssa.

⁴⁸ Juntunen, Marko (2009) Nuoren muslimin tunnustukset: katsaus muslimiaktivistien elämäkerralliseen kirjallisuuteen. Nuorisotutkimus 27

⁴⁹ Why do people join Isis? Foreign fighters almost never recruited at mosque, expert says. <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/what-makes-people-join-isis-expert-says-foreign-fighters-are-almost-never-recruited-at-mosque-a6748251.html>

Siinä missä 1990-luvun läntisten jihadistien sukupolvi luki ja keskusteli, Isis-sukupolvi katsoo videoklippejä ja jakaa ja kierrättää materiaalia sosiaalisessa mediassa. Jo al-Qaida toki valjasti internetin käyttöönsä mutta materiaalia välitettiin pääosin salasanojen takana olevien suljettujen nettiyhteisöjen kautta. Sosiaalisen median aikakaudella tiedon kulku on tyystin rajoittamatonta, nopeaa ja kenestä tahansa kuluttajasta voi tulla sekunnin murto-osassa jihadistisen materiaalin -jakaja.

Isisin sanoman välittäjiin kuuluu joukko sosiaalisen median ”huutosakinjohtajia”, joilla harvemmin on minkäänlaista suoraa yhteyttä sen organisaatioon.⁵⁰ He ainoastaan samaistuvat Isisin päämääriin ja toimivat ilmeisen taitavasti tasapainottaen sanomansa niin, ettei se tuota rikosoikeudellisia seuraamuksia. Huutosakinjohtajat välittävät tietoa konfliktikentiltä ja näkemyksensä mukaan nopeammin ja objektiivisemmin kuin kansainväliset ”vääräuskoisten” mediat. Samalla välittyy tietoa Isisin ylistämisestä uskonoppineista. Keskeinen joukko opillisista auktoriteeteista muodostuu al Qaidan kautta kansainväliseen maineeseen nousseista radikaalisaarnaajista (esimerkiksi Anwar al Awlaki) ja internetin tuottamista ”radikaalitähdistä” (esimerkiksi australialainen Musa Cerantonio sekä Yhdysvalloissa toimiva Musa Jibril). Suositujen oppineiden joukossa on myös joukko Saudiarabian valtiollista wahhabi-oppineistoa vastaan kääntyneitä saarnaajia (niin sanotun radikaali-sahwan edustajat), joista moni kuoli vuonna 2001 kuolleen Hamoud al Aqla al Shuebin oppilaisiin.

Kuten edellä esitimme, 1990-luvun liikkeissä sitoutuminen valittuun toiminnan muotoon tapahtui usein vähitellen. Isisin kohdalla käsitys jihadin globaalista luonteesta omaksutaan usein vasta konfliktikentällä, eivätkä suinkaan kaikki alueelle matkustaneet, kuten tutkimuksemme empiirisessä osassa toteamme, omaksuneet tämän kaltaista käsitystä. Vastaavasti monet läntiset nuoret matkustivat Syyrian konfliktiin voimakkaan humanitäärisen motiivin ajamina vailla jäsenyöneempää uskonopillista pohdiskelua.

Syyria vierastaistelijoiden kohteena

Syyriasta muodostui keväällä 2011 alkaneen kansannousun kriisiytyessä muslimimaailmaa puhutteleva katastrofi, jota lukuisat jihadistiset järjestöt alkoivat pitää islamin ja sitä uhkaavien tahojen välisenä konfliktina. Asetelma oli Syyriassa hyvin samankaltainen kuin 1980- ja 1990-luvuilla jihadistisia vierastaistelijoita vastaanottaneissa Afganistanissa, Algeriassa, Somaliassa, Kashmirissa ja Bosniassa sekä Irakissa vuodesta 2003 alkaen. Syyrian kansannousun alkuvaiheesta aina vuoteen 2013 saakka oli ilmeistä, että Syyriassa jihadistit vetosivat potentiaaliin kuulijakuntiin välittämällä tietoja maan humanitäärisestä katastrofista. Radikaalijärjestöjen sanoma tavoittikin kovin eri tavoin konfliktiin suhtautuvia kuulijakuntia. Osa matkusti kohteeseen pikemminkin humanitäärisistä syistä, osalla ideologinen kutsu korostui ja osalla motivaatio syntyi molemmista tekijöistä.

Vierastaistelijailmiö globalisoitui hyvin nopeasti. Yksinomaan Isis on vetänyt puoleensa henkilöitä runsaasta 90 maasta, puhumattakaan muista sunnalaisista aseellisista toimijoista alueella. Ryhmien toiminnan piiriin ulkomailta matkustaneita arvioidaan olleen vuoden 2015 lopussa noin 25000–31000, joista valtaosa on lähtöisin Lähi-idän maista Saudi-Arabiasta, Tunisiasta ja Marokosta. Sekä Syyrian sisällissodan että Isisin vetovoima on ollut poikkeuksellisen voimakasta myös länsimaissa. Noin 4000–6000 henkilön arvioidaan matkanneen konfliktialueelle Länsi-Euroopasta, pääosin Iso-Britanniasta, Belgiasta, Ranskasta sekä Saksasta.

⁵⁰ Neumann, Peter, Maher, Shiraz ja Carter, Joseph (2014) “#Greenbirds: Measuring Importance and Influence in Syrian Foreign Fighter Networks,” ICSR Insight, 15.4.2014.

Suomalaisviranomaisten mukaan ensimmäiset matkat Suomesta käsin Syyrian ja Irakin konfliktialueelle tehtiin vuonna 2012 ja Supon arvion mukaan vuoden 2015 päättyessä alueelle matkustaneita aikuisia oli vähintään 70. Näiden henkilöiden myötä alueelle on päätyntä myös useita kymmeniä lapsia. Supo on myös esittänyt arvioita, että todellinen matkustajien lukumäärä olisi huomattavasti edellä esitettyä suurempi.

Syyrian/Irakin konflikti ja etenkin Isis ovat kiistatta onnistuneet puhuttelemaan hyvin erilaisista lähtökohdista tulevia ihmisiä niin Suomessa kuten muuallakin, kuten edellä totesimme. Eroavaisuuksista huolimatta Suomesta lähteneillä on myös yhdistäviä piirteitä. Pitkiä aikoja konfliktialueella viettäneistä aikuisista valtaosan arvioidaan pyrkineen hakeutumaan aseellisessa oppositiossa toimivien radikaaliryhmien riveihin, joista erityisen vetovoimainen on ollut Isis.⁵¹ Tammikuussa 2015 Supon julkaiseman raportin mukaan ”kolme neljäsosaa (tuolloin n. 50 lähteneestä) pyrki osallistumaan taisteluihin jihadistien riveissä.”⁵²

Syyrian presidentti Bashar al-Assad kuuluu shiialaiseen alaviitti-suuntaukseen, joka edusti konfliktin alkaessa noin viidennestä Syyrian väestöstä. Al-Assadin hallinto kohdisti mittavan ja paikoittain umpimähkäisen väkivallan Syyrian sunnienemmistöön ja yksinomaan tämä tekijä oli keskeinen motivaation lähde monille sunniryhmiin hakeutuneille vierastaistelijoille. Monet vierastaistelijat osallistuivat konfliktiin suojellakseen siviilejä sekä kaataakseen Assadin hallinnon etenkin Jabhat al-Nusra ja Jaish al-Muhajirin wa al-Ansar jihadistiryhmien riveissä.⁵³ Hallinnon kaatamiseen tähtäävien ryhmien joukossa toimi myös sekulaareja ja paikallisia tahoja kuten Vapaan Syyrian armeija. Jihadistiryhmät pystyivät kuitenkin vetoamaan sekulaareja vastarinnan tahoja tehokkaammin laajempaan globaaliin yleisöön, mobilisoimaan vierastaistelijoita sekä tarjoamaan mobilisoimisväyliä Euroopasta käsin. Humanitaaristen motiivien keskeisyyttä korosti entisestään kansainvälisen yhteisön kykenemättömyys vaikuttaa konfliktin kehitykseen ja suojella Syyrian siviiliväestöä Assadin hallinnon harjoittamalta väkivallalta.⁵⁴

On myös huomattava, että Syyrialla on lisäksi merkittävä uskonnollinen, historiallinen ja milleniaarinen asema islamin historiassa, mikä entisestään lisäsi konfliktin symbolista merkitystä nimenomaan uskonnollisena kamppailuna. Damaskos on muun muassa toiminut Umajadien kalifaatin pääkaupunkina vuosina 661–744, ja siten Isisin ilmoitus kalifaatin ”uudelleenperustamisesta” kesäkuussa 2014 sisälsi historiallisesti latautuneen viestin. Syyrialla on lisäksi keskeinen rooli islamin eskatologisissa käsityksissä; monien maailmanlopun ajan tapahtumien katsotaan sijoittuvan Levantin alueelle.⁵⁵ Syyrian erityinen asema tuleekin näkyvästi ilmi etenkin Isisin propagandassa. Esimerkiksi länsimaissa asuville muslimeille suunnattu Isisin propagandalehti on nimetty Syyrian keskiosissa sijaitsevan Dabiq-kylän mukaan. Paikka mainitaan maailmanloppua käsittelevässä, islamin pyhiä traditioita, haditheja, koskevassa kokoelmassa Sahih al Muslim (n:o 6924) ”Abu Huraira ilmoitti Jumalan sanansaattajan, rauha hänen ylleen sanoneen: Lopun aika ei koita ennen kuin roomalaiset ovat saapuneet al-A'maqiin tai Dabiqiin”⁵⁶

⁵¹ Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2/2015,” Sisäministeriön julkaisu 20/2015

⁵² Suojelupoliisin toimintaympäristö vuosina 2015-2016,” Suojelupoliisi, 2015.

⁵³ Zelin, Aaron (2015) ”New Zealand’s jihadists,” New Zealand International Review, Huhtikuu 2015.

⁵⁴ ibid.

⁵⁵ Katso esimerkiksi: Filiu, Jean-Pierre (2011) *Apocalypse in Islam*, University of California Press.

⁵⁶ Kyseinen hadith on nähtävissä kokonaisuudessaan:

http://searchtruth.com/book_display.php?book=041&translator=2&start=0&number=6924

Syyrian sisällissodan uskontokuntakohtainen ulottuvuus

Yksi keskeisimmistä Euroopasta konfliktialueelle kohdistuneista vierastaistelijavirtaan vaikuttaneista tekijöistä oli konfliktin kiihtyvä sektarianisoituminen – toisin sanoen konfliktin näyttäytyminen sunnienemmistön ja shiialaisen alaviittivähemmistön välisenä uskontokuntakohtaisena kamppailuna keväästä 2013 alkaen.⁵⁷ Tähän vaikuttivat muun muassa shiijihadistiryhmä Hizbollahin sekä Iranin valtion entistä avoimempi sekaantuminen sisällissotaan Bashar al-Assadin hallinnon tukena keväästä 2013 alkaen. Assadin hallinto pyrki myös korostamaan uskontokuntakohtaista vastakkainasettelua – se muun muassa salli sille lojaalien paramilitaaristen shabiha-joukkojen väkivaltaisuuksia tavoitteenaan varmistaa alaviittivähemmistön tuki hallinnolle. Vastareaktionä tähän sunnioppositioryhmien keskuudessa voimistui vihamielisyys shiiväestöä kohtaan. Etenkin Isisin avoin osallistuminen sisällissotaan huhtikuusta 2013 alkaen vahvisti konfliktin uskontokuntakohtaista ulottuvuutta.⁵⁸

Syyria ei ole suinkaan ainoa jihadistisen liikehdinnän areena, jossa uskontokuntakohtainen retoriikka valjastettiin vastakkainasettelujen rakentamiseen. Jihadististen järjestöjen arvossa pitämistä oppineista monet edustavat vuosisataista shiiväestöistä retorista traditiota, joka on viimeisten vuosikymmenten aikana muistuttanut monen järjestön kohdalla läntistä antisemitismia ja globaalien liikkeiden, kuten Vapaamuurarien vastaista propagandaa.⁵⁹ Puritanistisen wahhabi-sunnalaisuuden keskeisin opillinen auktoriteetti Ibn Abd Al-Wahhab (k. 1792) katsoi teoksessaan Kitab al-Tawhid shiiojen haastavan islamin tärkeintä dogmia Jumalan ykseyttä harjoittaessaan ”hautojen palvontaa”. Sama asenne uusiutui, joskin hieman eri muodoissa etenkin wahhabistiseen opilliseen traditioon kiinnittyneiden oppineiden tuotannossa. Islamilaisen valtion filosofiaa formuloi syyrialainen Rachid Rida (k. 1935) katsoi useissa 1920- ja 1930-luvuille sijoittuneissa kirjoituksissaan shiialaisuuden taikauskon (khurafat), saastuttamaksi. Tämä näkemys inspiroitui etenkin sunnioppineiden Ibn Taymiyan (k. 1328) ja hänen oppilaansa Ibn Qayyim al Jawziyyan (k.1350) kirjoituksista, joissa shiiojen katsottiin toimineen yhteistyössä sekä tataarien, että ristiretkeläisten kanssa sunneja vastaan. Iranin islamilainen vallankumous 1970–1980 -lukujen taitteessa tuotti uuden vaiheen uskontokuntakohtaisten suhteiden jännitteessä. Saudi-Arabian korkein wahhabi-opillinen auktoriteetti, ylimufti Bin Baz, julisti Iranin johtajan Ayatollah Khomeinin vääräuskoiseksi ja julkisti lukuisia oikeusopillisia lausumia (fatwa), joissa monet shiiaislamin rituaalit tuomittiin harhaopiksi. Jordania-laistaustainen jihadististi, ja sittemmin Irakin al-Qaidan johtaja Abu Mus’ab al-Zarqawi (k. 2006) kärjisti näkemyksillään uskontokuntien välistä vihanpitoa entisestään. Vuonna 2004 laatimassaan kirjoituksessa hän lainaa laajalti Ibn Taymiyyan kirjoituksia ja kuvaa shiioja ”ihmiskunnan pahimmiksi edustajiksi” sekä ”kieroiksi ja pahantahtoisiksi skorpioneiksi”.⁶⁰

Syyriassa ilmapiiri siis pitkälti heijasteli Irakin kokemaa yhteiskunnan jakautumista uskontokuntaperustaisesti. Shiiaislamistiliikkeet olivat ottaneet näyttävän voiton Irakin ensimmäisissä, vuoden 2003 miehitystä seuranneissa parlamenttivaaleissa vuonna 2005. Maan hallinnollisiin avainasemiin nousi joukko eri puolilla Eurooppaa ja Yhdysvaltoja ja Irania toimineita shiiaislamisteja. Sunni-islamilaissä retoriikassa uusien vallanpitäjien kuvattiin saapuneen Irakiin Yhdysvaltojen tankkien selässä. Vuodesta 2005 alkaen al-Zarqawi osoittikin yhä määrätietoisempää pyrkimystä kohdentaa sotatoimet kansainvälisistä miehittäjäjoukoista shiiryhmittymiin. Hän nimittäin uskoi, että laajamittainen sunniväestön vastarinta voitiin synnyttää alueel-

⁵⁷ Zelin, Aaron (2013) ICSR Insight: Up to 11,000 foreign fighters in Syria; steep rise among Western Europeans,” ICSR Insight, 17.12.2013.

⁵⁸ Lister, Charles (2015) The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency, Hurst & Co.,

⁵⁹ Halverson, Jeffrey (2013) The Anti-Shi’a Polemics of an Online Salafi-Jihadi: The Case of Nasir al-Qa’ida in Historical Perspective. The Muslim World vol. 103.

⁶⁰ ibid.

la ainoastaan uskontokuntien välejä kriisiyttävällä toiminnalla ja tuottamalla sunnien keskuuteen käsitys, että he olivat valtaan nousseiden shiiojen marginalisoimia. Tämä asetelma muutti pian alueen kriisin luonnetta ja heijastui koko Levantin geopolitiittista tulevaisuutta koskeviin tulkintoihin.

Elokuussa 2007 eräs globaalisti seuratuimmista sunni-islamilaistista internetsivustoista, Saudi-Arabian rahoittama Islamway.com, julkaisi arabiankielisen äänitiedoston "Shiitit ovat valkoisen talon väkeä". Qatarista käsin toimiva, al Jazeera TV kanavalla viikoittain esiintyvä Yusuf al-Qaradawi alkoi myös jyrkentää kantaansa shiiamuslimeja kohtaan. Maltilliset ja sopeutuneet kannanotot saivat tuomitsevamman sävyn syyskuussa 2008 egyptiläisen päivälehdessä Al Masr al Yamin haastattelussa: "Shiitit ovat muslimeja mutta he ovat harhaoppisia ja heidän vaarallisuutensa seuraa heidän pyrkimyksistään ottaa haltuun sunniyhteiskuntia", al-Qaradawi mainitsi. Kesäkuussa 2013 al-Qaradawi katsoi useiden muiden sunnioppineiden ohella, että jihad Syyriassa oli uskonnollinen velvollisuus. Kannanotot kasvattivat mitä todennäköisimmin konfliktin uskonnollista vetovoimaa.⁶¹

Vastaavan kaltaisia näkemyksiä jakoivat myös joidenkin suomalaisjärjestöjenkin edustajat. Esimerkiksi näkyvä suomalainen muslimijärjestöjohtaja antoi haastattelun arabiankieliselle Majallat al Muslimin fi anha' al alam (Muslimit ympäri maailman) toukokuussa 2013:

"Suomalainen yhteiskunta ottaa muslimit hyvin vastaan, maassa ole islamfobiaa, mutta läsnä on vaaroja, jotka eivät ole vähäisempiä kuin (mahdollinen) islamfobia, näistä mainittakoon shiitit jotka uhkaavat islamilaista identiteettiä, he tarjoavat tukea ja heillä on keskuksia, joiden kautta he toimivat, ja tällaisia sunnivähemmistöillä ei ole."

Jihadistijärjestöjen paikallinen rekrytointi

Monissa Länsi-Euroopan maissa vierastaistelijamobilisaatio tukeutui jo ennen Syyrian konfliktin alkua tai sen käynnistyessä muodostuneisiin rekrytointiverkostoihin. Ne koostuvat pääosin radikalisoituneiden yksilöiden luomista sidoksista sekä jihadistisen ideologian omaksuneista organisaatioista. Järjestäytyneiden organisaatioiden arvellaankin vastanneen jopa useiden satojen henkilöiden matkoista sekä Isisin toimialueelle, että muiden jihadistiryhmien riveihin. Suurimpien "lähettäjämaiden" Ranskan, Belgian, Iso-Britannian ja Saksan rekrytointiverkostoja onkin tutkittu kattavasti. Esimerkiksi Iso-Britanniassa toiminut al-Muhajiroun järjestö, jonka keskeisiin hahmoihin lukeutuvat Anjem Choudary sekä Omar Bakri Muhammad on paljastunut keskeiseksi vierastaistelijavirtaa ohjaavaksi organisaatioksi. Muhajirounin kaltaiset toimijat, jotka kannattavat jihadismia, mutta pidättäytyvät kannustamasta seuraajiaan suoraan väkivaltaiseen toimintaan ovat kasvaneet kanta-alueillaan (Iso-Britannia, Ranska), ja levittäneet toimintaansa viime vuosikymmenen vaihteesta alkaen eri puolille Länsi- ja Pohjois-Eurooppaa.⁶² Tällaisia organisaatioita ovat muun muassa Saksassa toiminut ja sittemmin Tanskaan levittäytynyt Millatu Ibrahim ja jälkimmäiseen kuuluva Kaldet til Islam. Ranskassa järjestöihin voidaan laskea Forsane Alizza, Norjassa Propheten's Ummah-järjestö sekä Belgiassa ja Hollannissa toimivat Sharia4-ryhmät. Vähintään kuudessa eri maassa toimii aktiivisesti, Norjaan asettuneen Mullah Krekarin johtama Rawti Shax ja Didinwe nimillä toimiva organisaatio.⁶³ Monet yllämainituista ryhmistä ovat olleet myös tiiviisti sidoksissa terrorismiin eurooppalaisessa toimintaympäristöissään, mikä on johtanut niiden kieltämiseen useissa eri

⁶¹ Yusuf al-Qaradawin lausunnon merkityksestä Syyrian konfliktille ja sen vetovoimalle, katso esimerkiksi Hegghammer, Thomas, Zelin, Aaron (2013) How Syria's Civil War Became a Holy Crusade, Foreign Affairs, 3.7.2013.

⁶² Vidino, Lorenzo (2015) Sharia4: From Confrontational Activism to Militancy, Perspectives on Terrorism 9:2.

⁶³ Joint action against radical Islamist terrorist group coordinated at Eurojust, Eurojust12.11.2015.

maissa. Järjestöihin kytkeytyneet verkostot ovat kuitenkin jatkaneet monissa kohteissa toimintaansa, ja ne ovat yhä keskeisessä roolissa edellä mainittujen maiden jihadistisessa liikehdinnässä.

Avoimesti saatavilla olevan tiedon perusteella Suomessa ei toiminut vierastaistelijamobilisaation alkaessa organisoituneita, radikalisoivia jihadistisen ideologian jakavia aktivistiryhmiä tai radikaaleja sosiaalisia verkostoja. Anjem Choudary oli saanut runsaasti huomiota maamme medioissa vieraillessaan Suomessa elokuussa 2013. Suomeen perustetulla Sharia4-liikkeellä ei kuitenkaan havaittu olevan Suomessa varsinaista toimintaa.⁶⁴ Samassa yhteydessä ”väkivaltaista ääri-islamia” pidettiin lähinnä yksilötason ilmiönä, jota esiintyi erityisesti ”Lähi-idästä ja Pohjois- sekä Itä-Afrikasta lähtöisin olevissa” maahanmuuttajaryhmissä. Sisäministeriö totesi myös että ”pieni osa kantaväestöön kuuluvista muslimikäännynnäisistä” oli radikaaleja.”⁶⁵

Jihadistisen ideologian kannatus lisääntyi kuitenkin Suomessa huomattavasti Syyrian sisällissodan aikana, ja osaltaan siitä johtuen.⁶⁶ Myös jihadistinen liikehdintä vilkastui ja tuli näkyväksi vierastaistelijailmiön kohdalla. Se myös johti julkisuudessa vähemmän käsitellyyn väkivallattomaan aktivismiin, kuten konfliktialueelle lähtemistä rohkaisevan propagandan luomiseen ja levittämiseen, vaihtelevan sofistikoituneisiin rekrytointiryhmiin (joiden organisatorinen yhteys konfliktialueella toimiviin jihadistiryhmiin on vähintäänkin kyseenalainen),⁶⁷ sekä konfliktialueelle matkanneiden jihadistivierastaistelijoiden rahalliseen tukemiseen.⁶⁸ Vaikka jihadistisen ideologian jakavien henkilöiden määrästä ei ole tarkempaa tietoa, viranomaisten terrorisminvastaisen toiminnan kohteena olevien riskihenkilöiden määrä on kasvanut 45% 2012–2014. Alkuvuodesta 2015 ”terroristiseen toimintaan” mahdollisesti kytköksissä olevia henkilöitä oli Supon mukaan noin kolmesataa.⁶⁹ Samanaikaisesti jihadistinen liikehdintä on kehittynyt Suomessa ja yhteydet ulkomailla toimiviin jihadistiryhmiin ja verkostoihin ovat lisääntyneet. Jihadistista väkivaltaa tukevista rakenteista on tullut esiin enemmän viitteitä. Esimerkiksi keväällä 2014 Supon mukaan havaittiin ”merkkejä radikaali-islamistisen ja multietnisen verkoston rakenteista.”⁷⁰ Supon marraskuussa 2015 päivittämässä terrorismin uhkarviossa puolestaan todetaan, että ”Suomeen on muotoutunut terrorismia tukevia ryhmiä, jotka pyrkivät radikalisoimaan ja värväämään ihmisiä sekä lisäämään radikaali-islamistisen ideologian kannatusta.”⁷¹

Ainoa julkisesti identifioitu esimerkki tämän kaltaisesta toiminnasta Suomessa on Mulla Krekariin kytkeytyvä ja edellä mainittu Didinwe / Rawti Shax radikaaliverkosto. Marraskuussa 2015 ryhmään kohdistuneen euroopanlaajuisen operaation seurauksena on selvinnyt, että ainakin kolme verkostoon yhdistettyä ja Suomessa oleskellutta henkilöä on taistellut Isisin riveissä konfliktialueella.⁷² Suomessa suoritettiin myös ryhmään toimintaan liittyvä kotietsintä marraskuussa 2015, mutta ketään ei kuitenkaan pidätetty.

⁶⁴ ”Väkivaltainen ekstremismi Suomessa – tilannekatsaus 2/2013,” Sisäministeriö.

⁶⁵ ”Väkivaltainen ekstremismi Suomessa – tilannekatsaus 2/2013,” Sisäministeriö.

⁶⁶ Katso esimerkiksi Suojelupoliisin vuosikertomus 2014, Suojelupoliisi.

⁶⁷ Katso esimerkiksi Sara Rigatelli, Juha Rissanen, Anna Hurta, ”Isis haluaisi minut,” YLE, 17.6.2015; ”Vaasan Isis-rekrytointi: ”Värvääjät pelottelivat”, MTV3, 14.1.2015; Heikki Kauhanen, ”Isis toimii avoimesti – turkulaismies tapasi värvääjän ruokakaupassa,” Turun Sanomat, 28.7.2015; Minna Rajainmäki, ”Espoolaisnuori kertoo: ”Näin Isis painostaa Suomessakin”, Länsiväylä, 21.3.2015.

⁶⁸ ”Financing of the Terrorist organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL),” Financial Action Task Force Report 2016.

⁶⁹ Suojelupoliisin toimintaympäristö vuosina 2015-2016, Suojelupoliisi, Tammikuu 2015; ”Suojelupoliisin vuosikertomus 2014,” Suojelupoliisi, Maaliskuu 2015.

⁷⁰ Jarkko Sipilä, Supo: Syyrian suomalaisjhadisteissa muhii terroristiongelma, MTV3, 5.3.2014

⁷¹ Terrorismin uhka-arvio, Suojelupoliisi, 3.11.2015.

⁷² Jukka Huusko, Jussi Niemeläinen, Kalle Silfverberg ja Jukka Petäjä, Neljällä suuren jihadistiringin jäsenellä yhteys Suomeen – taustalla Norjassa asuva saarnaaja, Helsingin Sanomat, 12.11.2015.

Yhdeksi ryhmän keskeisimmistä johtohahmoista identifioitu Awat Hamasalih karkotettiin Suomesta vuodenvaihteessa 2014–2015, ja hänelle asetettiin 15 vuoden maahantulokielto.⁷³ Sekä Mullah Krekarin että Anjem Choudaryn lähipiiriin kuuluva Hamasaleh oli todennäköisesti mukana järjestämässä viimeiseksi mainitun Choudaryn vierailua Suomeen keväällä 2013. Hän puhui tilaisuudessa, esiintyen “Didinwe-organisaation” johtajana. Al-Muhajiroun liikkeen johtohahmoin kuuluva, Omar Bakri Mohammad totesi Ylen haastattelussa avustaneensa Suomesta konfliktialueille Syyriaan ja Somaliaan matkanneita henkilöitä asuinmaastaan Libanonista käsin.⁷⁴ Vaikka Mohammad on tiettävästi auttanut muualta Euroopasta konfliktialueelle matkanneita, erityisesti Belgiasta ja Iso-Britanniasta sekä vähemmissä määrin myös Tanskasta ja Ruotsista, avoimesti saatavilla olevia todisteita hänen roolistaan Suomesta läheneiden avustamisessa ei kuitenkaan ole.

Julkisen tiedon perusteella Hamasalihin verkosto näyttää malliesimerkiltä toimijajoukosta, jolla on kiinteä side sekä kehittyneempiin radikaaliverkostoihin Euroopassa että jihadistiryhmiin konfliktialueella. Sen laajuudesta, toiminnan aktiivisuudesta ja ammattimaisuudesta Suomessa sekä tilanteesta Hamasalihin karkoituksen jälkeen ei kuitenkaan ole saatavilla täsmennyttä tietoa. Julkisuuteen on kantautunut tietoja kolmesta konfliktialueelle matkustaneesta, tosin he liittyivät taistelijoiksi Isisin riveihin Irakissa eivätkä Syyriassa. Tämä viittaa, että kyseessä on erillinen mobilisaatio, joka on sidoksissa runsas vuosikymmen sitten aktivointuneeseen Irakin kurdien liikehdintään Mullah Krekarin johtamassa Ansar al-islam jihadistiryhmässä. eikä niinkään Syyrian sisällissotaan ja Isisin rooliin konfliktissa.

⁷³ Suojelupoliisi oli esittänyt Hamasalihin karkottamista jo vuoden 2013 elokuussa, koska hänen toimintansa “muodosti todellisen, välittömän ja vakavan uhkan yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.” Miika Viljakainen, “Terroriverkoston kuuluvaksi epäilty karkotettiin Suomesta tammikuussa – “Vakava uhka turvallisuudelle”,” Iltasanomat, 12.11.2015.

⁷⁴ Yle uutiset, Kari Ahlberg, “Radikaali muslimisaarnaaja Libanonissa Yle Uutisille: Syyriassa kymmeniä suomalaistaistelijoita,” Yle, 29.10.2013.

4. EMPIIRINEN TUTKIMUS

Tutkimuksemme osallistuneet henkilöt jakavat näkemyksen maailmasta, jossa muslimiyhteisöt näyttäytyvät ulkoisten uhkien hajaannuttamina. He katsovat hajaannuksen perimmäiseksi syyksi sen että ”länsi ja läntiset hallitukset” harjoittavat tietoista hajota ja hallitse-politiikkaa suhteessa islamiin ja muslimeihin. Tästä asetelmasta kumpuaa tutkimukseen osallistuneiden tarve pyrkiä voimaannuttamaan Ummaa sekä suojelemaan muslimeja, olivatpa he lähiympäristössä tai kaukaisilla konfliktikentillä. Tämä käsitys on perustana pohdiskelulle, onko Syyrian konflikti arena, jossa Umman hyväksi voi toimia.

Tutkimukseen osallistuneita henkilöitä voikin kuvata monimuotoiseksi joukoksi ihmisiä, joilla on unelma yhtenäisyydestä mutta tietoisuus muslimien keskuudessa vallitsevista erimielisyyksistä, jotka koskevat strategioita ja toiminnan tapoja, joilla voimaannuttaa ja yhtenäistää Ummaa. Haastateltavat pohtivatkin jatkuvasti kantojaan, punnitsevat kirjavia uskontulkintoja tarjoavia opillisia lähteitä ja auktoriteetteja, ja seuraavat tiiviisti globaalia poliittista tilannetta.

Tutkimusaineistossa puhutaan hyvin paljon uskonnollisesta auktoriteetista, sen hajaantumisesta ja etenkin nuorten kokemasta vaikeudesta luoda perusteltuja kantoja heitä askarruttaviin kysymyksiin. Kuinka puolustaa muslimien intressejä muslimiyhteisöjen ollessa uhattuina? Mikä on oikeutettua jihadia? Onko Isisin toimintaan osallistuminen toimintaa hädänalaisten muslimien hyväksi? Hämmennyksen taustalla on sekä uskonnollisen keskustelun hajanaisuus, mutta toisaalta turvallisuuspoliittinen tilanne, jossa keskustelu nuorten kannalta ensisijaisen tärkeistä kysymyksistä on turvallisuuspoliittisten seurauksien pelossa pakko vaientaa. Pikemminkin kuin radikalisoitumisen päätepisteenä Syyriaan matkustaminen näyttäytyykin tämän tutkimuksen valossa yhtenä välietappina prosessissa, jossa nuoret etsivät vastauksia itseään askarruttaviin kysymyksiin sekä rakentavat ja uudelleenmäärittelevät uskonnollisia kantojaan. Tutkimuksen keskeinen havainto onkin että ”radikalisoitumista” ei tulisi tarkastella lopullisena ja sokeana ideologian omaksumisena vaan prosessina, johon liittyy oleellisesti epäily, suunnanmuutokset ja omien käsitysten kriittinen reflektointi.

Osio rakentuu seuraavasti: tarkastelemme ensin tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden yhteiskunnalliseen asemaan ja yhteisöllisyyteen liittyviä tekijöitä. Tämän jälkeen huomio kiinnittyy haastateltavien puhuntaan, joka koskee haastateltavien voimakasta tarvetta löytää, tuottaa ja oikaista islamia koskevaa tietoa. Varsinainen Syyriaan suuntautuva liikkuvuus sekä mobilisoitumista edesauttavat sosiaaliset verkostot asettuvat tarkasteluun seuraavaksi. Vierastaistelijailemisen analyysissä on usein korostettu internetin ja sosiaalisen median roolia, mutta aineistomme valossa reaalielämän sosiaaliset verkostot näyttäytyvät erittäin keskeisinä mobilisoitumisen väylinä. Myös konfliktialueelta kantautuva tieto on monessa mielessä luotettavampaa ja mobilisoitumista ruokkivaa silloin kun tiedon välityksestä vastaa tuttava tai läheinen. Vastaavasti ystävien muodostamassa ryhmässä matkustaminen konfliktialueelle vaikuttaa turvallisemmalta. Osion loppupuoli tarkastelee tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden käsitystä turvallisuusviranomaisten toiminnasta ja sen tuottamista seurauksista muslimiyhteisöissä.

4.1 Tutkittavien yhteiskunnallinen asema

Syrjäytyneisyyttä ja marginalisoitumista on pidetty keskeisenä syynä väkivaltaiseen radikalisoitumiseen, etenkin manner-Euroopan konteksteissa. Suomessa keräämämme aineiston valossa syrjäytyminen ei osoittautunut keskeiseksi taustatekijäksi, joka selittäisi tutkittavien

motiiveja matkustaa Syyrian konfliktialueelle. Haastateltavien taustoille on tunnusomaista pikemminkin aktiivisuus sekä työelämässä, opinnoissa että kansalaisyhteiskunnassa (etenkin islamilaisissa järjestöissä) kuin yhteiskunnallinen syrjäytyneisyys. Valtaosaa tutkimukseen osallistuneista voikin luonnehtia yhteiskunnallisesti valveutuneiksi ja toimeliaiksi henkilöiksi. Syyriaan matkustaneiden lähipiiriin kuuluvien haastateltavien parissa tämän kaltainen yhteiskunnallinen aktiivisuus on sen sijaan vähäisempää.

Haastateltujen joukossa on henkilöitä, jotka olivat harkinneet matkustamista konfliktialueelle mutta he olivat päättäneet jäädä Suomeen juuri positiiviseksi koetun elämäntilanteensa vuoksi; perhe, sosiaaliset verkostot ja vakiintunut yhteiskunnallinen asema saivat heidät jäämään Suomeen.

Vaikka Isisiin liittyneiden nuorten perheenjäsenet ja ystäväpiiri toivatkin esille, että muutamalla konfliktialueelle matkustaneella oli taustallaan muunmuasa huumeongelmia, jännitteiden sävyttämä perhetausta sekä parisuhdeväkivaltaa ja yksinäisyyttä, nämä seikat näyttäytyivät aineistossa pikemminkin konfliktialueelle lähtemistä edesauttavia tekijöinä kuin suoranaista syinä lähtemiseen. Haastateltavien elämäntarinoissa uskonnollinen herääminen ja vakaumuksellisuus näyttäytyvät sekä henkilökohtaista että lähipiirin elämänhallintaa parantavina tekijöinä. Samalla osa haastateltavista korostaa, ettei uskonto itsessään poista henkilökohtaiseen menneisyyteen palautuvia sosiaalisia ja muita ongelmia. Nuori, jolla on sosiaalisesti epävakaa tausta saattaa siten olla myös alttiimpi ylilyönteihin uskonnollisen vakaumuksen motivoimassa toiminnassa. Uskonto näyttäytyy aineistossa siis vahvasti neofundamentalismin valossa; rationaalisen yksilön tekemänä henkilökohtaisena valintana, ja etsinnän tuloksena. Eräs haastateltavista korostaa, että vakaumuksellisuus voi vastata hyvin kirjaviin henkilökohtaisiin tarpeisiin.

Sitäkään ei ymmärretä, että jos teet jonkun elämänmuutoksen, niin aikaisempi elämä vaikuttaa hyvin paljon. Jos on paljon aikaisempia ongelmia, niin myös uskoon tullessa aiemmat käsitykset peilautuu. Ei osata ollenkaan ymmärtää, että uskonnosta monesti ihmiset myös löytävät sen minkä etsii, jos etsii hengellisyyttä niin löytää sellaisia puolia, jos etsii poliittista vaikuttamista niin löytää sellaisia puolia. Siitäkään ei keskustella, (...) ei ymmärretä sitä variaatiota mikä koostuu niistä kaikista eri taustoista mitä henkilöillä on, ja siitä minkä ottaa ja minkä jättää.

4.2 Umman hajanaisuus

Eurooppalaisia muslimiyhteisöjä koskevassa tutkimuskirjallisuudessa muslimiyhteisöjen moniäänisyyden ja hajanaisuuden taustalla nähdään tavallisimmin etnisyyteen, diasporiseen politiikkaan ja islamin lukuisiin opillisiin traditioihin liittyviä tekijöitä.⁷⁵ Aineistossamme muslimien hajanaisuus paikallistasolta aina globaaliin tasoon näyttäytyy etenkin ulkoisten tekijöiden tuottamana ilmiönä. Kaksi keskustelupalstalle osallistunutta henkilöä ilmaisi asian seuraavasti:

En usko, että kaikki muslimit tulisivat seuraamaan yhtä mielipidettä Suomessa tai muualla niin kauan kuin meillä ei ole yhtä ja samaa johtajaa (...)

Toki ymmärrän siskot ja veljet, jotka ovat tutustuneet hiljan vasta yhteen tapaan nähdä asiat ovat sitten hyvinkin kärkkäitä osoittamaan toiset harhassa oleviksi tietonsa perusteella ja siksi

⁷⁵ Katso esimerkiksi: Ennaji, Moha (Toim.) (2016) *New Horizons of Muslim Diaspora in Europe and North America*. Macmillan Palgrave.

alusta jo sanoin, ettei näitä keskusteluja kannata käydä. Ummallamme on nyky maailmassa ihan tarpeeksi ulkopuolisia ja etenkin hengellisiä ongelmia (...)

Näihin suomalaiselta keskustelupalstalta poimituihin mielipiteisiin kiteytyy haastateltavienkin jakama käsitys muslimiyhteisön, Umman tilasta. Muslimit ovat hajanainen joukko mutta monet eri tavoin vakaumukselliset yksilöt jakavat pyrkimyksen ponnistella kohti suurempaa yhtenäisyyttä. Mille perustalle yhteisöllisyys voisi rakentua, on kysymys, joka askarruttaa tähänkin tutkimukseen osallistuneita henkilöitä. Yksilöiden kaivatessa vahvaa yhteisöä, jo lähtökohdaltaan erilaisiin uskontulkintoihin perustuen, vaarana on ainoastaan kasvava hajaannus.

Haastateltavien näkökulmasta muslimeja ”pelataan toisiaan vastaan” ja julkisessa keskustelussa ”paisutellaan eri ryhmien välisiä kiistoja”. Monien mielestä myös pyrkimykset luokitella ja kategorisoida muslimeja, sekä julkisuuden fobia etenkin konservatiivisia sunnalaisuuden suuntauksia kohtaan ovat oireita tästä. Neofundamentalistisen uskonasenteen ilmentymänä monet identifioivat itsensä ilman vakaumustaan täsmentäviä kategorisointeja. Todellinen muslimi on yksinkertaisesti se, joka seuraa profeetta Muhammadia kuten haastateltavamme seuraavassa katsoo:

Islamissa on monia suuntauksia, erilaisia suuntauksia – muslimiveljeskunta, salafismi. Minulle ei ole olemassa mitään kategoriaa, en luokittele itseäni salafistiksi tai muslimiveljeskuntalaiseksi, vaan seuraan Profeettaa (Sallallaahu Alaihi wa Sallam). Näillä nimityksillä, niillä ei ole mitään merkitystä (...).

Puhuessaan hajaannuksesta ulkoa tuotettuna ilmiönä haastateltavat toimivat kuten kuka tahansa ryhmäidentiteettinsä nimissä toimiva yhteiskunnallisesti toimielias henkilö järjestöaktiiveista poliitikoihin; sanoma muokkautuu kuulijakunnan mukaisesti. ”Ulospäin” puhuttaessa korostuvat muslimiyhteisöä ulkoa päin hajaannuttavat haasteet. Muslimiyhteisöjen keskinäisessä debatisissa sen sijaan jännitteiden sävy on varsin erilainen. Suomenkielisillä muslimiella suunnatuilla internetin keskustelupalstoilla päällimmäisenä on nimenomaan uskonsuuntausten, erilaisten poliittisten strategioiden ja opillisten ja tulkinnallisten traditioiden edustajien väliset ristiriitaisuudet, jotka käyvät ilmi seuraavissa esimerkkitapauksissa:

Kesällä 2014 kansainvälinen media raportoi Isisin teloittaneen Irakissa sijaitsevassa Camp Speicherin sotilastukikohdassa n. 1500 shiikadettia. Syksyllä 2014 Isisin riveihin liittynyt ja sittemmin konfliktialueella menehtynyt suomalaisjihadisti kirjoitti verilöylyn tultua julkisuuteen verkkosivullaan ”väkivallan katsomisen sammuttavan kostonjanonsa.” ”Shiitit ovat saatanasta,” hän jatkoi, ”ja heidät pitäisi hävittää.” Vielä keväeseen 2014 saakka sama mies oli kannattanut al-Qaida järjestöä. Ennen konfliktialueelle lähtöään hänen käsityksensä olivat muuttuneet Isisille myötämieheiksi.

Toinen, esimerkkitapaus on Suomesta konfliktialueelle lähtenyt naispuolinen henkilö. Matkustettuaan Syyriaan kesällä 2014 hän kirjoitti muutamia shiivihamielisiä viestejä sosiaalisessa mediassa. Niissä todettiin muun muassa, että ”likaiset shiitit saavat maistaa kuolemaa ja he ovat pakanoita eivätkä muslimeja”.

Opilliset ristiriidat tulevat myös tämän tästä esiin sunniyhteisöjen sisällä (esimerkiksi suhteessa Muslimiveljeskunnan edustamaan poliittiseen toimintaan). Eräs kantasuomalainen Persianlahdella opiskellut järjestöaktiivi kuvaa näkemyksiään Egyptin tapahtumista arabiankielisessä Twitter-viestissään elokuussa 2013: ”Se mitä Egyptissä tapahtuu ei ole Muslimiveljeskunta vastaan oppositio vaan tyrannimainen saatana veljeskunta vastaan islam ja muslimit jotka ovat veljiä jumalassa.”

Pyrkimykset Umman yhdistämiseksi kohtaavat haastattelemiemme henkilöiden mielestä ylivoimaisia haasteita, sillä heidän mielestään viimekädessä suomalainen yhteiskunta sanelee minkä muslimijärjestön sana on painavin. Orgaaninen järjestäytyminen, toisin sanoen poliittisesta ohjauksesta riippumaton yhteisöllisyyden tuottaminen on monelle kaukainen haave. Kaivattaisiin voimakasta ja yhteisöjä yhteen sitovaa johtajuutta, kuten eräs haastateltavista ilmaisee:

Muslimiyhteisöt ovat jo lähtömaissaan olleet rikkiäisiä, ja (suomalaiset järjestöt), näennäisesti ne edustavat muslimeja, mutta tämä ei ole totuus. (Järjestö) antaa kuvan mikä kelpaa viranomaisille.

Viralliset ja näkyvimmat muslimijärjestöt, moskeijayhteisöt ja imaamit harjoittavat monien haastateltavien mielestä liian konsensushakuista politiikkaa mikä vie monien mielestä niiltä uskottavuutta. Haastatteluissa peräänkuulutettiin nimenomaan ”avoimia ja omaehtoisia” ääniä. Monien haastateltavien mielestä imaameilla ei ole mahdollisuutta ajaa yhteisöjensä asioita tarpeeksi rohkeasti. Terrorismirikostutkintaan joutuneen haastateltavan mukaan näkyvimpien yhteisöjen edustajat viestivät valtiovaltaa myötäilevästi, ettei ”auta yhtään Ummaa olemalla ”jääräpää”, meidän pitäisi olla hiljaa vaan ja olla tyytyväisiä.”

4.3 Identifioituminen globaalina muslimina

Aineistomme viestii lukuisista muslimiyhteisöjä ympäröivistä haasteista, jotka koskevat havainnoitujen henkilöiden identifioitumista uskostaan kiinni pitävinä muslimeina. Nämä haasteet näyttäytyivät heidän kokemuksessaan niin globaalilla, eurooppalaisella, kansallisella kuin arkisen elämän paikallistasollakin. Argumentoidessaan muslimeihin kohdistuvista ilmiöistä, oli kyse islamofobiasta, mediahuomiosta, terrorismin torjunnasta tai syistä matkustaa konfliktialueille he liikkuvat joustavasti näiden tasojen välillä. Kullakin puhunnan tasolla on karkeasti ottaen seuraaviin teemoihin kiinnittyvät tunnuspiirteet:

Gloaali taso:

- Muslimeihin kohdistuvat terrorismin vastaisen taistelun negatiiviset seuraukset kuten siviiliuhrit, ihmisoikeusloukkaukset.
- Läntisten hegemonioiden käynnistämät sotilaalliset interventiot.
- Lännen piittaamattomuus muslimien kärsimyksistä.

Euroopan taso:

- Kasvava islamin vastaisuus nähdään Euroopan tietoisena pyrkimyksenä vaalia kulttuurista autenttisuuttaan.
- Islamista on tuotettu eurooppalaisuuden polaarinen vastakohta.

Kansallinen/paikallinen taso

- Islam tuntemuksen puute ja tahallinen tiedon vääristely ovat vahvasti läsnä suomalaisessa yhteiskunnassa.
- Poliittisen järjestelmän välinpitämättömyys vihapuhetta ja islamofobiaa kohtaan.

- Muslimeihin kohdistuva kollektiivinen turvallisuuspoliittinen huomio.

Kaikkia näitä tasoja yhdistää haastateltavien käsitys siitä, että ”Länsi” pyrkii tietoisesti haajannuttamaan ja siten hallitsemaan maailman muslimiyhteisöä. Islamien uskon kautta syntyvää globaalia yhteisöllisyyttä murennetaan siis haastateltavien kokemuksensa mukaan tietoisesti.

Eräs haastateltavista kiteyttää kannassaan kokemuksen kokonaisvaltaisesta epäoikeudenmukaisuudesta, jossa hän sitoo yhteen edellä mainitut tulkinnalliset tasot: *”pommit vaihtuvat lainsäädännöiksi ja ehkäiseviksi ohjelmiksi joilla on sama päämäärä – muslimien sorto.”*

Muslimiyhteisöä ”saartavien” ja eri tasoilla tuotettujen haasteiden ohella osa haastateltavista tunnistaa, että vastakkainasettelut muslimien ja ”lännen välillä” ovat myös joissain tapauksissa seurausta muslimien toiminnasta. He korostavat, että Isis tuottaa myös tietoisesti vastakkainasetteluja, koska järjestö katsoo, että uhkien edessä muslimien on lopulta valittava puolensa. Kaksi haastateltavista tiivistää kantansa seuraavasti:

”Ne (Isis) haluaakin konfliktia, jotta muslimit haluaisivat lähteä kalifaattiin”

”Isisin suosio linkittyy rasismiin ja islamofobiaan”.

4.4 Tiedon ja tietämisen paradokseja

Tutkimukseen osallistuneet katsovat, että lääke sekä läntiseen islamin vastaisuuteen että muslimien radikalisoitumiseen on totuudenmukainen tieto islamista ja muslimista. Suomessa sekä ei-muslimiväestön että muslimien itsensä olisi tutustuttava ”todelliseen islamiin” polarisoitumisen ehkäisemiseksi. Paradoksaalisesti he kuitenkin pohdiskelevat runsaasti kysymystä mistä viime kädessä ”todellinen” islam koostuu ja kuka on riittävän oppinut ja auktoriteetin omaava taho määrittelemään sen sisällön. Aineistomme valossa samaistuminen globaaliin muslimiuteen ei suinkaan tarkoita sitä, että uskonideologinen pohdiskelu olisi saavuttanut päätepisteensä.

Islamien ”todellista sanomaa” koskevan tiedon hankkimista vaikeuttaa entisestään se että haastateltavien näkemyksen mukaan julkinen keskustelu Suomessa – kuten laajemminkin lännessä – vääristää faktuaalista tietoa islamista. He jäljittävät tilanteeseen johtavat syyt tiivistetysti seuraavalla tavalla:

- Haastateltavien kokemuksen mukaan islamfobista ilmapiiriä lietsovat etenkin tietyt internetsivustot ja iltalehdistö, jotka keskittyvät yksinomaan kielteisiin uutisiin islamista ja muslimista. Jotkut toimittajat toimivat sensaatiohakuisesti piittaamatta *”totuuden esille tuomisesta”* kuten eräs haastateltavista ilmaisee. Toisen haastateltavan mukaan: *”media vaikuttaa tosi pahasti, ihmisillä on ihan kummallinen käsitys muslimista ja islamista”*. Erityisen epäoikeudenmukaisena pidetään rikostutkintoja koskevaa uutisointia: *”Suomen ensimmäistä, rahoitukseen liittyvää ”terrorismioikeudenkäyntiä” otsikoitiin suuresti, mutta maaliskuussa (2016) kun syytetyt vapautettiin, siitä oli vain pieniä juttuja”*.
- ”Oikea tieto” ei välity julkisuuteen, koska vastakkainasettelujen sävyttämä ilmapiiri pakottaa haastateltavat vaikenemaan julkisesta keskustelusta, joka koskee muslimien arjen olosuhteita. Osallistuminen ei yksinkertaisesti kannata: median katsotaan vääristelevät viestejä, painotuksia ja ajatuksia. Eräs Syyriaan matkustaneen läheinen katsookin: *”(Jos)ei voi sanoa, että asiat eivät ole niin yksinkertaisia ilman että kuulos-*

taa terroristilta, niin sitten ei sano mitään”. Tilanne tuottaa tuntemuksia siitä, että yksilö jää yksin pohdiskelujensa kanssa.

- Julkista keskustelua Suomessa ohjaavat siten henkilöt (sekä muslimit että ei-muslimit), jotka ovat paitsi ”perehtymättömiä” niin myös omien poliittisten mielipiteidensä ohjaamia kannoissaan. Erään haastateltavan mukaan:

”Ei tätä ilmiötä ymmärretä ollenkaan, ihmisiä ketä haastatellaan, ne ketä tähän vastailee, nämä ovat ihan random ihmisiä. Ihmiset pääsee telkkariin sanomalla että Isis on rekrytoinut minut, ilman minkäänlaista tietoa. Se on saanut melkein koomiset piirteet. Kuka tahansa keneltä kysytään voi alkaa puhumaan tästä aiheesta. Ihmiset jotka eivät tiedä aiheesta mitään, ja sitten muut joutuvat alkaa vastaamaan. Muista aiheista ei voi puhua kuin asiantuntija. Ei ymmärretä mielipiteiden ja faktan eroa.”

- Muslimeja koskevan virheellisen tiedon tuottamisen katsotaan johtavan tilanteeseen, jossa yhteiskunta tarkkailee muslimeja kaikista muista väestöllisistä ryhmistä poikkeavalla tavalla. Asetelman seurauksena haastateltavien luottamus viranomaisia kohtaan on vähissä.

Tiedon ja tietämisen paradoksit ruokkivat haastateltavien keskuudessa tuntemuksia välttämättömyydestä lähteä pois mutta minne? Osa tutkimukseen osallistuneista katsoi, että Suomenkin alati torjuvammassa yhteiskunnallisessa tilanteessa on merkkejä jopa kansanmurhaa edeltävistä ajoista. Erään haastateltavan mukaan:

”Tätä menoa ruvetaan karsimaan kaikkia ”erilaisuuksia” askel askeleelta; aloitetaan muslimista ja jatketaan kunnes vain se ’täydellinen suomalainen’ on jäljellä”.

Sietokyky vallitsevaa tilannetta kohtaan vaihtelee kuitenkin huomattavasti haastateltavien kesken. Etenkin naispuolisiin haastateltaviin ilmapiiri näyttää vaikuttavan vahvemmin, mikä saattaa selittyä sillä, että he käyttävät julkisessa tilassa liikkeessaan *hijab*-huivia ja erottuvat selkeämmin Suomen katukuvassa. Vaihtoehtoja on lopulta kaksi; joko lähteä muualle tai kamppailla ennakkoluuloja vastaan, samalla ylläpitäen omaa uskontoaan alati islaminvastaisemmassa yhteiskunnassa. Tilanne edellyttäisi muslimiväestöltä suurempaa yhteenkuuluvuutta ja yhteisöä yhdistävää auktoriteettia, mutta haasteet ovat tiedossa kuten seuraava haastateltava ilmaisee:

”Kyllä minä pelkään, ja syy miksi haluaisin oman perheeni pois, on että olen ihan varma, että jossain vaiheessa tapahtuu jotain. Jossain vaiheessa tapahtuu jotain, ja sitten kun se jotain tapahtuu, ja mitä se ikinä onkaan, niin se on näytön paikka onko yhteisöstä mihinkään – voi olla että on, voi olla ettei, ei ole yhteistä johtajaa.”

4.5 Islamofobia ja kaksinaismoraali

Tutkimukseen osallistuneet henkilöt katsovat länsimaiden harjoittavan räikeän kaksinaismoralistista politiikkaa suhteessaan ”muslimeihin” kaikilla tulkinnan tasoilla paikallisesta globaaliin. Lännessä dominoiva keskustelu esittää islamin pääosin uhkien muodossa ja selittävänä tekijänä terrorismille. Termiä terrorismi käytetään pääasiassa ainoastaan silloin kun väkivaltaa käyttävä osapuoli on muslimi. Tämän kaltainen asetelma on vahvasti läsnä haastateltavien mielestä myös viranomaisten suhteessa, joka koskee osallistumista aseellisiin konflikteihin. Kahden haastateltavan kohdalla näkemykset esiintyvät seuraavassa muodossa:

"(Jos) menen Turkkiin kahville, se on vaarallisempaa kuin että joku menee Israeliin (joukkoihin) sotimaan, se on saanut ihan naurettavat mittasuhteet".

"Jos olisin ollut Ukrainassa tai jossain muualla niin olisin nyt sankari – nyt on sankaritarinoita Jussista maalta ja Matista joka lähti taistelemaan".

Haastateltavien näkemyksen mukaan julkisen sanan suhde etenkin Irakissa ja Syyriassa toimiviin aseellisiin ryhmittymiin näyttäytyy erityisen ongelmallisena. Kahden haastateltavan mukaan:

"Muun muassa peshmerga-naistaistelijoiden kohdalla puhutaan rohkeudesta, ja maalataan sankarikuvia, mutta jos niqabissa oleva nainen esitettäisiin aseellisessa kontekstissa, hänet nähtäisi pahana ja hirviömäisenä."

"On paljon ihmisiä, jotka sotii esimerkiksi Isistä vastaan, joita ihannoidaan. Se moottoripyöräjengi, siitä uutisoitiin positiivisesti varmaan monta kuukautta, Saksasta joka lähti sotii Isistä vastaan, niin ne sai kunnon publicity, niistä puhuttiin että "ne lähti sinne sankarit", ja samoin kurdeista nyt kun kurdit lähti (sotimaan) niin ne tekee hyvää työtä."

Muiden ideologioiden tuottama terrorismi synnyttää haastateltavien mukaan Suomessa analyttistä julkista keskustelua, sen sijaan muslimien motiiveista, toimijoiden taustoista ja toiminnan logiikasta vaietaan. Erityisen korostuneesti tämä jännite näyttäytyy aineistossa, joka koskee itsemurhapommittajia. Monet kokevat, että ilmiötä koskeva keskustelu on tyystin mahdotonta:

"Toinen tabu on nämä henkilöt, jotka tekevät itsemurhaiskuja, niin heitä ei saa ymmärtää ollenkaan, heistä ei saa sanoa mitään positiivista, ei edes koittaa ymmärtää. Se on heti silleen, että pitää täysin tuomita, ei saa puhuaakaan asiasta. Sitä halutaan pitää pahana. Mutta sitten taas jos on toinen henkilö (ei-muslimi) joka tekee jotain, niin siitä puhutaan, että oli mielisairas ja että tyttöystävä jätti, se jäi kodittomaksi, sillä oli masennusta. Mutta tässä yhteydessä ei saa ymmärtää."

Syvin turhautuminen haastateltavien käsityksissä kiinnittyy länsivaltojen harjoittamaan terrorismin torjunnan nimissä tapahtuvaan sotilaalliseen ja ennaltaehkäisevään toimintaan. Maailmassa valitsee useiden haastateltavien mukaan käsitys valikoivasta inhimillisyydestä. Elämän koskemattomuus ja ihmisarvo koskevat vain osaa ihmiskunnan jäsenistä, he ilmaisevat. Terrorismin vastaisen toiminnan katsotaan tuottavan tuhansia siviiliuhreja ja vakavia ihmisoikeusrikkomuksia, joista kukaan Länessä ei tunnu joutuvan vastuuseen. Terrorismin vastaisesta toiminnasta puhuessaan eräs haastateltavista katsoo, että lännen geopolitiikassa terrorismin vastaiset operaatiot toimivat *"sumuverhona, jonka varjossa voi toimia ilman eettistä ohjenuoraa"*. Guantanamoan vankila vakavine ihmisoikeusloukkauksineen nähdään yhtenä selkeänä esimerkkinä ja symbolina Lännen toiminnasta.

Erään haastateltavan mielestä pelkkä pyrkimyskin astua julkisuuteen aukaisemaan näitä epäkohtia tulkitaan terrorismin tukemiseksi;

Selective humanity (valikoiva ihmisarvo) se on alistavaa. Mutta pelottaa tuoda tällaisia aspekkeja esille, katsotaan että oikeuttaa sitä (siviileihin kohdistuneita iskuja), vaikkei siitä tietenkään ole kyse. Se on törkeää, että suhtaudutaan niin. Se on tapa hiljentää kritiikki. Samoin keskustelu uhriutumista – sekin on retorinen keino, ettei saa puhua muslimien kohtaamasta sorrosta, koska silloin se on sellaista "uhriutumispuhetta". Ei saisi puhua tekopyhyydestä, eikä saisi puhua muslimien kohtaamasta syrjinnästä. Ja eri puolilla Eurooppaa on ihan samanlaisia reaktiota muslimien kritiikkiin. Joko että "oikeuttaa terrorismia", "ei tuomitse väkival-

taa”, tai ”käyttää rasismikorttia”. Sen läpi ei ole niin hankala nähdä, tai sitten ihmiset eivät vain itse ymmärrä toistavansa mantroja. Poliitikot tekee sitä ja sitten myös arkielämässä kuuluu ihan samoja argumentteja.

Haastatteluissa toistuivat myös näkemykset, joiden mukaan epäoikeudenmukainen ja uhkakuvien sanelema katsantokanta muslimeja kohtaan kaventaa mahdollisuuksia humanitääriin islamilaiseen avustustyöhön. Haastatteluissa toistui näkemys, jonka mukaan muslimien avustusjärjestöt rinnastetaan länsimaissa helposti terrorismiin niiden toimiessa muslimimailman kriisialueilla – oli kyse sitten Palestiinasta, Somaliasta, Afganistanista tai Syyriasta ja Irakista. Jos haluaa avustaa joutumatta ongelmiin, on toimittava Punaisen Ristin, Kirkon Ulkomaanavun tai vastaavanlaisten ryhmien kautta, eräs haastateltavista katsoo.

Samankaltainen asetelma koskee taloudellisen tuen tarjoamista konfliktialueilla toimiville järjestöille:

Nykyään ei voi auttaa ketään. Jos joku (ryhmä) tekee hyvää työtä, ja (sitä) haluaisi tukea, niin ihmiset pelkäävät, että yhdistetään terrorismiin. Siis selkeästi islamilaista profiilia ei voi tukea. Muuten voi tukea vaikka kuinka militantteja liikkeitä, jos ovat sekulaareja. Esimerkiksi kurdi-taistelijoiden avoin tukeminen ei tuota mitään ongelmaa, tai aseellisten järjestöjen, jos eivät profiloitu uskonnollisesti.

Puhuessaan ongelmien arkisemmasta paikallistasosta tutkimukseen osallistuneet jakavat käsityksen, jonka mukaan yksinomaan voimakas identifioituminen islamiin ja uskonnon ympärille rakentunut julkinen profiili saattavat aiheuttaa ongelmia viranomaisten kanssa. Samalla suomalainen yhteiskunta, kuten länsi ylipäänsä, suhtautuvat tyystin eri lailla ideologispe-rustaiseen väkivaltaan sikäli, kun kyse ei ole muslimien toiminnasta.

Kaksinaismoraali on haastateltavien mukaan vahvasti läsnä suomalaisen yhteiskunnan suhteessa järjestäytyneeseen rasismiin ja äärioikeiston tuottamiin turvallisuusuhkiin. Niitä kohtaan sietokyky on suuri, haastateltavista moni haluaa viestiä.

Noiden rasististen toimijoiden väkivaltaista toimintaa ei oteta tosissaan. Jos muslimi olisi polttopullojen kanssa esimerkiksi vanhustenkotien ulkopuolella, se saisi aikamoista huomiota. Ja sitten jos sama asia tapahtuisi, vaikka viikon aikana monta kertaa ja sitten vielä joku imaami sanoisi että hän on sankari, siinähän vasta olisi soppa (naurua). Se on vain osa sitä samaa kaksinaismoraalia. Itse henkilökohtaisesti minua ei kauheasti enää kiinnosta, mutta nuoremmat, tiedän että nuorempana (liikuttaa) paljon enemmän. Henkilö joka on syntynyt Suomessa ja näkee itsensä suomalaisena, niin se voi olla aika paha paikka. Silloinhan tulee just se sellainen shokki. Tai käännyttäisillä (...) kun on yhtäkkiä ulkopuolinen

Toisen haastateltavan mukaan Suomen muslimiväestö on osoittanut maltillisuutensa, sillä vastareaktioihin ei ole ryhdytty:

Kun katsoo jotain Rajat kiinni-porukkaa, se on ihan käsittämätöntä. Ja perussuomalaisten asema on merkittävä, ne voi sanoa ihan mitä vaan, eikä siihen puututa, kun ei haluta astua esivallan varpaille. On hienoa, jos vertaa Jenkkeihin, jossa on tappeluja joka ikinen päivä, ja kun taas ajattelee Halla-ahon lietsontaa, niin täällä (muslimit) ei sorru ylilyönteihin.

Kaksinaismoralismi on läsnä myös yhteiskunnan suhteessa muun kaltaisiin väkivaltaisen radikalismiin muotoihin. Kouluampujat nähdään lähes rutiininomaisesti ”yksinäisinä susina” ja heidän toimintansa motiivit kytketään henkilöhistoriaan ja niitä psykologisoidaan. Kouluampujat, kuten Pekka-Eric Auvinen ovat esimerkki erälle haastateltavista: *”Auvinen painotti manifestissaan, ettei halunnut, että hänet käsitettäisiin yksittäisenä kahelina”.*

Haastateltavista osa peräänkuulutti perusteellista keskustelua Suomen poliittisista liittoumista ja toimista muualla maailmassa. Etenkin terrorismirikostutkintaan joutuneet haastateltavat korostivat, että ulkopoliitikassaan rauhanomaiset maat kuten Ruotsi ja Suomi eivät ole jihadistisen toiminnan kohdemaita. Silti viranomaiset pitävät terrorismirikostutkintaan joutuneita vähintäänkin potentiaalisena turvallisuushkana kotimaassaan.

Yksi syy miksi Suomen ja Ruotsin kaltaisiin maihin ei ole tähän mennessä kohdistunut hyökäyksiä on se, että nämä maat ovat pysytelleet pois aggressiivisesta ja sortavasta ulko- kuin myös sisäpolitiikasta. Jos katsoo empiiristä näyttöä, esim. Lontoon 2005 tai 9/11 iskuja, ne oikeutettiin juuri ulkopoliitikalla. Poliitikot ja viranomaiset ovat itse tuoneet esille sen että Irakin sota radikalisoi nuoria muslimeja (...) Suomen viranomaistoiminta seuraa tasaisesti Jenkien ja Brittien jalanjälkiä ja on parin vuoden sisällä aiheuttanut todella vakavia seurauksia niin yksilöiden kuin yhteisön yleiselle hyvinvoinnille.

Eräs terrorismirikoksesta epäilty katsoi, että Suomen ulkopoliittisen roolin jyrkempi muutos voi tuottaa uudenlaisia reaktioita muslimiväestön parissa. Keskustelussa, joka koski suomalaisten toimintaa Afganistanin ISAF-joukoissa hän ilmaisi:

”Suomessa ei ole ollut ongelmia, mutta nyt Suomi tunkee itsensä isompaan kuvioon, ja sitten kun Suomi on työntänyt nenänsä asioihin joihin ei pitäisi, sittenhän Suomessa on kiva asua”.

4.6 Liikkuvuus Syyrian konfliktialueelle

Kesäkuussa 2014 Abu Bakr al-Baghdadin noustua Isisin johtoon ja julistettua islamilaisen kalifaatin perustetuksi järjestö saavutti nopeasti kasvavaa kannatusta myös Suomessa, mikä käy selkeästi ilmi etenkin verkkosivustossamme. Isisin äärimmäisen raa’at toimintatavat eivät olleet vielä tässä vaiheessa laajemmassa tiedossa. Entistä avoimempi ja lisääntyvä väkivalta Syyrian hallintoa vastustavia oppositioryhmiä vastaan syksystä 2013 alkaen nousi kansainväliseen tietoisuuteen. Monet aktiiviset keskustelijat tätä tutkimusta varten seuraamilamme sosiaalisen median sivustoilla katsoivat, että Isisillä oli potentiaalia kaataa Assad ja luoda alueelle uusi järjestelmä. Suomalaismuslimien keskustelupalstalla (elokuussa 2014) kirjoittelun sävy oli pääosin myötämielinen Isisiä kohtaan, tosin kritiikki kiinnittyi siihen miksi Isis keskittyi ensisijaisesti territorionsa laajentamiseen, ei niinkään valtion, sen hallinnon ja islamilaisen yhteiskunnan rakentamiseen. Nämä kaksi teemaa ohjasivat verkkokeskustelua.

Vaikka dawla (valtio, toisin sanoen Isis) selvästikin rikkoo taistellessaan joitain sääntöjä, niin meidän ei silti pidä kritisoida heidän ”sisäpolitiikkaansa”. Siellä on sharia ja ainakin vielä tässä vaiheessa asukkaille saadaan toimitettua apua. On pienempi paha tukea niitä jotka taistelevat Allahin tiellä ja tekevät jotain pahaa, kuin tukea kafiireiden massatuhojoukkoja, jotka tekevät vain ja ainoastaan pahaa.

Isisin sotilaallinen menestys tuotti kasvavaa kansainvälistä näkyvyyttä mikä puolestaan edesauttoi jihadismille myötämielisten henkilöiden mobilisoimista Euroopasta käsin Syyriaan. Valtionrakennusprojekti vetosi myös entistä laajempaan kannattajaryhmään, monien länsieurooppalaisten perheellisten pyrkiessä konfliktialueelle kesän 2014 jälkeen. Vuosi 2014 edustaakin tilastollista ”piikkiä” Suomesta Syyriaan suuntautuvassa liikkuvuudessa. Kalifaatin perustaminen vetosi myös sellaisiin henkilöihin, joita motivoi pikemminkin ”islamilaisen valtion” rakentaminen ja asuminen ”sharian perusteella hallinoidussa yhteiskunnassa” kuin aseelliseen toimintaan osallistuminen.⁷⁶ Tätä tutkimusta varten hankittujen aineistojen valossa jää

⁷⁶ Zelin, Aaron (2015) New Zealand’s jihadists, New Zealand International Review, April, 2015.

epäselväksi, missä määrin Isisiin liittyneet henkilöt saattoivat vaikuttaa omaan rooliinsa konfliktialueella.

Isisin propagandatilaisuudessa vuoden 2013 lopulla läsnä ollut suomalainen henkilö kertoi verkkosivulla päättäneensä matkustaa Syyriaan voidakseen ”*perustaa uudelleen kalifaatin alueelle*”. Syyriaan hän oli matkustanut jo vuonna 2012. Tämä tapaus viittaa siihen, että jotkut henkilöt jatkavat radikalisoitumisprosessiaan jihadistiryhmään liittytyäänkin. Jotkut konfliktialueelle matkustaneet sisäistävät tietyin ryhmän tavoitteet ja rakentavat omaa maailmankuvaansa. Tähän vaikuttaa luonnollisesti ryhmien tarjoama ideologinen koulutus sekä kanssakäyminen ryhmiin samaistuneiden henkilöiden kanssa. Ryhmiin integroituneet henkilöt siten uudelleentulkitsevat ja muokkaavat henkilökohtaisia tarinoitaan, jotka koskevat motiiveja lähteä alueelle. Kyseinen henkilö matkusti konfliktialueelle ja päätti liittyä ryhmään, jonka tavoitteisiin ei lukeutunut ensisijaisesti kalifaatin perustaminen. Liittyttyään Isisiin hän näyttää kuitenkin omaksuneen ryhmän tavoitteen ja harmonisoi henkilökohtaisen kertomuksensa Isisin ideologiaan. Motiivien uudelleentulkinta vallitsevan elämäntilanteen valossa ei kuitenkaan poissulje mahdollista radikalisoitumista ennen konfliktialueelle lähtöä. Kyseinen henkilö olikin jakanut al-Qaidan propagandaa sosiaalisessa mediassa jo ennen konfliktialueelle matkustamista.

Isisin riveihin syksyllä 2014 liittynyt vierastaistelija totesi loppuvuodesta 2015 verkkosivullaan ”*eduskuntatalon ja siniristilipun kaltaisten epäjumaluuksien jääneen hänen taakseen*”, ja ”*Islamilaisen valtion olevan nyt hänen kotimaansa*”. Aiemmin samana vuonna hän kommentoi muuttaneensa alueelle voidakseen ”harjoittaa islamia”.

Haastatteluaineiston perusteella päätös lähteä Syyrian konfliktialueelle syntyy korostuneesti etenkin velvollisuudesta osallistua ihmisten puolustamiseen, joita kohtaan koetaan uskonnollisen identifioitumisen tasolla voimakasta sukulaisuussuhdetta. Syyrian rintamalle lähtijöiden motivoituminen, kuten lähestulkoon poikkeuksetta yhteiskunnallista muutosta tai vallankumouksellista liikettä kannattavien parissa syntyy harvoin viehtymyksestä väkivaltaan, pikemminkin heitä ajaa eteenpäin voimakas eettinen velvollisuus toimia maailmaan muuttamiseksi.

Syyria näyttäytyykin osana globaalia toiminnan kenttää. Erään haastateltavan mukaan ”*sortoa näkyy kaikkialla ja monessa eri muodossa*”, ja ”*tämän vuoksi vastarintaa tulee myös harjoittaa monessa eri muodossa*”. Eräälle toiselle tutkimukseen osallistuneelle kyse on taistelusta ”*oman ja muiden vapauden ja oikeuksien puolesta*”.

Monet Suomesta käsin konfliktialueen jihadistiseen toimintaan osallistuneet henkilöt ovatkin jakaneet tietoverkossa Syyrian humanitaariseen tilanteeseen ja Bashar al-Assadin hallinnon harjoittamaan väkivaltaan liittyvää materiaalia. Eräs henkilö, joka päätyi Isisiin osallistuttuaan ensin Jabhat al-Nusran toimintaan, jakoi omalla sosiaalisen median tilillään kaksi YouTubevideota, jotka korostivat Syyrian humanitaarista katastrofia sekä siviilien kokemaa avun tarvetta vain viikkoja ennen kuin hän matkusti alueelle vuoden 2012 loppupuolella. Samankaltainen asetelma oli läsnä myös seuraavan keskustelupalstalle osallistuneen henkilön käsityksissä. Syyskuussa 2012 julkaistu kirjoitus satoi selkeästi yhteen ”*todellisten, Jumalan tiellä taistelevien muslimien*” kokeman vainon ja Syyrian humanitäärisen katastrofin:

Bismillah alhamdolillah.

On erittäin hienoa, jos myöskin Suomesta on lähdetty Syyriaan (tai mihin tahansa muualle) auttamaan sorrettuja muslimiveljiä / -siskoja. Tätä ei tulisi peitellä tai häpeillä, kuten ehkä eräät länsimaalaistuneet muslimit saattavat tehdä. Olkaa tyytyväisiä ja rukoilkaa heidän puolestaan ja kaikkien muslimien, jotka taistelevat Jumalan tiellä, haluten nostaa Jumalan sanan korkeimmaksi.

Kuten tutkimuksen taustoittavassa osiossa totesimme, Syyrian konfliktiin kytkeytyi myös vahvasti latautunutta eskatologista symboliikkaa. Aineistossamme onkin joitain viitteitä, että tämän kaltainen retoriikka sai vastakaikua myös Suomessa. Eräs ensimmäisten joukossa Syyriaan matkustaneista naisista oli lähtenyt matkaan miehensä seurassa vuonna 2012. Hän mainitsi keskusteluforumilla saapuneensa Syyriaan kesällä 2014, jolloin hän oli jo lausunut uskollisuudenvälansä Isisille. Hänen aikeenaan oli osallistua miehensä kanssa ”*jihadiin maassa, jonne profeetta kehotti heitä menemään.*”

Elokuussa 2014 tämä kantasuomalaiseksi itsensä esittelevä naispuolinen henkilö kuvasi Syyriasta käsin Isisin humanitääristä toimintaa (mm. köyhäinapua, elintarvikeohjelmaa ja vaateapua). Lopulta hän mainitsi:

”Dawlan (valtion) tavoitteena on saada maailma alistumaan Allahin tahtoon ja lakeihin. Eli jatkamme kunnes islam on levinnyt koko maailman jokaiseen nurkkaan bi ithnillah (Jumalan luvalla)”

On luonnollisesti mahdollista, että kyseiset henkilöt uudelleentulkitsevat lähtöönsä liittyneitä motiiveja senhetkisten elämäntilanteensa perusteella. Naisen tapauksessa on esimerkiksi mahdotonta sanoa kuinka tarkasti hänen näkemyksensä kuvaa kesällä 2013 menehtyneen aviomiehen motiiveja. Ryhmä, johon pariskunta liittyi ennen Isisin osallistumista konfliktiin, oli yksi merkittävimmistä Iso-Britanniasta, Tanskasta ja Ruotsista saapuneita vierastaistelijoita värvänneistä tahoista aina kevääseen 2013 saakka.

4.7 Verkostoituminen

Maissa, joissa jihadismilla on pisimmät historialliset juuret sekä laajin kannattajakunta, radikalisoituminen tapahtuu tavallisesti kotimaassa toimivien samankaltaisen ideologian ja maailmankatsomuksen jakavien pienryhmien puitteissa. Usein myös ystävyys, sukulaisuus ja etnisuusperustaiset sosiaaliset verkostot myötävaikuttavat jihadistiseen liikehdintään mobilisointumiseen.

Eurooppalaisten vierastaistelijoiden taustalla on usein ystävyteen perustuvia sidoksia jihadismin kannattajiin. Useissa tapauksissa henkilöt radikalisoituvat ja mobilisoituvat yhdessä tai he kuuluvat pienryhmiin, joihin aiemmin lähteneet henkilöt kohdistavat rekrytointitoimintaa ulkomailta käsin.⁷⁷ Aiemmin lähteneet saattavat myöskin tarjota materiaalista ja tiedollista apua lähtemistä harkitsevien tuttaviansa parissa, ja helpottaa hakeutumista tietyn jihadistiryhmän piiriin. Sosiaalisten sidosten ja ryhmädynamiikan ulottuvuutta ei ole aiemmin tutkittu Suomen viitekehityksessä, tai liioin maissa, joissa jihadistinen yhteisö on pieni ja liikehdintä vähäistä.

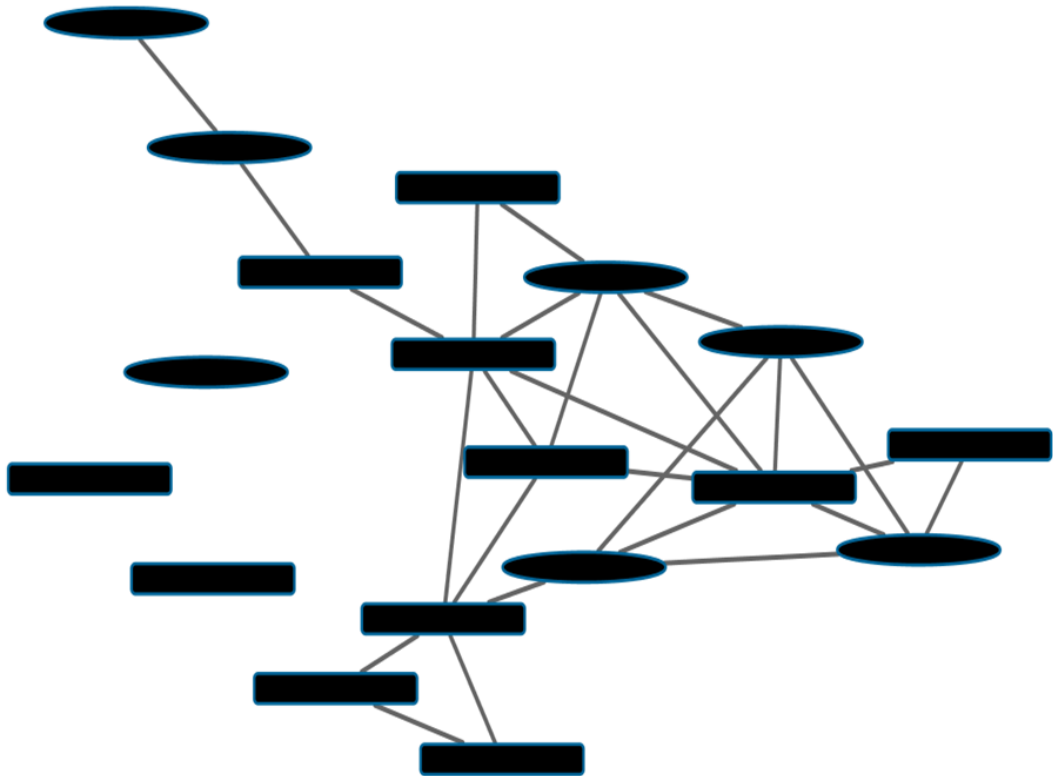
Jihadistista liikehdintää pidettiin ennen Syyrian sisällissotaa vähäisenä yksilötason ilmiönä Suomessa.⁷⁸ Maassamme ei esimerkiksi toiminut Syyriaan suuntautuvan liikkuvuuden alkuvaiheessa kehittyneitä organisaatioita tai radikaaleja verkostoja. Jihadistinen liikehdintä onkin kehittynyt Suomessa ryhmätason toiminnaksi enimmäkseen konfliktialueelle kohdistuneen vierastaistelijamobilisaation aikana, sekä osaltaan sen johdosta, ei niinkään ennen konfliktin syttymistä. Syyriaan siirtyneet toimivat siis sillanrakentajina Suomen suuntaan ja loivat siten jihadistisen liikehdintän verkostot vasta aivan viime vuosina.

⁷⁷ Sageman, Marc (2008) *Leaderless Jihad: Terror Networks in the Twenty-First Century*, Philadelphia: Pennsylvania University Press; Atran, Scott (2008) *Who Becomes a Terrorist Today*, *Perspectives on Terrorism* 2:5

⁷⁸ ”Väkivaltainen ekstremismi Suomessa – tilannekatsaus 2/2013,” Sisäministeriö.

Syyrian konfliktia edeltävät sosiaaliset verkostot tulevat ilmi selkeästi, kun tarkastellaan, kuka lopulta päätyi konfliktialueelle. Tässä tutkimuksessa identifioimme kahdeksantoista jihadistiryhmään liittyneitä henkilöä, joista viisitoista on verkostoitunut enemmän tai vähemmän tiiviisti keskenään oheisen kaavion osoittamalla tavalla.

Jihadistiryhmiin liittyneiden henkilöiden muodostama sosiaalinen verkosto Suomessa (suorakulmiot kuvaavat miespuolisia henkilöitä ja ellipsit naisia)

Kaavio kuvaa ainoastaan niiden Suomesta käsin jihadistiryhmiin liittyneiden henkilöiden keskinäisiä suhteita, jotka onnistuimme identifioimaan tätä tutkimusta varten. Kaavio sivuuttaa siten henkilöiden muun suhdeverkoston. Se ei myöskään esitä sellaisia verkostoihin kuuluvia henkilöitä, joiden kohdalla konfliktialueelle matkustaminen sekä jihadistiryhmiin liittyminen on epävarmaa. On lisäksi hyvin todennäköistä, että kaikkia samoihin sosiaalisiin verkostoihin kuuluvia ja jihadistisiin liikkeisiin osallistuneita henkilöitä ei ole tunnistettu tässä tutkimuksessa. Esimerkiksi vierastaistelijoihin liittyvä ja julkisuuteen vuotanut Isisin arkistomateriaali paljastaa, että kaaviossa esitettyyn sosiaaliseen verkostoon kuuluu vähintään kaksi henkilöä, joita ei mitä ilmeisimmin ole pystytty identifioimaan tässä tutkimushankkeessa.⁷⁹

Mitä kaaviosta voidaan lopulta lukea? On luonnollisesti mahdotonta arvioida tyhjentävästi mitkä suhteista ovat merkittävimpiä radikalisoitumisen ja mobilisoitumisen kannalta. Kaavio kuitenkin havainnollistaa, että kyseiset henkilöt ovat tuottaneet useita osittain päällekkäisiä pienryhmiä, jotka ovat suurella todennäköisyydellä keskeisesti vaikuttaneet mobilisaation

⁷⁹ Lista suomalaisia nimiä on julkaistu Sara Rigatellin sanomalehtiartikkelissa, "Isisin vuodetulla jäsenlistalla on ainakin viisi suomalaistaistelijaa," YLE, 23.3.2016.

kehitykseen. Pienryhmiin lukeutuu muun muassa neljä avioparia, joista vähintään kolme on matkustanut alueelle samanaikaisesti. Lisäksi kaavion henkilöihin kuuluu yksi veljespari, yksi sisarpari, ja yksi pari serkuksia, jotka ovat matkustaneet alueelle eri aikoihin. Loput kaavion kuvaamista suhteista ovat ystävyys-suhteita.

Ennalta olemassa olevilla sosiaalisilla suhteilla, etenkin kahden ja kolmen hengen pienryhmillä, vaikuttaisi siis olevan keskeinen merkitys mobilisaation kannalta. Mobilisoitumisen mekanismit voivat olla kuitenkin monenlaisia; jotkut, erityisesti avioparit, joskus myös ystäväparit, lähtevät matkaan samanaikaisesti. Joissain tapauksissa aiemmin lähtenyt saattaa toimia kannustimena lähtöä harkitseville lähimpiin jäsenille. Jotkut lähtijät rohkaisevat tai jopa rekrytoivat heitä. Tämän kaltaista toimintaa ei tässä tutkimuksessa pystytty kiistatta todentamaan, vaikkakin taulukon henkilöt antavat siitä epäsuoria viestejä. Kuvatuista henkilöistä useat ovat sukulaisia keskenään. Kolmessa tapauksessa konfliktialueelle matkustanut henkilö on seurannut sinne jo aiemmin matkustanutta sukulaistaan, joskaan kaikissa tapauksissa ei ole selvää, mikä rooli alueelle aiemmin matkustaneella sukulaisella oli myöhemmin matkustaneiden lähtöprosesseissa. Samankaltainen asetelma on havaittavissa myös ystävyys-suhteiden kohdalla

Syyrian konflikti ja Isisin kansainvälinen näkyvyys ovat tuottaneet uusia sosiaalisia verkostoja Suomessa. Ne voivat syntyä kiinnostuksesta Syyrian konfliktia kohtaan tai vaihtoehtoisesti rakentua jihadistisen ideologian tai yhdistävän maailmakatsomuksen varaan. Myös Supon näkemys tukee tätä asetelmaa: sen mukaan konfliktin aikana, ja suurilta osin konfliktista johdun, Suomeen muodostui ”radikaaleja verkostoja” joiden tarkoitus on tukea jihadistista liikehdintää ulkomailla.⁸⁰

On mahdollista, että verkostot muodostuivat jo aiemmin erityisesti mobilisaation kahden ensimmäisen vuoden aikana (2012–2014), jolloin Syyrian konfliktiin suhtauduttiin myönteisemmin ja siihen osallistumista pohdittiin sosiaalisessa mediassakin avoimemmin. On myös mahdollista, että Isisin nousu on edesauttanut sosiaalisten siteiden ja verkostojen, jopa mobilisoitumisen tukirakenteiden muodostumista Isisin kannattajien keskuudessa. Samalla on todettava, että kyseisen kaltaisten verkostojen identifiointi ja analysointi on mahdotonta vailla pääsyä viranomaisten keräämiin tietoihin.

Haastatteluaineistossamme verkostojen merkitys näyttäytyy hieman erilaisessa muodossa kuin sosiaalisesta mediasta kerätyssä aineistossa. Konfliktialueelle matkustaneet haastateltavat korostivat lähteneensä oma-aloitteisesti ja -toimisesti, joskin matkakuvauksille oli tyypillistä asetelma, joka käy selkeästi ilmi myös verkkoaineistossamme: matkaa edeltävät yhteydet aiemmin lähteneisiin tuttaviiin ja sukulaisiin ja heidän konfliktialueelta välittämänsä uutiset olivat osa lähtöpäätöksen muodostamisprosessia. Matkustaminen konfliktikohteeseen tuntuu luonnollisesti turvallisemmalta osana ryhmää mutta ryhmäytyminen ei välttämättä merkitse sitä, että ryhmä olisi mobilisoitumisen kannalta merkittävä ihmisjoukko – jotkut saattavat harkita lähtöä, ja tavatessaan muita lähtöä harkitsevia päätös vahvistuu.

Lähimpiiriin kuuluvat henkilöt ovat luotettava informaation kanava konfliktialueelta, ja tapahtumiin muodostuu vääjäämättä henkilökohtaisempi ja koskettavampi näkökulmia. Terrorismirikostutkintaan joutunut haastateltava kertoi kokemuksistaan:

”Kaveri lähti sotimaan muslimien puolelle, se vaan lähti ja otti vaimonsa mukaan; totta kai se vaikutti, sain sieltä enemmän tietoa tilanteesta”.

Erään toisen haastateltavan mukaan:

⁸⁰ Supo 2015 -vuosikirja, Suojelupoliisi; Terrorismin uhka-arvio. Suojelupoliisi, 3.11.2015.

”Tuli Syyrian sota, ja sinne rupesi menee porukkaa, törmäsin (henkilöön) joka suunnitteli sinne menoa, ja minulla oli idea miten se toteutettaisiin”.

Kolmas haastateltavista puolestaan kertoi:

Kun palattiin takaisin lomalta, ja välilasku oli Turkissa, niin päätettiin käydä katsomassa mitä veljelle (joka oli Syyriassa) kuuluu. Oltiin siellä alle viikko, siellä nähtiin mikä se tilanne on. Oli vaikuttavaa nähdä omin silmin. Tämä (henkilö) oli ensin Syyrian vapaassa armeijassa. Sen jälkeen oli siirtynyt Katiibat al Muhajiriin – siinä (ryhmässä) olleita ihmisiä on Euroopassa jälkeensä vapautettu syytteistä, koska oli myös lännen tukema ryhmä. (...) Siihen aikaan muslimit olivat yhtä rintamaa, kaikkialta ympäri maailmaa.

Haastatteluaineistosta välittyvä kuva, jonka mukaan konfliktin alkuvaiheessa Suomesta matkustettiin Syyriaan suhteellisen vilkkaasti ja osa tämänkin tutkimuksen kohderyhmästä kävi maassa useita kertoja.

Eräs sittemmin terrorismirikostutkintaan päätyneistä henkilöistä kuvasi tilannetta:

Siihen aikaan imu oli aika kova, ei ollut mitään Isisiä, oli ainoastaan kansa joka kärsi ja oppositio joka taisteli Assadin toimia vastaan, ja siihen imuun lähdettiin”

Lähtöpäätöksiä koskeviin kuvauksiin liittyikin voimakkaasti tunneperäinen, jopa impulsiivinen tarve auttaa ja toimia. Monen kohdalla lähteminen tapahtui fragmentaarisen ja puutteellisen tiedon varassa. Syyrian hallituksen harjoittaman siviileihin kohdistuneen väkivallan eskaloituttua viranomaisten suhtautuminen alueelle matkustamiseen ei ollut suinkaan kielteinen. Tilanne muuttui kuitenkin varsin nopeasti; konfliktin alkuaikojen hallituksenvastainen rintama alkoi rakoilla, ja vastarinnan pirstaloituttua syntyi useita rintamalinjoja. Kamppailuun osallistuneet ryhmittymät alkoivat taistella myös keskenään omista etupiireistään. On myös muistutettava, että sekä EU-maat että Yhdysvallat vastustivat avoimesti Assadia, ja läntisissä valtioiden media- ja poliittisissa väestöissä vallitsi vahvasti oppositiota tukeva asenne.

Etenkin terrorismirikostutkintaan joutuneet haastateltavat korostavat, että konfliktin alkuvaiheessa kukaan ei kieltänyt matkustamista Syyriaan. *”(e)i Suomen laki kiellä sitä, eikä ole kieltänyt missään vaiheessa, (k)yllähän täältä voi lähteä muukalaislegioonaankin”*, eräs terrorismirikostutkintaan joutuneista haastateltavista kertoi. Poliisiviranomaiset eivät informoineet matkaan lähteneitä mahdollisista seurauksista, joita Syyriaan siirtyminen voisi tuottaa. Eräs haastateltavista korosti että viranomaisilla oli tietoa mihin ryhmään hänellä oli suhteita. Vuosi Suomeen paluun jälkeen hänet pidätettiin:

Supo oli silleen, ettei Syyriaan lähtemisessä ole mitään ongelmaa. En ymmärtänyt heidän suunnitelmista tai juonista. Kyseessä on kuitenkin ollut viranomaistaho, miten voi valehdella?

Aineistosta ei käy ilmi missä määrin naiset matkustivat Syyriaan avioituakseen taistelijan kanssa. Haastatteluissa suhtauduttiin kriittisesti eurooppalaisiin naisiin, joiden motiivi matkustaa syntyi taistelijoiden ihannoinnista ja monien mukaan ilmiö oli marginaalinen Suomessa. Terrorismirikostutkintaan joutuneen mielestä:

On tyhmää lähteä sinne koska haluaa miehen, jolla on rynnäkkökivääri. Ja ne siskot haluavat oikean miehen, se on heimopäällikkö, joka saa aina eniten naisia. Mutta se on hirveän ikävää, en usko, että sitä on Suomessa ollut paljon, ei sitä ainakaan kovin paljon, (...), jos on ollut niin ehkä jotain tapauksia, mutta Suomessa ei ole ilmiöksi asti päässyt kehittymään.

Syyrian kriisin monimutkaistuttua ja ristiin vetävien geopoliittisten intressien käytyä yhä ilmeisemmiksi länsivaltojen, Turkin, Venäjän, Saudi-Arabian ja Iranin välillä, osa lähtöä suunnitteleista perääntyi ajatuksistaan matkustaa Syyriaan ja sinne matkustaneet haastateltavat alkoivat pohtia paluuta. Näkemykset konfliktin luonteesta ja sen synnyttämistä tuntemuksista vaihtelevat kuitenkin haastateltavien kesken paljon.

Jihadistien toimintatavat, erityisesti Isisin vangiksi jääneen jordanialaisen lentäjän teloitus polttamalla (alkuvuodesta 2015) sekä muslimien suojeluksessa konfliktialueelle saapuneen toimittajan teloitus syksyllä 2014 lisäsivät Isisin, mutta myös muiden jihadististen liikkeiden vastaisuutta muslimiyhteisöissä niin Suomessa kuin muuallakin mikä ilmenee sekä haastatellu- että verkkomateriaalitamme.

Osa Syyriaan lähteneistä palasi Suomeen tilanteen epämääräisyyden takia, ja osa lopetti matkansa kesken. Moni terrorismirikostutkintaan joutuneista painotti, että aseellisten ryhmien toiminnan olisi tullut keskittyä nimenomaan Syyrian hallinnon kaatamiseen eikä konfliktin levittämiseen myös Euroopan mantereelle.

Osa terrorismirikostutkintaan joutuneista henkilöistä puolestaan koki, etteivät he päässeet kantamaan vastuutaan, koska toiminta muslimien puolustamiseksi ei toteutunut. Erään palaaajan mieltä kansan kärsimys painaa yhä: *”tuntuu pahalta, että tilanne on mennyt mihin se on mennyt, kansa kärsii, tavallinen kansa kärsii, tilanne on tosi hirveä”*.

Vaikka osa haastatelluista suunnitteli matkustamista Syyriaan aikeinaan tarpeen vaatiessa tarttua aseisiin, nämä henkilöt suhtautuivat silti voimakkaan torjuvasti ihmishengen riistämiseen. He kaipasivat selkeästi jäsentyneempiä ja opillisella perustalla tukevasti seisovia kantoja siihen mikä oli islamin oikeusopillisessa mielessä sallittua sodankäyntiä. Selkeiden opillisten kantojen puuttuminen ja taistelukentältä kantautuvat uutiset brutaalista väkivallasta olivat tuottaneet varautuneisuutta suhteessa aseellisten ryhmien toimintaan. Näihin kysymyksiin palataan jihad-käsitettä valottavassa osioissa yksityiskohtaisemmin.

Terrorismirikostutkintaan joutunut haastateltava kertoi:

”Palasin kotiin, koska loppupeleissä taistelussa on sen verran isosta asiasta kyse, on sen verran suuri asia, koska hengen riistäminen on islamissa erittäin vakava asia”.

Toinen haastateltava puolestaan kertoo palanneensa jo ennen kuin Syyria oli ajautunut keskenään taistelevien aseryhmien ajamaan kaaokseen (fitna) ja Isis oli ulottanut iskunsa eurooppalaisiin siviilikohteisiin.

Miten tilanteet kehittyivät? Luulen että Allah, subhanahu wa ta’ala (kunnia ja ylistys hänelle) otti minut pois ennen fitnaa (kaaosta). Silloin kun ystävä taisteli siellä, oli tilanne selvä – oli alawiitit ja heidän liittolaisensa, ja muslimit. Se että käy sissisotaa... Syyriassa on avoimet rintamat – jos sanotaan, että on olemassa oppositio, rintamalinja on selvä. Sissisota on että vastustajan puolelle mennään ja aiheutetaan ongelmia. Sillä ei ole tekemistä sissisodan kanssa, että menee ampumaan bailaavia ihmisiä Pariisissa.

Haastateltaville oli kivuliasta seurata, kuinka sodankäynnin muoto Syyriassa oli muuttunut. Väkivalta kohdistui korostuneesti siviileihin, ja siviilisten uhrien määrät paisuivat. Kehityskulku sai monet haastateltavista suhtautumaan kielteisemmin aseellisten ryhmien toimintaan.

Eräs Syyriaan matkustaneen lähipiiriin kuulunut haastateltava perusteli omaa valintaansa jäädä Suomeen juuri näillä tekijöillä:

Miten kaikki nuo määritellään, milloin on puolustussota – on monia eri syitä miksen itse ole lähtenyt, yksi tärkeimmistä on epävarmuus, (kun kyse on) niin suuresta asiasta kuin ihmisten hengistä ja ihmisten hengen riistosta. Se on niin harmaasävyinen aihealue, on vaikeaa saada varmuutta siitä asiasta, myös se että on tosi isoja turn offeja, kuten että monen ryhmittymän kannattaja tai (ryhmien) julkisessa puheessa avoimesta hyväksytään viattomien siviilien silmittömän tappaminen. If you condone something like that... en halua olla mukana.

Monet katsoivat Isisin toiminnan kääntyneen vähitellen sitä itseään vastaan. Heidän kokemuksissaan on läsnä näkemys siitä, että Syyriaan matkustaminen konfliktiin osallistumismielessä oli oikeutettua mutta samanaikaisesti he ovat pettyneitä vastarintaliikkeiden kuten Isisin strategioihin ja toimintatapoihin. Jotkut puolestaan katuva matkustamisaikeitaan konfliktikohteeseen syistä, joille ei heidän nykyisen näkemyksen mukaan löydy uskonnollista oikeutusta. Joidenkin kohdalla päällimmäisenä tuloksena on lopulta hämmennys; kuinka muodostaa oma vakaumukseen perustuva kantansa siitä mitä Syyriassa tapahtuu vastarinnan nimissä?

4.8 Sosiaalinen media ja mobilisoituminen

Käyttäjämäärien räjähdysmäisen kasvun myötä erilaiset sosiaalisen median sovellukset tarjosivat globaalille yleisölle lähes reaaliaikaisen mahdollisuuden seurata Syyrian kansannousun kehittymistä sisällissodaksi. Facebook, Twitter ja YouTube välittivät kuvavirtaa Syyrian hallinnon harjoittamasta, äärimmäisen raa’asta väkivallasta.⁸¹ Syyriassa rakentuvan jihadistisen liikehdinnän kuvamateriaali ja propaganda nivoutuivat osaksi tätä videoklippien virtaa. Toisin kuin Isisiä edeltävien jihadistisukupolvien kohdalla konfliktikohteiden kuvamateriaali ja jihadistinen propaganda välitettiin avoimille kaikkien saatavilla oleville sivustoille.

Väkivaltaisuuksiin liittyvästä kuvamateriaalista muodostui propagandan väline niin Syyrian aseellisille ryhmittymille kuin sosiaalisessa mediassa toimiville jihadismin ”cheerleadereille” joiden toimenkuvaan kuului kuvamateriaalin välittäminen ja kommentointi vahvasti ideologisoitulla kuorruksella varustettuna.⁸²

Länsi-Euroopan maiden ohella myös Suomen kohdalla on erittäin todennäköistä, että jihadistisen propagandan laaja saatavuus sosiaalisessa mediassa on toiminut radikalisoitumisprosesseja tukevana tekijänä. Viimekädessä on kuitenkin mahdotonta vastata kysymykseen mobilisoituko joku Suomesta lähteneistä puhtaasti sosiaalisen median välittämän materiaalin ja sen avaamien verkostojen vuoksi. Kansainvälinen tutkimus viittaa siihen, että maissa joissa jihadistinen liikehdintä on laajinta, sosiaalinen media on ainoastaan yksi mobilisaatioväylä muiden joukossa. Sen merkitystä yliarvioidaan helposti muun muassa siitä syystä, että erityisesti Isisin propagandamateriaali on runsasta, huolella tuotettua ja sen visuaalinen kuvaston tarkoitus on puhutella etenkin länsimaissa asuvia nuoria muslimeja.

On tiedossa, että Isis on harjoittanut systemaattista rekrytointityötä sosiaalisessa mediassa. Se on lähestynyt sille myötämielisiä ja jo rintamalla hakeutuneiden lähimpiin kuuluvia henkilöitä. Isis on myös pyrkinyt luomaan ja tukemaan kaikille avoimia yhteisöjä sosiaalisissa medioissa. Kun ryhmän radikalisoituminen on edennyt tarpeeksi pitkälle, jäseniä on pyritty rohkaisemaan ja liittymään toimintaan konfliktialueella tai jopa kannustettu toteuttamaan terrori-iskuja.⁸³ Naisia rekrytoitaessa on usein korostettu sitä, että jihadia voi tukea myös toimimalla

⁸¹ Lynch, Marc, Freelon, Deen ja Aday, Sean (2014) Syria’s Socially Mediated Civil War, USIP Peaceworks 91.

⁸² Neumann, Peter, Maher, Shiraz ja Carter, Joseph (2014) #Greenbirds: Measuring Importance and Influence in Syrian Foreign Fighter Networks, ICSR Insight.

⁸³ Berger, J.M. (2015) Tailored Online Interventions: The Islamic State’s Recruitment Strategy, CTC Sentinel, 8:10

taistelijan puolisona ja että kalifaatti tarvitsee naisia kasvattamaan tulevia jihadistisukupolia.⁸⁴

Suomessa tapahtuvalla toiminnalla on kuitenkin rajoitteita; rekrytoinnin kohteen oleva väestö on lukumäärältään pieni eikä verkkoaineistossa ole merkkejä ainakaan järjestelmällisestä toiminnasta. Suomalaismedioissa on kuitenkin käsitelty ainakin kahta henkilöä, joiden epäillään radikalisoituneen pelkästään internetin välityksellä. Ainakin toisessa tapauksessa Suomesta konfliktialueelle matkustanut ja Isisin riveissä taistellut jihadistit oli tavannut henkilön, jonka kanssa hän lopulta matkusti konfliktialueelle ja liittyi Isisiin. Hän myös korosti itse suoran kontaktin ja sen tuoman luottamuksen tärkeyttä mobilisointiprosessissa. Nämä tapahtumat kuitenkin viittaavat siihen, että sosiaalisen median vertaisryhmien puuttuessa vertaisyhteisöjä etsitään ja luodaan sosiaalisessa mediassa ja siellä tapahtuva kommunikaatio saattaa johtaa lopulta konfliktialueelle matkustamiseen.

On kuitenkin erittäin todennäköistä, että konfliktialueelle matkustaneet ja Isisiin liittyneet henkilöt ovat pyrkineet rohkaisemaan tai jopa rekrytoimaan lähipiirinsä kuuluvia henkilöitä Suomessa sosiaalisen median välityksellä. He ovat todennäköisimmin pyrkineet avustamaan heidän liittymistään konfliktialueella toimiviin jihadistiryhmiin. Tällaisesta toiminnasta on joitakin viitteitä verkkomateriaalissamme. Viimekädessä tämänkin ulottuvuuden tyhjentävä analyysi on mahdotonta, osittain tutkimusmetodologisista syistä ja osittain siksi, että avustajina toimineiden henkilöiden identifiointi on äärimmäisen vaikeaa – sekä tutkijoille että viranomaisille.

4.9 Jihad ja aseellisen toiminnan oikeutus

Aseellisen toiminnan oikeutuksesta puhuessaan haastateltavat punnitsevat kantaansa hyvin monitulkintaiseen jihad⁸⁵-käsitteeseen. Termiin kytkeytyy haastattelujen valossa paitsi pohdiskelua vierastaistelija-ilmioistä, niin samalla teemaa koskevat keskustelut viestivät julkisen keskusteluavaruuden ahtaudesta. Jälleen kerran haastateltavien mielipiteistä paljastuu edellä esitelty asetelma: julkisuus kierrättää väärää tietoa, haastateltavat haluaisivat oikaista sitä mutta julkisuudessa ei ole heidän näkemyksensä mukaan tilaa kriittisille muslimiäänille. Samanaikaisesti he kamppailevat ristiin vetävien islamilaisten keskustelujen synnyttämässä hämmennyksessä. Heidän kertomastaan välittyy myös käsitys siitä, että Suomessa ei ole riittävien oppineita tahoja, jotka pystyisivät luomaan islamin oikeusoppiin kytkeytyviä perustelutuja kantoja. Kuinka muodostaa kirkas ja perusteltu näkemys jihadista on kysymys, josta valitsee laaja erimielisyys.

Tutkimukseen osallistuneet henkilöt tulkitsevat kirjavin tavoin jihadin sisältöä ja sen asemaa islamilaisessa teologiassa. Käsite on haastateltaville kiistatta osa islamin opillista sisältöä mutta mikä sen merkitys aikamme maailmassa on? He tunnistavat, että esimerkiksi hadithien ja Koraanin perusteella on mahdotonta synnyttää yksiselitteistä kantaa käsitteen sisällöstä. Erään konfliktialueelle matkustaneen lähipiiriin kuulunut katsoo profeetta Muhammadin ilmaisemaan kantansa selkeästi: *”älkää toivoko vihollisten kohtaamista sotatantereella”*. Vastavalla kannalla oli myös terrorismirikostutkintaan joutunut haastateltava, joka katsoi: *”jos hen-*

⁸⁴ Naisiin kohdistuvasta rekrytointiviestinnästä, katso esimerkiksi Smith, Elanie ja Saltman, Erin (2015) Till Martyrdom Do Us Part, Institute for Strategic Dialogue, 5/2015.

⁸⁵ Termin taustalla oleva arabiankielen verbijuri j-h-d viittaa mm. kamppailuun ja omakohtaiseen ponnisteluun. Lukuisat muslimioppineet sekä islamin tutkijat katsovat jihadin koostuvan kahdesta tasosta: sisäisestä (spirituaalisesta) ”suuresta jihadista” sekä ”pienestä jihadista” ulkoisesta kamppailusta islamin vihollisia vastaan mikä voi toimia sekä väkivaltaisella että ei väkivaltaisella keinolla. Länsimaissa korostuu usein käsitys jihadista islamilaiseen käsitteistöön kiinnittyvänä ”Pyhänä sotana”, vaikkakin tämä käänös on monessa mielessä kiistanalainen.

kilö menee äärimmäisyyksiin uskonnossa, niin hän ei enää noudata puhdasta islamia". Erään haastateltavan kohdalla puolestaan nousivat esiin lapsuudenkodissa käyty keskustelut politiikasta ja sodista sekä perheen diasporinen historia. Näistä muodostui syy siihen, ettei hän itse ole lähtenyt mukaan aseelliseen toimintaan. Hän katsoi, että hänelle *"on tullut se selkeys, etteivät asiat ole aina ihan mustavalkoisia"*. Eräs haastatelluista puolestaan pohti, ettei tiedä, *"mitä seuraisi, jos aseelliset ryhmät voittaisivat – millainen yhteiskunta luotaisiin ja millainen tulevaisuus siinä olisi."* Toinen haastateltava toi puolestaan ilmi epäilyksensä siitä, ettei hänestä olisi välttämättä ollut taistelutilanteissa minkäänlaista hyötyä.

Jihadia koskevaan pohdiskeluun liittyy edellä esitelty haastateltavien jakama käsitys lännen harjoittamasta kaksinaismoraalista. Moni perusteli kantojaan länsivaltojen aggressiivisella sotilaallisella toiminnalla Afganistanissa, Irakissa sekä Syyriassa. Haastateltavat seuraavat globaalia politiikkaa kritisoiden lännen toimintaa, samalla kuitenkin pohtien vakavasti kuinka heidän tulisi suhtautua muslimitoimijoiden harjoittamaan vastarintaan.

Puhuessaan jihadista globaalilla tasolla ongelman analyysi noudattelee edellä esitettyä tulkinnallista mallia: läntiset yhteiskunnat tekevät tietoista politiikkaa luodessaan muslimeja haajaannuttavan keskusteluavaruuden. Tämä puolestaan johtaa heidän mukaansa tilanteeseen, jossa Isisin kaltaisten toimijoiden harhaopilliset tulkinnat pääsevät julki ja seurauksena jihadista muodostuu demonisoitu termi.

Se että suomalainen yhteiskunta ei keskustele kriittisesti termin sisällöstä tarkoittaa etenkin terrorismirikostutkintaan joutuneiden haastateltavien mukaan sitä, että viranomaiset haluavat tuottaa "heikkoa islamia", "depolitisoitunutta islamia" ja "passiivista islamia". Erään haastateltavan mukaan:

Jihad on semmoinen bogey word. Eikä se myöskään auta että (julkisuudessa) jättää pois sen fyysisen puolen (ja keskittyy vain sisäiseen). Ehdottomasti pitäisi pystyä puhua (aiheesta) – koen että pitäisi pystyä puhumaan siitä kokonaisvaltaisesti. Ja silloin kun rajoittaa sitä, kun ei käydä keskusteluja siitä kokonaisvaltaisesti, niin siitä viedään ne keskustelut, mitä joka tapauksessa tullaan käymään, varjoihin. Ja sitten ei pystytä haastaa, ei pystytä haastamaan tiettyjä ideoita, eikä pystytä tuomaan niitä keskustelupöydälle, sekin on minun mielestä ongelmallista. (...) Totta kai, siitä pitää puhua avoimesti. Koska se minun ymmärrykseni tästä teemasta, jihadista, kun puhutaan ulkoisesta kamppailusta, en minä näe siitä ristiriitoja, esimerkiksi jonkun itsenäisen valtion oikeudessa puolustaa itsensä, tai käydä aseellista taistelua silloin jos on konflikti.

Haastateltavien mukaan turvallisuuspoliittinen tilanne ei salli myöskään jihadia koskevaa muslimiyhteisöjen sisäistä keskustelua. Termistä puhuminen tuo "viranomaiset ovelle" on viesti, joka välittyy haastatteluaineistosta: *"jos aiheesta edes hihkaisee, niin Supo on oven takana"* eräs henkilö Syyriaan matkustaneen lähipiiristä ilmaisee." Jihadia koskevan itsesensuurin koetaan suojelevan yhteisöjä ulkopuolisilta paineilta, mutta tilanteella on negatiivisia seurauksia; jihadin sisältöä, päämääriä, keinoja ja oikeutusta koskevien kantojen muodostamisen kanssa painiskeleva nuori jää lopulta yksin. Samalla haastateltavat tiedostavat, että Koraanin ja hadithien tulkintaa ei pitäisi tehdä omin päin vaan arvioiden ja punniten eri oppineiden kantoja. Kantojen muodostamiseen olisi pystyttävä moniäänisessä ja ristiriitaisessa keskustelussa, mutta yhteisymmärrystä jihadia koskevassa keskustelussa on mahdotonta löytää edes neofundamentalistisesti orientoituneiden sunnalaisten oppineiden kesken. Joidenkin oppineiden pitäessä väkivaltaista jihadia Syyriassa, ei ainoastaan oikeutettuna vaan välttämättömänä, toiset tuomitsevat sen ankarasti. Aseellista toimintaa kritisovia oppineita puolestaan syytetään radikaalimpien toimesta läpensä politisoituneiksi, jotka tuottavat tulkintoja milloin Länttä, milloin arabimaiden hallintoja miellyttääkseen. Tämän kaltaiset opillisia

jännitteitä koskevat pohdiskelut ilmenivät monissa haastatteluissa. Eräs terrorismirikostutkintaan joutuneista katsoi, että Isis käyttää omia opillisia auktoriteettejaan toimintansa legitimoinniksi, mutta ”yksikään oikea uskonoppinut ei tue niitä”. Hän jatkoi:

vain sanomalla sotivansa (Jumalan nimeen), se ei tee siitä totuutta, Isis ovat kuin khawarij (radikaali sunnalaisuuden suuntaus), julistavat takfiria (itseään muslimeina pitävien pakanaksi julistaminen).

Toinen haastateltavista pohdiskelee:

Isis on uskonnollisesti harhassa, se on harhainen sekti, kaikki mikä siihen liittyy. Mitä tulee al-Qaidaan, siinä on monia (toimintatapoja) mitä en koe omakseni, mutta aseellisen puolustuksen ymmärrän, ja kannatan. Mutten näiden ryhmien metodologiaa.

Tähän tutkimukseen osallistuneilla henkilöillä ei esiintynyt puoltavia kantoja aseelliselle toiminnalle läntisiä ”pehmeitä kohteita” vastaan. Tämän kaltaisen aseellisen toiminnan tuomitseminen oli kaikissa haastateltavien ryhmissä yksimielistä. Terrorismirikostutkintaan joutunut haastateltava katsoi:

En tajua mitä tekemistä joillain kahvilassa istuvilla ihmisillä toisessa maassa on sen kanssa mitä Syyriassa tai Irakissa tapahtuu, niin että heidän haavoittaminen ja murhaaminen muuttuu yhtäkkiä hyveeksi.

Samassa yhteydessä hän mainitsi ettei voi ymmärtää, miten ”uskontoa omasta mielestään maailmanlaajuisesti edustava järjestö ottaa siitä ylpeänä vastuun”.

4.10 Viranomaistoiminta

Turvallisuuspoliittinen ilmapiiri, tarkkailu ja muslimiväestöön kollektiivisesti kohdistuneet epäluulot ovat voimistuneet haastateltavien mukaan viime vuosina Suomessa. On ymmärrettävää, että suojelupoliisin tai rikospoliisin seurantaan joutuvan ihmisen näkemykset viranomaisten toiminnasta eivät ole mairittelevia. Tähän tutkimukseen osallistuneet henkilöt näkevät viranomaisten toimivan kehnon asiantuntemuksen varassa ja pitävät toimintaa ylimitoitettuna. Monien mielestä turvallisuuspoliittiset toimenpiteet voivat tuottaa itseään toteuttavia ennusteita; kohdistamalla turvallisuuspoliittisia toimenpiteitä muslimeihin heistä tuotetaan turvallisuusuhkia.

Tämän tutkimuksen osion pyrkimyksenä ei ole arvioida kuinka totuudenmukainen ja perusteltu haastateltavien näkemys viranomaistoiminnasta on vaan pikemminkin pyrkiä ymmärtämään turvallisuuspoliittisen tilanteen tuottamia seurauksia haastateltavien kokemuksessa. Mitä turvallisuusviranomaisten katseen ja valvonnan kohdentuminen tarkoittaa haastateltavien heidän taustayhteisöjen ja viranomaisten välisten suhteiden kannalta? Millaisia jännitteitä terrorismin torjunta tuottaa yhteisöjen sisälle?

Turvallisuuspoliittisen huomion lisääntyä viranomaiset ovat osoittaneet haastateltujen mielestä pyrkimyksiä valvoa ja ohjata kaikenlaista islamin nimissä tapahtuvaa uskonnollista toimintaa samalla kun resursseja on ohjattu terrorismin torjuntaan ja ennaltaehkäisevään työhön. Eräs Syyriaan matkustaneen lähipiiriin kuuluva henkilö arvioi tilannetta seuraavasti:

Nyt ei pysty tekee mitään normaalia toimintaa ilman, että viranomaiset kiinnostuvat – muistuttaa pelottavan paljon natsisaksan ilmapiiriä, kun kaikki toiminta leimataan ja on eri ehtoja joillekin.

Suojelupoliisi on kutsunut lähestulkoon jokaista tähän tutkimukseen osallistunutta henkilöä keskusteluihin kanssaan. Haastateltavien parissa vallitseekin näkemys, jonka mukaan väkivaltaista ekstremismiä ennaltaehkäisevä työ on suunnattu erityisesti muslimiväestöön, vaikka väkivaltainen radikalisoituminen on huomattavasti laajempi ilmiö aikamme Suomessa. Osa suhtautuu tilanteeseen huvittuneena ja osaa se ahdistaa. Ennaltaehkäisevästä työstä on muotoutunut heidän mukaansa avainsana ja markkinoille on tullut viranomaisten suojelemaan asenteen vuoksi monenlaisia järjestötason toimijoita.

Etenkin henkilöt, joiden lähipiiriin kuuluu Syyriaan matkustaneita, ovat saaneet runsaasti yhteydenottoja eri viranomaisilta. Moni on kokenut viranomaisyhteistyön velvollisuudekseen, koska kieltäytymisen seuraukset voisivat olla haitallisia.

Viranomaistoimintaa koskeva kritiikki keskittyy haastateltavien parissa seuraaviin seitsemään teemaan:

- Viranomaisten on mahdotonta hahmottaa matkojen humanitäärisiä motiiveja. Ilmiötä tarkastellaan ainoastaan Isisin ja radikalisoitumisen näkökulmasta.
- Ennaltaehkäisevä työ pyrkii seulomaan potentiaalisia terroristeja, pikemminkin kuin ymmärtämään Syyrian matkanneiden näkökulmaa, ja hakemaan rakentavia ratkaisuja.
- Toimintatavat ovat kömpelöitä (esimerkiksi järjestöissä vierailaan poliisin virkasussa), tilaisuuksiin ilmestytään ilmoittamatta.
- Viranomaistoimet tuottavat muslimiyhteisöjä ahdistavia vallankäytön muotoja. Toiminnan varjolla voidaan suunnata rahoitusta, marginalisoida tiettyjä tahoja ja voimistaa toisia.
- Yksilö asetetaan velvolliseksi osoittamaan jatkuvasti lojaalisuutensa ja yhteistyöhalukkuutensa viranomaisten suuntaan.
- Eri viranomaistoimijatahot hahmottavat ennaltaehkäisevän työn eri tavoin. Toisaalla korostuu turvallisuus ja tiedustelu (Supo), toisaalla luottamuksellinen yhteistyö (Sisäministeriö). Ristiriitaisuus syö luottamusta viranomaisten tarkoitusperiä kohtaan.
- Viranomaiset vaativat avoimuutta ja tietoja mutta pysyvät samalla hiljaa omista tarkoitusperistään. Erään haastateltavan mukaan: *Tuntuu että kyse on pelottelusta tai syyllistämistä, jotta tulisi sellainen olo, että minua tarkkaillaan ja samalla, että minun pitäisi alkaa tarkkailemaan ystäviäni – tällainen tuottaa tosi ahdistuneen olon ja samalla rasittaa sosiaalisia suhteita”.*

4.11 Turvallistamisen seurauksia

Turvallisuudesta vastaavien viranomaisten seurantaan joutuminen herätti tutkimukseen osallistuneiden parissa ahdistusta, epäluuloja ja vainoharhaisuutta koskien mm. puhelimen salaustietoa, tietokoneen etähallintaa tai tarkkailua julkisissa tiloissa.

Erään Syyriaan matkustaneen lähipiiriin kuuluvan haastateltavan mukaan:

Aina tuntuu siltä, että saatetaan yhtäkkiä pidättää, kuten (toiselle henkilölle) kävi. En halunnut mennä ulos ollenkaan. Kun olin töissä, pelkäsin koko ajan, että yhtäkkiä KRP tulisi sisälle

ja pidättäisi. Joka kerta kun ovi aukesi ja kuulin miehen äänen, ajattelin että nyt ne tulivat. Sellainen tunne oli koko ajan. Vaikka tiesin, etten ole tehnyt mitään. Pelkäsin, että on tullut skitsofrenia. En uskaltanut mennä ulos. Jos joku mies kävelee kadulla, jos kotini lähellä on autoja parkissa, varsinkin jos on auto, jonka sisällä joku istuu. Eihän kukaan tiedä näistä tunteista, ei niistä voi kellekään puhua. Yksin kantaa sen taakan, jää yksin, eikä saa tukea. Joskus tuntuu, että ne väkisin haluaa ajaa jonkun tekemään jotain, että painostaa ja ahdistelee, kunnes joku muslimi tekee jotain. Silloin saisi lisää valtuuksia ja lisää määrärahoja. Asetetaan joku sellaiseen tilaan, ajetaan.

Pelko viranomaisyhteistyöstä kieltäytymisen negatiivisista seurauksista tuottaa hankalia tilanteita, joissa syntyy velvollisuus punnita lojaalisuuttaan viranomaisia ja taustayhteisöään, jopa ystäväpiiriään kohtaan. Eräs haastateltava kuvasi tilannetta, jossa häntä oli pyydetty välittämään tietoja ystäväpiiristään:

Tarjoavat kahvia ja ruokaa, ja sitten pyytävät kertomaan muista muslimeista. Minullekin kävi niin. Minulta pyydettiin ottamaan selvää yhdestä moskeijasta. Kokeilivat lähteekö mukaan. Osalta on suoraan pyydetty (Supoon) hommiin.

Etenkin rikostutkinnoilla on tutkinnan kohteen välittömiin henkilökohtaisiin sosiaalisiin suhteisiin heijastuvia seurannaisvaikutuksia. Ystävät ja tuttavapiiri, joskus jopa taustayhteisö ottavat turvallisuuspoliittisten seurauksien pelossa etäisyyttä epäiltyyn. Samalla yhteisöjen sisälle syntyy vainoharhaisuutta ja epäluuloisuutta; koskaan ei voi saavuttaa lopullista varmuutta millaisissa suhteissa viranomaisiin kukin jäsenkunnasta on. Eräs haastateltavista katsoo:

Meidän moskeijassa moni pelkää, ja kun oli niitä (pidätyksiä), ovat ottaneet hirveästi etäisyyttä; moni kokee, että meidän moskeijan kohdalla joutuu vaaraan viranomaisten kanssa, jos on ulkoisesti sunna, jos on parta, jos luet islamia tekstuaalisesti.

Turvallisuuspoliittisen toiminnan pyrkimys on lisätä turvallisuuden tunnetta mutta haastateltavat kokevat sen lisäävän jännitteitä ja kaventavan entisestään mahdollisuuksia osallistua julkiseen keskusteluun muslimiyhteisöjen tilasta.

Etenkin moskeijayhteisöjen imaamit joutuvat haastateltavien mukaan toimimaan vahvassa ristipaineessa. Imaamien tilanne puhuttaakin monia tutkimukseen osallistuneista. He kokevat, että on väärin asettaa uskonnollisia auktoriteetteja tilanteeseen, jossa he mahdollisesti menettävät yhteisönsä luottamuksen. Jos imaamiin kohdistuu viranomaisten taholta paineita viestiä nuorten ajatusmaailmasta, nuoret eivät koe pystyvänsä keskustelemaan itseään askarruttavista asioista imaamien kanssa, vaikka imaamin tulisi olla ennen kaikkea yhteisönsä jäsenten tuki ja ohjaaja uskonnollisissa asioissa.

Lisääntynyt tiedustelutyö on tuottanut tilanteen, jossa osa haastateltavista on sopeutunut seurantaan. He pyrkivät jatkamaan arkista elämäänsä huomiosta välittämättä. Monien kohdalla seuranta ja tiedustelu jopa aktivoivat heitä järjestötoiminnassa. Reaktiot tosin vaihtelevat suuresti; joillekin tilanne on muuttunut psyykkisesti kestävämmäksi ja tuottanut halukkuutta muuttaa pois Suomesta.

Minä en uskalla tehdä yhtään mitään. Hakea töitä tai mitään kun en yhtään tiedä mitä ne oikein punoo siellä Supossa. (...) Ilmeisesti seuraavat minua, ovat aina vastassa kun matkustan. Supo soitti voinko tulla juttelemaan. (...) Miksi ne haluavat minulta tällaista tietoa? Pakko muuttaa Suomesta pois kun valmistun, en halua enää asua täällä.

5. YHTEENVETO JA POLITIIKKASUOSITUKSET

Tässä laajaan haastattelu-, havainnointi- ja verkkoaineistoon perustuvassa tutkimuksessa pyrkimyksemme oli selvittää miksi ja miten Syyrian ja Irakin konfliktikenttien ja siellä toimivien järjestöjen – erityisesti Isisin – on onnistunut houkutella toimintansa piiriin Suomesta lähtöisin olevia musliminuria. Aineistomme perustuu konfliktialueelle suuntautuvaan liikkuvuuteen kytköksissä olevien henkilöiden haastatteluihin ja heidän viestintäänsä sosiaalisessa mediassa. Haastateltavat koostuivat alueelle vuosina 2012-2015 matkustaneiden nuorten omaisista, heidän tuttavapiiriinsä kuuluvista henkilöistä, jotka eivät lähteneet konfliktialueelle, Suomessa asuvista jihadististen järjestöjen kannattajista, terrorismirikoksista tutkituista tai pidätetyistä henkilöistä sekä nuorison ja syrjäytymisen parissa toimivista henkilöistä. Verkkoaineistomme kohdentuu ilmiöön kytköksissä olevien henkilöiden viestintään sosiaalisessa mediassa vuodesta 2013 alkaen. Kaikki tutkimukseen osallistuneet henkilöt ovat muslimeja, joskin osa heistä on kääntynyt islamin uskoon vasta aikuisiällä.

Tutkimus koostuu kahdesta osiosta. Ensimmäinen, tutkimusteemaa taustoittava osuus (luku 3) pyrkii selvittämään kuinka ilmiö sijoittuu suhteessa suomalaisten muslimiyhteisöjen järjestäytymisen historiaan aina 1980-1990 lukujen taitteesta alkaen. Tutkimuksen toinen osio (luku 4) keskittyy empiiristen aineistojemme perusteella tehtyyn analyysin vierastaistelijailmiön taustatekijöistä, konfliktikentälle suuntautuvan liikkuvuuden luonteesta ja sieltä takaisin matkustaneiden näkemyksistä Suomeen palattuaan.

Tutkimuksemme on ensimmäinen laatuaan maassamme. Suomessa ei ole jihadistista vierastaistelijailmiötä käsittelevää aiempaa tutkimusta ja vastaava tiedonpuute koskee myös muita konfliktialueelle matkanneita, sieltä palanneita ja heidän elämäntilanteitaan.

Syyrian konfliktialueelle matkustaneiden sosiaalinen profiili osoittautui aineistomme valossa hyvin kirjavaksi. He asuivat ennen konfliktialueelle lähtöään puolilla Suomea, edustavat eri kansallisuuksia ja etnisiä ryhmiä ja joukossa on sekä syntyperäisiä suomalaisia että ulkomaila syntyneitä henkilöitä. Osa heistä on korkeasti koulutettuja, toisten omatessa vain lyhyen koulutustaustan. Myös roolit konfliktikentällä vaihtelivat. Kohderyhmässä oli jihadististen järjestöjen aseelliseen toimintaan osallistuneita, heidän puolisoitaan ja järjestöjen harjoittamaan sosiaalisen ja yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuneita. Osa oli puolestaan hakeutunut konfliktikentällä toimivien islamilaisten avustusjärjestöjen piiriin.

Syrjäytyneisyyttä ja marginalisoitumista on pidetty keskeisenä syynä väkivaltaiseen radikalisoitumiseen, etenkin manner-Euroopan konteksteissa. Suomessa keräämämme aineiston valossa syrjäytyminen ei osoittautunut keskeiseksi taustatekijäksi joka selittäisi tutkittavine motiiveja matkustaa Syyrian konfliktialueelle. Haastateltavien taustoille on tunnusomaista pikemminkin aktiivisuus sekä työelämässä, opinnoissa että kansalaisyhteiskunnassa (etenkin islamilaisissa järjestöissä) kuin yhteiskunnallinen syrjäytyneisyys. Samalla on syytä muistuttaa, että vain noin 0,07% Suomen muslimiväestöstä on hakeutunut Syyrian konfliktialueella toimivien jihadistijärjestöjen pariin, eikä tutkimus ei siis missään nimessä edusta Suomen muslimiväestön ”valtavirran” mielipiteitä muslimien tilasta ja heitä ympäröivistä olosuhteista.

Islam on Suomessa kuten muuallakin läntisessä Euroopassa yhä tiiviimmin kytköksissä globaalissa tilassa tuotettuihin monimuotoisiin ja osin jännitteisiin kulttuurisiin, teologisiin ja poliittisiin virtauksiin. Islamin oppia tulkitaan aikamme Suomessa hyvin kirjavista uskonto- ja koulukuntakohtaisista perspektiiveistä sekä erilaisista kulttuurisista ja kielellisistä perustoista käsin.

Vallitsevassa islamilaisen keskustelun kentässä musliminuorison tilanne muistuttaa suunnitelmista erilaisten uskon auktoriteettien tuottamassa islamilaisen puhunnan kulttuurissa. Osallistuminen kollektiiviseen uskonnon harjoittamiseen sisältää joidenkin tahojen tarjoamien mielipiteiden hyväksymistä ja omaksumista, mutta toisaalta toisten tahojen kieltämistä ja haastamista.

Vuosituhanteen taitteessa osa islamilaisista järjestöistä osoitti pyrkimyksiä tuottaa globaalin aikakauden yhteisöllisyyttä, jossa keskeistä oli paluu uskon peruskysymysten äärelle. Nämä tahot katsoivat islamin paikallisten traditioiden tuottamaa monimuotoisuutta yhä korostetummin muslimiyhteisöä, Ummaa hajauttavana seikkana. Tästä asetelmasta kumpusivat niin sanotut neofundamentalistiset uskontulkinnat ja ne saivat vastakaikua etenkin selkeitä vastauksia hakevilta siirtolaistaustaisten perheiden musliminuorilta, mutta myös valtaväestön parista tulleilta islamiin kääntyneiltä henkilöiltä.

Uskonkäsityksen piirteet ilmaantuivat näkyvämmiin suomalaiseseen julkiseen tilaan jo vuosituhanneen taitteessa. Osa järjestöistä suuntautui lähetystoimintaan, ja rukouspiirien luomiseen, ja samalla neofundamentalistinen aines tuli julki voimakkaammin internetin suomenkielisillä islamilaisilla sivustoilla. Liikkeiden kannattajakunta koostui nuorista siirtolaistaustaisista muslimiteista sekä korkeasti motivoituneista käännynnäisistä. Neofundamentalistinen uskonasenne tuotti pian hyvin kirjavia poliittisyhteiskunnallisia toiminnan strategioita poliittisesta aktivismita ”puhdasta islamia” vaaliviin hiljaisiin sisäpiireihin. Neofundamentalismi hajanaisuudestaan huolimatta juurrutti Suomenkin muslimiyhteisöjen moniääniseen kenttään ajatuksen uudenlaisesta globaalista yhteenkuuluvuudesta. Ainoastaan tältä perustalta saattoi syntyä motivaatio toiminnasta muslimien oikeuksien puolustamiseksi missä tahansa päin maailmaa.

5.1 Keskeisimmät tutkimustulokset

Muslimiyhteisöjen voimaannuttaminen, mutta millä keinoin?

Sosiaalisten taustatekijöiden eroista huolimatta kaikki tutkimukseemme osallistuneen henkilöt identifioivat itsensä muslimiksi, jotka samaistuvat voimakkaasti konfliktikentillä kärsivien ”todellisten muslimien” kanssa. Syyrian ja Irakin konfliktien vetovoima syntyykin tutkittavien parissa ennen kaikkea tarpeesta puolustaa ”muslimiveljiä” ja ”-sisaria”.

Tutkittavat viestivät lukuisista muslimiyhteisöjä ympäröivistä haasteista, jotka näyttäytyivät heidän kokemuksessaan globaalilla, eurooppalaisella, kansallisella kuin arkisen elämän paikallistasollakin. Muslimeihin kohdistuvat terrorismin vastaisen taistelun negatiiviset seuraukset kuten siviiliuhrit, ihmisoikeusloukkaukset, läntisten hegemonioiden käynnistämät sotilaalliset interventiot ja lännen piittaamattomuus muslimien kärsimyksestä katsotaan koko globaalin järjestelmän tuottamiksi epäkohdiksi. Euroopalle sen sijaan on heidän näkemyksissään tunnusomaista kasvava islamin vastaisuus, jota haastateltavat pitävät Euroopan tietoisena pyrkimyksenä vaalia kulttuurista autenttisuuttaan. Kansallisella ja paikallisella tasolla tulkinnoissa korostuvat puolestaan epäkohdat, kuten islamin ja muslimien tahallinen demonisoiminen, poliittisen järjestelmämme välinpitämättömyys muslimeihin kohdistuvista aggressioista sekä kasvava muslimiyhteisöihin kohdistuva turvallisuuspoliittinen huomio.

Asetelma ruokkii tarvetta voimaannuttaa muslimiyhteisöä, Ummaa sekä suojella muslimeja kaikilla edellä mainituilla tasoilla. Käsitys on myös perustana pohdiskelulle, onko Syyrian konflikti areena, jossa Umman hyväksi voi toimia.

Tutkimukseen osallistuneet jakavat unelman muslimien globaalista yhtenäisyydestä mutta ovat samalla tietoisia moniäänisten muslimiyhteisöjen keskuudessa vallitsevista erimielisyyksistä, jotka koskevat strategioita ja toiminnan tapoja, joilla tavoitella yhtenäisyyttä. Haastateltavat pohtivatkin, yhä Syyrian kokemuksen jälkeenkin, uskontoon kytkeytyviä kantojaan, punnitsevat kirjavia uskontulkintoja tarjoavia opillisia lähteitä ja auktoriteetteja, ja seuraavat tiiviisti globaalia poliittista tilannetta.

Pikemminkin kuin radikalisoitumisen päätepisteenä Syyriaan matkustaminen näyttäytyykin tämän tutkimuksen valossa yhtenä välietappina prosessissa, jossa nuoret etsivät vastauksia itseään askarruttaviin kysymyksiin sekä rakentavat ja uudelleenmäärittelevät uskonnollisia kantojaan.

Tutkimuksen keskeisin havainto onkin, että ”radikalisoitumista” ei tulisi Suomen kontekstissa tarkastella lopullisena ja sokeana ideologian omaksumisena vaan prosessina, johon liittyy oleellisesti epäily, suunnanmuutokset ja omien käsitysten kriittinen reflektointi.

Syyriaan matkustaminen ja sosiaaliset verkostot

Syyriaan suuntautuvan liikkuvuuden alkuvaiheessa Suomessa ei toiminut värväysstrategioitaan kehittyneitä organisaatioita tai radikaaleja verkostoja. Jihadistinen liikehdintä kehittyi Suomessa ryhmätason toiminnaksi vasta Syyrian konfliktin sytyttyä 2011. Syyriaan siirtyneet toimivat siis sillanrakentajina Suomen suuntaan ja loivat siten jihadistisen liikehdinnän verkostot vasta aivan viime vuosina.

Syyrian konfliktia edeltävät sosiaaliset verkostot tulevat ilmi selkeästi, kun tarkastellaan, kuka lopulta päätyi konfliktialueelle. Ennalta olemassa olevilla sosiaalisilla suhteilla, etenkin kahden ja kolmen hengen pienryhmillä on keskeinen merkitys mobilisaation kannalta. Mobilisointumisen mekanismit paljastuivat kirjaviksi; osassa tapauksissa matkaan lähdettiin avio- tai ystäväpareina, ja joissain tapauksissa aiemmin lähtenyt toimi kannustimena lähtöä harkitseville tuttaville tai sukulaisille. Useat lähteneet ovatkin sukulaisia keskenään. Kolmessa verkkomateriaalin avulla identifioitua tapauksessa konfliktialueelle matkustanut henkilö on seurannut sinne jo aiemmin matkustanutta sukulaistaan.

Tutkimusaineistomme viittaa siihen, että Suomessa ei tapahdu tietoverkossa toteutettavaa järjestelmällistä rekrytointitoimintaa. On kuitenkin erittäin todennäköistä, että konfliktialueelle matkustaneet ja Isisiin liittyneet henkilöt ovat pyrkineet rohkaisemaan tai jopa rekrytoimaan lähipiirinsä kuuluvia henkilöitä Suomessa sosiaalisen median välityksellä.

Epäily toiminnan oikeutuksesta ja paluu

Syyriaan suuntautuvia matkoja koskeviin kuvauksiin liittyy impulsiivinen tarve auttaa ja toimia muslimien hyväksi. Monen haastateltavan kohdalla lähteminen tapahtui fragmentaarisen ja puutteellisen tiedon varassa. Etenkin terrorismirikostutkintaan joutuneet haastateltavat korostavat myös, että konfliktin alkuvaiheessa viranomaiset eivät kieltäneet matkustamista Syyriaan.

Monet haastateltavat katsoivat Isisin toiminnan sekä konfliktikentällä että sen ulkopuolella kääntyneen vähitellen sitä itseään vastaan. Vaikka he pitivätkin ”muslimien puolustamista” oikeutettuna perusteena matkustaa Syyriaan, he samanaikaisesti ilmaisivat pettyneensä vastarintaliikkeiden, kuten Isisin, strategioihin ja toimintatapoihin. Osa aiempaa kannattavaa suhtautumistaan toimintaan, joille ei heidän nykyisen tulkintansa valossa löydy uskonnollista

oikeutusta. Joidenkin kohdalla päällimmäisenä tuloksena on lopulta hämmennys; kuinka muodostaa kantansa siitä mitä Syyriassa tapahtuu ja tapahtui vastarinnan nimissä?

Keskustelun tarve ja vaikenemisen pakko

Haastateltavien mukaan vallitseva turvallisuuspoliittinen Suomessa tilanne ei salli kriittisen tärkeää uskon sisältöä koskevaa yhteiskunnallista keskustelua. Iisis-järjestöä, jihadia tai terrorismia koskeva syvälinen keskustelu on heidän mukaansa mahdotonta, oli kyse muslimiyhteisöjen sisäisestä, niiden välisestä tai laajemmasta keskustelusta Suomessa.

Monet haastateltavista suojelevat itseään turvallisuuspoliittiselta huomiolta vaikenemalla näistä kriittisistä kysymyksistä. Samalla he ovat tietoisia tilanteen negatiivisista seurauksista. Vallitsevasta tilanteesta ”riskiryhmiin” kuuluvia nuoria askarauttavia kysymyksiä ei pystytä purkamaan muslimijärjestöjen keskuudessa ja siten nuoret jäävät lopulta yksin pyrkimään muodostamaan kantojaan uskonopillisiin kysymyksiin.

Turvallisuuspoliittinen ilmapiiri, tarkkailu ja muslimiväestöön kollektiivisesti kohdistuneet epäluulot ovatkin voimistuneet haastateltavien mukaan viime vuosina Suomessa.

Haastateltavien piirissä vallitseva tulkinta tilanteesta on, että turvallisuuspoliittiset toimenpiteet voivat tuottaa itseään toteuttavia ennusteita; kohdistamalla turvallisuuspoliittisia toimenpiteitä muslimeihin heistä tuotetaan turvallisuusuhkia, samalla kun yhteiskunta ohjaa yhä enemmän resursseja terrorismin torjuntaan ja ennaltaehkäisevään työhön. Samanaikaisesti heidän näkemyksensä mukaan viranomaiset valvovat ja ohjaavat kaikenlaista islamin nimissä tapahtuvaa uskonnollista toimintaa aiemaa tarkemmin.

Turvallisuuspoliittisen toiminnan pyrkimys on lisätä turvallisuuden tunnetta, mutta haastateltavat kokevat sen lisäävän jännitteitä ja kaventavan entisestään mahdollisuuksia osallistua julkiseen keskusteluun muslimiyhteisöjen tilasta.

Etenkin henkilöt, joiden lähipiiriin kuuluu Syyriaan matkustaneita ovat saaneet runsaasti yhteydenottoja eri viranomaisilta. Moni on kokenut viranomaisyhteistyön velvollisuudekseen, koska kieltäytymisen seuraukset voisivat olla negatiivisia.

Haastateltavat kritisoivat viranomaistoimia kyvyttömyydestä ymmärtää Syyriaan suuntautuvien matkojen humanitäärisiä motiiveja; ilmiötä tarkastellaan ainoastaan Isisin ja radikalisoitumisen näkökulmasta. Ennaltaehkäisevä työ on heidän näkemyksensä mukaan henkilöitynyttä terroristijahtia, pikemminkin kuin kontekstin syvälliseen tarkasteluun perustuvaa ja ratkaisuja hakevaa.

Turvallisuuspoliittinen huomio on tuottanut muslimiyhteisöjen sisäisiä jännitteitä ja niiden välistä kilpailua, koska terrorismin torjunnan varjolla voidaan suunnata rahoitusta, marginalisoida tiettyjä tahoja ja voimistaa toisia.

Asetelma synnyttää yksilöiden välistä epäluuloisuutta. Järjestöaktiivit asetetaan jatkuvasti velvollisiksi osoittamaan lojaalisuutensa ja yhteistyöhalukkuutensa viranomaisten suuntaan ja monet kokevat, että tilanne on tuottanut vakavan luottamuspuolan ja vaikenemisen kulttuurin, joka heijastuu niin järjestäytyneisiin yhteisöihin kuin ystäväpiireihinkin. Koskaan ei voi saavuttaa lopullista varmuutta millaisissa suhteissa viranomaisiin kukin jäsenkunnasta on.

Etenkin moskeijayhteisöjen imaamit joutuvat haastateltavien mukaan toimimaan nyt vakavassa ristipaineessa. Haastateltavien mukaan monet nuoret eivät koe pystyvänsä keskuste-

lemaan itseään askarruttavista asioista imaamien kanssa, vaikka imaamin tulisi olla ennen kaikkea yhteisönsä jäsenten tuki ja ohjaaja uskonnollisissa asioissa

5.2 Poliitikkasuosituksat

- Vaikka väkivaltainen radikalisoituminen onkin marginaalinen ilmiö suomalaisten muslimiyhteisöjen kentässä, se on synnyttänyt kaikkialla Länsi-Euroopassa laajan yhteiskunnallisen keskustelun, jonka ulkopuolelle muslimiväestön on mahdotonta astua. Kuten tämä tutkimus osoittaa, muslimiväestön ”turvallistamisella”, toisin sanoen asettamisella turvallisuuspoliittisen keskustelun kohteeksi, on huomattavia yhteiskunnallisia seurauksia. Tämän huomion on oltava väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisemisen lähtökohtana.
- Islam on historian myötä rakentunut kristinuskon tavoin erittäin monimuotoiseksi uskonnoksi. Erilaisissa konteksteissa on syntynyt eri suuntiin kehittyneitä opillisia traditioita, teologisia näkemyksiä uskonharjoittamisen muotoja ja rituaaleja. Näitä kirjavia näkemyksiä edustavien muslimien, mutta myös uskontoon kriittisesti suhtautuvien muslimien, on saatava valita vapaasti maailmankatsomuksensa ja harjoittaa vakaumuksensa mukaista elämää suomalaisessa yhteiskunnassa maan lainsäädännön puitteissa. Muslimiväestön moniarvoisuuden säilyminen on taattava siitakin huolimatta, että osa muslimiyhteisöistä niin Suomessa kuin muuallakin tulkitsee tilanteen Umman tietoisena hajaannuttamisena. Tehokkain tapa tukea islamin harmonista monimuotoisuutta ja ehkäistä väkivaltaista radikalisoitumista on myötävaikuttaa sellaisen yhteiskunnallisen ilmapiirin kehittymiseen, jossa erilaiset islamin suuntaukset ymmärretään muiden järjestäytyneiden uskonnollisten ryhmien tavoin tasaveroiseksi partneriksi. Ainoastaan tältä perustalta on mahdollista ehkäistä syrjintään, vainoon ja islamofobiaan ja erilaisiin uhriasetelmiin vetoavien ajatusten avulla propagoivien uskontulkintojen kannatuksen kasvua. Tämä on myös tehokkain väline osoittaa muslimiyhteisöille, että viranomaiset eivät pyri tietoisesti hajaannuttamaan muslimeja tai ohjaamaan heidän teologisia tulkintojaan.
- Islamin uskonnon teologisen sisällön määrittämisen siis tulee kuulua politiikan kenttään. Muslimiyhteisöjen täytyy saada järjestäytyä ja organisoida toimintansa Suomen lakien puitteissa tyystin riippumatta poliittisesta ohjauksesta. On vahingollista pyrkiä voimauttamaan ja tukemaan ”maltillisiksi” miellettyjä järjestöjä viranomaistoimin, sillä asetelma vääjäämättä jäytää niiden legitimitettiin laajemman muslimiväestön piirissä. Samalla on tuotettava tilanne, jossa muslimijärjestöt koko kirjavuudessaan kokevat olevansa taloudellisesti, poliittisesti ja sosiaalisesti tasaveroisessa asemassa muiden uskonnollisten järjestöjen kanssa Suomessa.
- Islamilaisten järjestöjen ja suomalaisyliopistojen sekä korkeakoulujen yhteistyötä on lisättävä. On tuettava sekä islamilaisen oikeusopin, filosofian ja teologian opetusta mutta myös yhteiskuntatieteellistä tutkimusta ja opetusta, joka kohdentuu läntisiin muslimiyhteisöihin. Kaiken tämän työn päämääränä on lisätä ja syventää tuntemusta islamin ja muslimien moninaisuudesta, erilaisista opillisista traditioista sekä läntisiin muslimiyhteisöjä ympäröivistä poliittisista ja yhteiskunnallisista olosuhteista. Ainoastaan tältä perustalta voidaan ennaltaehkäistä yhteiskunnallista polarisoitumista, islamofobiaa, islamia ja muslimeja demonisoivaa poliittista retoriikkaa sekä muslimeja uhriuttavan neofundamentalistisen islamilaisen retoriikan voimistumista.

- On tuettava sellaista Suomen kansalaisuuden rakentumista, johon myös jokaisen eri tavoin uskontoon suuntautuvan muslimin on mahdollista samaistua.

LÄHTEITÄ JA TAUSTA-AINEISTOJA

- Berger, J.M. (2015) Tailored Online Interventions: The Islamic State's Recruitment Strategy, CTC Sentinel, 8:10
- Boubakeur, Amel (2005) Cool and Competitive: Muslim Culture in the West. ISIM Review 16
- Atran, Scott (2008) Who Becomes a Terrorist Today, Perspectives on Terrorism, 2:5
- Bunt, Gary (2003): Islam in the Digital Age: E-Jihad, Online Fatwas and Cyber Islamic Environments. Pluto Press.
- Clausen, Jytte (2015) Tweeting the Jihad: Social Media Networks of Western Foreign Fighters in Syria and Iraq, Studies in Conflict and Terrorism, 38:1
- Cooke, Miriam ja Lawrence, Bruce (toim.) (2005), Muslim Networks: From Hajj to Hip Hop. The University of North Carolina.
- Ennaji, Moha (toim.) (2016) New Horizons of Muslim Diaspora in Europe and North America. Macmillan Palgrave
- Filiu, Jean-Pierre (2011) Apocalypse in Islam, University of California.
- Gartenstein-Ross, Daveed: My Year Inside Radical Islam: Memoir. Jeremy P. Tarcher.
- Gerges, Fawaz (2006) Journey of the Jihadist: Inside Muslim Militancy. Harcourt.
- Gräf, Bettina (2007) Sheikh Yusuf al-Qaradawi in Cyberspace", Die Welt des Islams 47
- Guyot-Réchar, Bérénice 2006: Radical Islam in France: Internal Problems and External Linkages. IPCS Research Paper 6 October 2006. New Delhi Institute of Peace and Conflict Studies.
- Halverson, Jeffrey (2013) The Anti-Shi'a Polemics of an Online Salafi-Jihadi: The Case of Nasir al-Qa'ida in Historical Perspective. The Muslim World 103
- Hegghammer, Thomas (2013) Should I stay or should I go? Explaining Variation in Western Jihadists' Choice Between Domestic and Foreign Fighting, American Political Science Review 107:1
- Hegghammer, Thomas (2010) Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad, International Security 35:3
- Hegghammer, Thomas ja Zelin, Aaron (2013) How Syria's Civil War Became a Holy Crusade, Foreign Affairs, 3.7.2013.
- Holman, Timothy (2016) Gonna get myself connected: The Role of Facilitation in Foreign Fighter Mobilizations, Perspectives on Terrorism 10:2
- Husain, Ed: The Islamist: Why I joined Radical Islam in Britain, What I Saw Inside and Why I Left. Penguin.
- Hussein, Muhammad (2011) Yhtä erilaiset: Islam ja suomalainen kulttuuri Teos.

Introvigne, Massimo (2001) The Future of Religion and the Future of New Religions. Centre for Studies on New Religions. http://www.cesnur.org/2001/mi_june03.htm

Juntunen, Marko (2009) Nuoren muslimin tunnustukset: katsaus muslimiaktivistien elämänkerralliseen kirjallisuuteen. Nuorisotutkimus 27

Juntunen, Marko (2008) Eurooppalaisen islamin järjestäytyminen ja auktoriteettien hajaantuminen, teoksessa Tuomas Martikainen, Tuula Sakaranaho ja Marko Juntunen & (toim.): Islam Suomessa: Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Johnson, Ian 2005: Islamic Justice Finds a Foothold in Heart of Europe, The Wall Street Journal August 4, 2005.

Kahel, Akel Ismail (2008) Deconstructing the American Mosque: Space, Gender, and Aesthetics. University of Texas.

Kepel, Gilles (2003) The War for Muslim Minds: Islam and the West. Belknap.

Laurence, Jonathan ja Vaisse, Justin 2006: Integrating Islam: Political and Religious Challenges in Contemporary France. Brookings Institute.

Lister, Charles (2015) The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency, Hurst & Co.

Lynch, Marc, Freelon, Deen ja Aday, Sean (2014) Syria's Socially Mediated Civil War, USIP Peaceworks 91

Martikainen, Tuomas & Sakaranaho, Tuula ja Juntunen, Marko & (toim.) (2008): Islam Suomessa: Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Meijer Roel (toim.) (2009) Global Salafism: Islam's New Religious Movement. Columbia University.

Munoz, Gema 2003: Muslims in Spain: An Archetypical Contradiction between Conflict and Reality. <http://64.207.171.242/PDFs/gemaPuca.pdf>

Neumann, Peter, Maher, Shiraz ja Carter, Joseph (2014) "#Greenbirds: Measuring Importance and Influence in Syrian Foreign Fighter Networks," ICSR Insight.

O'Neill, Sean ja McGregory, Daniel 2006: The Suicide Factory: Abu Hamza and the Finsbury Park Mosque. Harper Perennial.

Partridge, Christopher (toim.) (2006) Uusien uskontojen käsikirja: Uudet uskonnolliset liikkeet, lahkot ja vaihtoehtoisen hengellisyyden muodot. Kirjapaja.

Peter, Frank (2003) Training Imams and the Future of Islam in France, ISIM Newsletter 13

Pieri, Zacharias (2015) Tablighi Jamaat and the Quest for the London Mega Mosque: Continuity and Change. Palgrave Macmillan.

Roy, Olivier (2007) Islamic Terrorist Radicalization in Europe, teoksessa European Islam: Challenges for public policy and society. Samir Amghar, Amel Boubakeur ja Michel Emerson (toim). Centre for European Policy Studies.

- Roy, Olivier (2004) *Globalized Islam: The Search for a New Ummah*. Hurst and Company.
- Roy, Olivier 1995: *The Failure of Political Islam*. Harvard University.
- Sageman, Marc (2008) *Leaderless Jihad: Terror Networks in the Twenty-First Century*. Pennsylvania University.
- Sardar, Ziauddin (2004) *Desperately Seeking Paradise: Journeys of a Sceptical Muslim*. Granta Books.
- Schuurman, Bart ja Eijkman, Quirine (2013) *Moving Terrorism Forward: The Crucial Role of Primary Sources*, ICCT Background Note, June 27.
- Smith, Elanie ja Saltman, Erin (2015) *Till Martyrdom Do Us Part*, Institute for Strategic Dialogue, 5/2015
- Stemmann, Juan (2006) *Middle East Salafism's Influence and Radicalization of Muslim Communities in Europe*, *Middle East Review of International Affairs*, 10:3
- Van Nieuwkerk, Karin 2004: *Veils and Wooden Clogs Don't go Together*. *Ethnos*, 69:2
- Vidino, Lorenzo (2015) *Sharia4: From Confrontational Activism to Militancy*, *Perspectives on Terrorism*, 9:2
- Vidino, Lorenzo 2006: *The Danger of Homegrown Terrorism to Scandinavia*, *Terrorism Monitor*, 4:20
- Wagemakers, Joas (2008) *Framing the "threat to islam": al Wala' wa al bara' in Salafi discourse*. *Arab Studies Quarterly*, 30:4
- Wiktorowicz, Quintan (2005) *The Salafi Movement: Violence and the Fragmentation of Community*. Teoksessa Miriam Cooke & Bruce Lawrence (toim.), *Muslim Networks: From Hajj to Hip Hop*. The University of North Carolina.
- Wright, Robin (2012) *Rock the Casbah: Rage and Rebellion Across the Islamic World*. Simon & Schuster.
- Zelin, Aaron (2015) *New Zealand's jihadists*, *New Zealand International Review*, 4
- Zelin, Aaron (2013) *ICSR Insight: Up to 11,000 foreign fighters in Syria; steep rise among Western Europeans*, *ICSR Insight*, 17.12. 2013

VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINTA

tietokayttoon.fi

ISSN 2342-6799 (pdf)
ISBN 978-952-287-292-2 (pdf)

